

Els papers
del Pavelló de la República

10

Centre d'Estudis Històrics Internacionals

FONS
JOSEP MARIA TRIAS PEITX
(1900-1979)

Edició, introducció i notes
Gemma Caballer i Queralt Solé

editorial afers
centre d'estudis històrics internacionals
Catarroja – Barcelona
2013

Aquest llibre forma part del projecte de recerca «El franquisme a Catalunya: institucionalització del règim i organització de l'oposició (1938-1979)(2)», subvencionat pel Ministeri de Ciència i Innovació (ref. HAR2009-10979), i ha estat desenvolupat dins el Grup de Recerca i Anàlisi del Món Actual (GRANMA, Grup de Recerca Consolidat ref. 99, 2009-2013) de la Generalitat de Catalunya.

*Aquest llibre no podrà ser reproduït, ni totalment ni parcialment,
sense el permís escrit de l'editor. Tots els drets reservats.
Dirigiu-vos a CEDRO (www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar
o escanejar fragments d'aquesta obra*

primera edició: gener 2013
© CEHI-Pavelló de la República
© de la introducció: Gemma Caballer i Queralt Solé, 2013
© d'aquesta edició: Editorial Afers, 2013
apartat de correus 267
46470 Catarroja (País Valencià)
www.editorialafers.cat
editorialafers.blogspot.com
afers@editorialafers.cat
imatge de la coberta:
disseny de la col·lecció: Jaume Gómez Muñoz
disseny de la coberta: Miquel Rosselló
maquetació: Miquel Rosselló
imprès: Impremta Palàcios
Sueca (País Valencià)
ISBN: 978-84-92542-77-2
dipòsit legal: V-24-2013

Índex

Introducció: Josep Maria Trias Peitx	9
El fons personal de Josep Maria Trias Peitx custodiat al CEHI	31
Documentació seleccionada:	
La Guerra Civil espanyola	45
L'exili (1939-1945).....	73
L'exili (1945-1979).....	121
Catalunya i l'Estat espanyol als anys 60.....	141
Bibliografia	159

Introducció

Josep Maria Trias Peitx va néixer a Barcelona el 22 d'agost de 1900, al si d'una família burgesa i carlina, i va ser el gran de tretze germans. El seu pare procedia d'una família de drapers de Terrassa i pertanyia al Cercle Tradicionalista de Barcelona. De jove, va militar a la Comunió Tradicionalista de Barcelona (a la qual va intentar donar un to més català i més social) i va estudiar al col·legi dels Germans de les Escoles Cristianes, que influïren decididament en la seva formació humanística. L'any 1914 va caure greument malalt i, un cop recuperat, a causa de la situació econòmica de la família, va haver d'abandonar els estudis. Així, amb catorze anys, va entrar a treballar a la fàbrica del seu avi matern, una feina que va compaginar durant uns anys amb el seguiment de la Borsa de Barcelona per al diari *El Correo Catalán* —on treballava el seu pare— i amb una feina de caixer al Banc de Barcelona, on va coincidir amb Pere Gual Villalbí¹.

L'any 1917 els seus antics amics de l'escola, que ja eren a la universitat, li van proposar fundar el setmanari *Replicament* i, gràcies a la seva experiència com a col·laborador d'*El Correo Catalán*, va resultar escollit per ocupar el càr-

¹ Pere Gual Villalbí (Tarragona 1885-Barcelona 1968). Economista, ministre sense cartera del govern espanyol del 1957 al 1965 i president del Consejo de Economía Nacional, des d'on fou un dels promotors del Pla d'Estabilització de 1957-1959. També va ser president de l'Ateneu Barcelonès del 1952 al 1961.

rec de redactor en cap. Va ser a través d'aquest setmanari que Trias Peitx va entrar de ple als ambients polítics, tot i que la seva formació patriòtica i política fou el resultat de moltes influències. De ben jove, amb deu anys, ja havia participat a les activitats organitzades pels Pomells de Joventut i, posteriorment, a les Joventuts Tradicionalistes, on va ocupar el càrrec de secretari. Més tard, un cop a *El Correo Catalán*, va entrar en contacte amb el món sindical a través dels representants del Sindicat Únic. Trias Peitx es considerava influït pels líders i intel·lectuals cristians progressistes de França i Itàlia, com Maurice Schumann, Marc Sangnier o Dom Sturzo.

Trias Peitx va militar a les files del tradicionalisme fins que, un cop passades les eleccions a Corts del juny de 1931, un grup de persones de la Comunió Tradicionalista va decidir escindir-se. En el manifest que van publicar el 30 de juliol de 1931 a *La Veu de Catalunya* indicaven quins eren els motius d'aquesta escissió: «Els sotasignants, membres fins ara dels organismes directius de la Comunió Tradicionalista de Catalunya, hem dimitit dels nostres càrrecs. La dimissió ha tingut com a motiu immediat la discrepància amb la posició que la Junta Regional Tradicionalista ha pres davant l'Estatut de Catalunya. Ha permès solament votarlo, i recomana, però, no fer-ho amb entusiasme, com nosaltres hauríem fet. Altres diferències havíem tingut amb el criteri dels directius. Aquesta, però, ens ha decidit, per fi, presentar la nostra dimissió, la qual, per la seva importància i perquè no volem la responsabilitat que es pogués creure en la nostra equiescència, la fem pública. Com a conseqüència, ens separem de l'organització oficial del nostre partit, encara que conservant, com ja no cal dir, les nostres conviccions de sempre. Esteve Farré Calveras, Josep Maria Farré Moregò, Joan Bta. Roca Caball, Josep Cirera Soler, Josep Maria Trias Peitx, Antoni Oliveres, Francesc Balenyà i Francesc Guarnier.» Entre els signants d'aquest manifest trobem alguns dels futurs fundadors d'Unió Democràtica de Catalunya (UDC) i dels primers militants immediatament adherits.

Uns mesos després, el 7 de novembre de 1931, va fer-se públic a través d'*El Matí* el manifest fundacional d'UDC,

un partit que proclamava com a eix de la seva actuació els principis cristians, nets de dogmatismes i de monopolis, i que cercava el reconeixement de Catalunya i de la seva personalitat nacional, així com també reclamava la personalitat i la independència de les entitats naturals i històriques del país. Josep Maria Trias Peitx no va ser un membre fundador d'UDC, sinó que va formar part de la segona onada d'adhesions importants, juntament amb Coll i Alentorn, Carrasco i Formiguera o Duran i Canyameras, entre d'altres. El seu nom apareix lligat a UDC per primera vegada el 20 de novembre de 1931 en una llista d'adhesions també publicada a *El Matí*. Un cop UDC va posar-se en marxa, Josep Maria Trias Peitx va ser nomenat secretari general, un càrrec de caràcter merament administratiu i executiu, i que va exercir fins al 1933, quan va ser substituït per Josep Maria Casasses i Cantó. Durant la Segona República Trias Peitx va participar activament en l'organització de les diferents campanyes electorals a què es va presentar UDC, així com també en els diversos congressos que es van dur a terme aquells primers anys. Tot i que durant aquest període els resultats electorals obtinguts no van permetre UDC a aspirar a governar, sense representació a l'Ajuntament barceloní i amb un sol diputat al Parlament —Pau Romeva—, el partit va mantenir una presència destacable en la vida política del país, fent l'oposició que li era possible a través d'aquest i del diputat Carrasco i Formiguera, que formà part de les Corts constituents.

Va ser, però, amb l'esclat de la Guerra Civil espanyola que la figura de Josep Maria Trias Peitx va prendre una rellevància especial dins d'UDC. Amb l'aixecament militar i el conseqüent estat revolucionari, la capacitat de control de la situació per part del Govern de la Generalitat es va veure terriblement compromesa, ja que el poder real es va traslladar al carrer. La primera reacció d'UDC va ser reunir els dirigents, el 20 de juliol, i presentar-se al president Companys per protestar alhora contra l'alçament militar i contra els excessos que havien començat a produir-se contra gent d'ordre i religiosos en diferents localitats de Catalunya. A partir d'aquell moment, es pot dir que UDC ja

no va actuar com un partit polític, tot i que les autoritats el reconegueren repetidament com a tal. L'acció parlamentària va esdevenir impossible atesa la pèrdua del control de l'ordre públic, que va passar a les mans del Comitè de Milícies Antifeixistes, on UDC no va tenir cap representant. A més, els locals del diari *El Matí* van ser requisats pel PSUC, que hi va començar a imprimir el seu portaveu *Treball*. Malgrat la situació adversa, el plantejament d'UDC va ser molt clar: seguir fidels a la Generalitat i a la República, tot i que l'acatament de la institució legítima de la Generalitat no volia pas dir l'aprovació de les persones que la representaven, i menys encara de la seva manera de governar. Així, UDC va decidir donar suport al govern democràticament escollit, però no a totes les seves gestions i decisions, i va prestar, des del primer moment, una col·laboració tècnica, en aspectes cívics d'urgència apressant, però no una col·laboració política.

A final de 1937 el comitè de govern d'UDC va reorganitzar-se i Josep Maria Trias Peitx va assolir més protagonisme: va tornar a ocupar el càrrec de secretari general (que va ostentar fins al 24 de gener de 1939) i va donar a aquest càrrec un contingut polític, una funció directiva i executiva que originàriament no tenia. Aquest fet li va comportar algunes crítiques, com les de Coll i Alentorn o Roca i Caball, que no veieren amb bons ulls que s'adoptés un sistema personalista. Més enllà de l'assoliment d'aquest càrrec, Trias Peitx va destacar per la seva actuació —qualificada d'heroica i eficaç per l'historiador Hilari Ragué— en el salvament de persones amenaçades per motiu de consciència², atès que va realitzar una important tasca d'ajuda, protecció i salvament de persones perseguides per motius de consciència durant la Guerra Civil. Es tracta d'una iniciativa en la qual UDC va assolir gran protagonisme, ja que el partit va invertir grans esforços a controlar les arbitriarietats, els

² La tasca desenvolupada per Josep Maria Trias Peitx i per Unió Democràtica de Catalunya durant el període de la Guerra Civil espanyola es troba a bastament analitzada a H. RAGUER: *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona:1976.

assassinats i el desordre provocats contra l'Església catòlica, una violència que va iniciar-se el 20 de juliol a Barcelona amb la destrucció dels primers edificis religiosos i que va prosseguir amb l'assassinat de sacerdots, religiosos i laics significats, així com també de moltes persones considerades de dretes. El doctor Vila d'Abadal va dirigir una eficaç xarxa d'ajut als capellans amagats que va repartir ajuda a uns tres-cents quaranta sacerdots, i que el setembre de 1937, a causa del seu traspàs, va passar a ser encapçalada per Maurici Serrahima. Trias Peitx va col·laborar en aquesta xarxa, així com el seu company de partit Pau Romeva o Ferran Ruiz-Hébrard, qui havia estat un dels membres fundadors de la Federació de Joves Cristians de Catalunya l'any 1931. A Catalunya, la colònia basca i el representant del govern basc també van iniciar activitats semblants a les d'UDC en relació amb l'ajut dels perseguits per motius religiosos, i Trias Peitx, a fi d'unificar accions, va instal·lar-se a la seu basca, des d'on va coordinar les estratègies de defensa dels perseguits.

Però on més destacà Josep Maria Trias Peitx durant la guerra, des del seu càrrec de secretari general del partit, va ser en la política de relació amb l'Església catòlica i el Vaticà. Després de la dimissió de Largo Caballero el 15 de maig de 1937, el govern format sota la presidència de Juan Negrín va comportar un important canvi en la política religiosa. Negrín estava convençut del perjudici que, a nivell internacional, havien suposat per a la República les persecucions religioses, per la qual cosa va voler donar una solució pacífica i legal a la qüestió de les activitats religioses clandestines. Però el trencament que s'havia produït entre l'Església i la República els primers mesos de guerra era massa gran per poder ser superat per un simple canvi legislatiu. Calia una solució i per aconseguir-la es necessitaven interlocutors vàlids a banda i banda. Aquests foren, per part del govern republicà, Manuel de Irujo, l'únic ministre fidel a la seva fe cristiana i, de part de l'Església, UDC, l'únic partit català fidel alhora a les conviccions cristianes i republicanes. Dins d'UDC, Josep Maria Trias Peitx va ser l'home escollit per portar a terme les gestions. Irujo i

UDC van tenir, però, maneres diferents d'enfrontar-se al problema. Irujo va proposar el juliol de 1937 la creació d'un Comissariat de Cultes, un organisme encarregat de dur a terme la seva política religiosa, i va manifestar la voluntat que Trias Peitx, o d'altre membre d'UDC, en formés part de la direcció. Però per a UDC la creació d'un comissariat era considerat quelcom més complex, ja que, a causa de la important persecució religiosa que havia tingut lloc a Catalunya, el partit no considerava pertinent reobrir els temples com si no hagués passat res.

Alguns membres de la direcció d'UDC, com Pau Romeva o Maurici Serrahima, s'oposaven de manera rotunda a una col·laboració que pogués convertir el culte públic en instrument de propaganda. Trias Peitx, d'altra banda, discrepava de l'opinió dels seus companys de partit i s'inclinava a acceptar el pla d'Irujo, però no va prendre mai cap mena de decisió per compte propi i no va acceptar el càrrec proposat. Finalment, el projecte de decret que restabliria el culte, el qual, després de la seva publicació, seria seguit de l'emissió d'una ordre del Ministeri de Justícia que creava el Comissariat de Cultes, no va ser aprovat. Trias Peitx va ser convocat novament per Irujo, a qui va demanar que suspengués la creació del Comissariat de Cultes i li va suggerir que intentés establir contactes amb les autoritats eclesiàstiques de Barcelona i, si era possible, amb les de Roma. Davant els suggeriments de Trias, Irujo va organitzar-li un viatge a França, amb el pretext de gestionar un intercanvi, però amb la missió secreta de consultar el cardenal Vidal i Barraquer sobre la creació del Comissariat i sobre les possibilitats de restablir les relacions diplomàtiques entre la República i la Santa Seu. Ens trobem davant l'inici d'allò que Trias Peitx va anomenar «Operació Triangle», per la connexió que s'establiria entre Barcelona, París i Roma. El primer pas de l'Operació Triangle va ser un viatge de Trias Peitx a Montpeller, on va trobar-se amb el cardenal Vidal i Barraquer, i on aquest li va demanar un informe detallat sobre la situació religiosa a Barcelona. A més, el cardenal Vidal i Barraquer també va recomanar a Trias Peitx que, per millorar les relacions entre la Repúbli-

ca i el Vaticà, era convenient que anés a veure el cardenal Verdier, arquebisbe de París.

Trias Peitx va tornar a París, on va preparar, el 7 de setembre de 1937, l'informe que li havia demanat el cardenal Vidal i Barraquer i, tal i com aquest li havia suggerit, va entrevistar-se amb el cardenal Verdier. A través de Trias Peitx van establir-se un seguit de contactes indirectes entre la Santa Seu i la República que van durar mesos. Trias Peitx va presentar diversos informes al cardenal Verdier que donaven notícia de la normalització gradual de la situació i de l'alliberament de sacerdots. En algun moment va semblar que aquestes gestions desembocarien en un restabliment de les relacions diplomàtiques efectives —el gener de 1938 Trias Peitx va poder desmentir el rumor que la nunciatura de Madrid seria tancada i transferida a Burgos o a Salamanca, un fet que hauria suposat un cop baix per a la República. Però el deteriorament de la situació militar dels republicans va influir negativament en aquestes negociacions. Trias Peitx va jugar un paper clau en els intents de la República per restablir les relacions amb el Vaticà; però, tot i els progressos, l'arribada a un acord definitiu no va acabar de produir-se. Davant aquesta situació, el ministre Irujo, veient que les gestions de Trias Peitx prop dels cardenals Verdier i Vidal i Barraquer no donaven els resultats que esperava, va decidir prescindir de Trias el març de 1938, abandonant així l'Operació Triangle i procedint a negociar directament amb Roma i a establir el culte públic sense l'autorització jeràrquica. Malgrat ser apartat de les gestions per a normalitzar les relacions amb el Vaticà, Negrín va continuar comptant amb l'opinió d'UDC, un partit al qual va demanar que realitzés un text per a ser utilitzat com a futur decret que regularitzés la llibertat de cultes. A final d'octubre de 1938 Trias Peitx i Maurici Serrahima van redactar un document que lliuraren a Negrín i a Companys on manifestaven, entre altres coses, que el retorn del culte públic s'havia de fer de manera gradual. Finalment, el decret que creava el Comissariat de Cultes es va publicar el 8 de desembre de 1938.

El fet de participar a l'Operació Triangle va comportar a Trias Peitx una conseqüència que no preveia i que marcaria

totalment la seva vida. De resultes de les seves gestions com a intermediari entre la República i el Vaticà, Trias Peitx va conèixer la que més tard seria la seva esposa: Clara Candiani. Clara Candiani —pseudònim de la periodista Claire Mille— militava en el cantó radical socialista francès i era a l'Estat espanyol per compte de *La Dépêche*, diari per al qual es trobava cobrint el conflicte bèl·lic. Clara va esdevenir, a partir d'aquell moment, una decidida col·laboradora de Trias Peitx en totes les iniciatives que va portar a terme.

A la fi de la guerra Trias Peitx va ocupar el càrrec de secretari general d'un Comitè Catòlic d'Ajut a la Població Civil, creat el 21 de desembre de 1938, el qual va tenir poc més d'un mes de vida. D'altra banda, va ocupar el càrrec de vicepresident —juntament amb Julio de Jáuregui, delegat del govern d'Euskadi— del Comitè Català per a la Pau Religiosa, constituït només una setmana més tard, un organisme netament simbòlic. La guerra arribava a la seva fi i les tropes rebels cada cop eren més a prop de Barcelona. La matinada del 24 de gener de 1939 Josep Maria Trias Peitx va abandonar la ciutat per dirigir-se a Caldes d'Estrac, on a les 5 de la tarda va embarcar en el torpediner de l'armada francesa *Siroco*, gràcies a les gestions realitzades per alguns membres de l'ambaixada francesa. L'acompanyaven dos dels seus companys de partit i de treball durant la guerra: Maurici Serrahima i Ferran M. Ruiz-Hébrard. Aquell mateix dia 24 va desembarcar al port nord-català de Portvendres, deixant enrere una Catalunya a la qual ja no tornaria mai més. En trepitjar de nou el continent, el primer que va fer, juntament amb Maurici Serrahima, va ser enviar un telegrama al cardenal Vidal i Barraquer, amb qui havien mantingut un estret contacte durant tota la guerra i que es trobava exiliat a Suïssa, amb el missatge següent: «Missió complida, Josep Ma. i Maurici». Trias Peitx posava punt i final a la seva activitat a Catalunya i començava una nova vida d'exiliat.

En la seva marxa cap a França Trias Peitx, que havia estat testimoni des de Caldes d'Estrac de les corrues de civils que fugien de l'arribada de les tropes rebels, va adonar-se que l'onada de refugiats que travessaria la frontera per aquelles

dates seria quelcom immens, que ningú no s'esperava i per a la qual cosa ningú no es preparava. Per aquest motiu, després de marxar aquella nit amb la gent de l'ambaixada cap a París, el primer que va fer en arribar a la capital va ser iniciar les gestions necessàries per entrevistar-se amb Albert Sarraut, ministre de l'Interior del govern dretà de Daladier. Volia presentar-li un informe que havia redactat sobre la situació que provocaria l'arribada massiva de refugiats. Aquest informe, datat només vuit mesos abans de l'inici de la Segona Guerra Mundial, mostra la capacitat d'anàlisi de la situació i d'anticipació de Trias Peitx. Sarraut no va fer-li cas perquè sembla que estava convençut que els refugiats no entrarien a França. Confiava en l'èxit de Petain, que havia intentat negociar amb Franco que el seu exèrcit s'aturés en una línia determinada —sembla que a Figueres—, deixant una àrea que seria una mena de zona neutra per a l'exèrcit republicà, amb vista a unes negociacions futures.

La caiguda de Barcelona, però, el 26 de gener de 1939, va fer veure a les autoritats franceses que la pressió a la frontera seria inaguantable, cosa que es va posar en evidència uns dies després. La nit del 27 al 28 de gener la frontera francesa va obrir-se acceptant el pas de vells, dones i nens, i finalment, el 5 de febrer, les autoritats franceses van autoritzar el pas a les tropes republicanes. L'obertura de la frontera va comportar l'habilitació de camps i centres provisionals al Rosselló, al Conflent, al Vallespir i a la Cerdanya, destinats a acollir centenars de milers de refugiats provinents d'un Estat espanyol devastat després de tres anys de guerra. A principi de març de 1939 es produïa un veritable èxode: gairebé mig milió de persones, de tota mena i condició, van creuar la frontera en menys de tres setmanes.

A la improvisació inicial se li va unir una greu crisi humanitària accentuada per les dures condicions meteorològiques d'aquells mesos hivernals. Sortosament, per compensar la freda acollida francesa, diversos organismes —entre els quals destacaven els quàquers³, així com comitès locals de

³ Els membres de la Societat Religiosa d'Amics, coneguts també popularment com a quàquers, formen part d'una comunitat religiosa fundada

diverses tendències sociopolítiques—, ja s’havien situat a la frontera per donar suport a aquests refugiats. Però hi havia moltíssima feina a fer; per tant, Josep Maria Trias Peitx, juntament amb Maurici Serrahima i Ferran M. Ruiz-Hébrard, va erigir-se des d’un primer moment com a ideòleg i promotor d’una nova iniciativa que pretenia centralitzar l’ajut als refugiats catalans i espanyols que estaven reclosos als camps de concentració francesos: el Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés de l’Espagne⁴.

Aquest comitè va crear-se a la fi de febrer de 1939 a París, a l’ombra del Comité National Catholique d’Accueil aux Basques et de Secours à l’Enfance de Catalogne, i va realitzar una feina ingent. Trias Peitx, Serrahima i Ruiz-Hébrard van treballar formalment per al comitè, distribuint-se en els seus tres centres d’activitat: Trias Peitx a París, Ferran Ruiz a Perpinyà i Maurici Serrahima a Bordeus. Trias Peitx va ser nomenat secretari general del Comitè, que va comptar amb la col·laboració de diversos personatges francesos d’alta jerarquia religiosa o laica. Des de la vesprada del 28 de febrer fins a la primavera de 1940, el Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés de l’Espagne va treballar durament per ajudar els refugiats espanyols que es trobaven als camps francesos i va estructurar una eficient xarxa d’actuació gràcies a la col·laboració d’antics familiars, amics, coneguts o companys d’UDC que localitzaven als diferents camps.

La feina realitzada pel Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés d’Espagne va cobrir tres grans àmbits. En primer lloc, el comitè va intentar buidar els camps de refugiats gràcies a la seva transformació en treballadors

el segle XVII a Anglaterra. Els quàquers, que tenen congregacions arreu del món, van oferir una gran ajuda humanitària durant la Guerra Civil espanyola, així com durant la Segona Guerra Mundial.

⁴ Vegeu Gemma CABALLER i Queralt SOLÉ: «El Comitè Nacional Catòlic de Socors als Refugiats d’Espanya, una aproximació», a *Catalans du Nord et languedociens at l’aide à la République Espagnole, 1936-1946: actes de la Journée d’études de l’Association Maitron Languedoc-Roussillon, Perpignan, Cowvent des Minimes, 7 février 2009*, Presses universitaires de Perpignan, Perpinyà:2009, pp. 109-134.

útils per a la França de preguerra. En segon lloc, va portar a terme nombrosos censos i registres dels refugiats, per tal d'assolir el reagrupament de les famílies que havien quedat dispersades pels diversos camps o una part dels membres de les quals encara restaven a l'Estat espanyol. Finalment, va dedicar gran part dels seus esforços a treure dels camps dones i nens perquè fossin acollits en residències, *chateaux*, cases de colònies, etc. —llogats amb aquesta finalitat—, o bé directament gestionant l'acolliment de nens per famílies franceses.

El primer gran obstacle al qual es va haver d'enfrontar el Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés d'Espagne va ser la política de repatriació promoguda per les autoritats franceses, les quals consideraven que els milers de refugiats suposaven una gran càrrega per a l'Estat. El comitè va adonar-se que un dels aspectes clau per no ser repatriat era aconseguir sortir dels camps gràcies a un contracte de treball, i aquest va ser l'origen del Service de la Main d'Oeuvre del Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés d'Espagne, que naixia amb l'objectiu de col·locar el màxim de treballadors reclosos als camps en els sectors més diversos de l'economia francesa. Trias va ocupar el càrrec de «Directeur du Service de la Main d'Oeuvre» i va organitzar un servei de reclassificació professional i col·locació dins l'economia francesa que va assolir l'èxit d'ocupació de 72.000 a 78.000 treballadors espanyols refugiats —segons els càlculs del mateix Trias Peitx. La bona feina feta pel comitè, moltes vegades personalitzada en la figura de Trias i de Clara Candiani, va estendre la veu sobre la seva efectivitat, cosa que va comportar que els arribessin peticions de gent de tota condició. Trias Peitx va ser l'únic puntal del comitè que hi va treballar fins a la seva desaparició, ja que tant Maurici Serrahima com Ferran Ruiz-Hébrard van retornar a Catalunya quan van considerar que era segur fer-ho.

Més enllà del Service de la Main d'Oeuvre, Trias Peitx va invertir gran part dels seus esforços a fer sortir intel·lectuals dels camps de concentració o, si això no era possible, procurar-los diners, llibres, llibretes, diccionaris, plomes, llapis,

sobres, paper, etc. Tant Trias Peitx com la seva esposa Clara Candiani van tenir un paper clau en la posada en funcionament de la famosa residència per a intel·lectuals catalans de Roissy-en-Brie, situada al castell de Bierville. En aquest castell —propietat del dirigent democratacristià Marc Sanguier, bon amic de Trias Peitx— van residir diverses famílies d'intel·lectuals catalans, coincidint-hi persones com Carles Riba i Clementina Arderiu, Pau Romeva, Francesc Trabal, «Armand Obiols» —Joan Prat i Esteve—, Mercè Rodoreda, Joan Oliver, Xavier Benguerel, Lluís Muntanyà, Cèsar August Jordana, Domènec Guansé, Pere Calders, Sebastià Gasch, Anna Murià i Agustí Bartra. Per aconseguir els seus objectius, Trias Peitx i Clara Candiani van gestionar les ajudes als intel·lectuals mitjançant el comitè, així com a través de contactes com el del Centre d'Aide aux Intellectuels de l'Espagne (pour les artistes, écrivains et savants), on Trias Peitx va treballar durant un temps com a delegat.

El segon àmbit d'actuació del comitè fou facilitar el reagrupament familiar, assolit gràcies a una important tasca de registre i cens d'internats als camps. Va ser una feina ingent: al drama dels refugiats civils s'hi va afegir el de la separació de les famílies. En general, homes i joves van ser reclosos als camps d'internament al sud de França, mentre que dones, nens i gent gran van ser reagrupats i enviats cap a l'interior de França i al nord, arribant fins a la costa de Normandia. Solucionar el reagrupament de les famílies va ser una tasca d'una gran complexitat, considerada cabdal per Serrahima, que a les seves memòries afirma que, tot i que no fos aquesta l'única tasca que desenvoluparen, «crec que, per ella tan sola, aquests resultats haurien justificat l'existència del Comitè»⁵.

Finalment, el darrer àmbit d'actuació del Comitè, i un tema que va preocupar especialment Trias Peitx, va ser la problemàtica dels infants refugiats ja que, tot i que de mica en mica els camps de refugiats es buidaven d'homes, continuaven plens de dones i nens. Amb el pas dels mesos les

⁵ M. SERRAHIMA: *Memòries de la guerra i de l'exili: 1938-1940*, Edicions 62, Barcelona:1981, p. 290.

dones van constituir una mà d'obra important per a una França en plena guerra, però la problemàtica amb les criatures es perllongava. En aquest sentit, Trias Peitx va col·laborar activament amb els quàquers en la creació de diverses colònies per a nens, entre les quals van destacar la de «Les Pastourelles» i la situada a Cadaujac, localitat francesa a l'Aquitània. El Comitè va intentar que els òrgans de govern d'aquestes colònies infantils fossin ocupats per amics, coneguts i persones vinculades a UDC, com el pedagog i historiador Alexandre Galí o Josep Maria Casasses i Cantó, ja que aquesta era una manera de facilitar-los la seva reincorporació al món laboral francès. El bon funcionament d'aquestes colònies va motivar que fins i tot rebessin una subvenció del Ministeri de l'Interior francès.

Però l'esclat en terres franceses de la Segona Guerra Mundial va caure com una llosa sobre el Comitè, ja que va posar sobre la taula un greu problema que els acompanyava des del seu inici, però que amb el nou context va fer-se més evident: la manca de recursos. A la primavera de 1940 els recursos del Comitè van reduir-se de manera important i, malgrat l'ajut humanitari dels quàquers i d'altres organismes, el suport als refugiats va rebre una nova sotragada amb la desviació de fons destinats, lògicament, als refugiats que marxaven dels territoris que entraven en guerra i eren ocupats pels alemanys. Amb la signatura de l'armistici el 22 de juny de 1940 es va produir l'esfondrament de la Tercera República i l'Estat francès va quedar dividit. Amb dificultats, Trias Peitx i Clara Candiani van abandonar París i van arribar a Bordeus, i posteriorment van instal·lar-se a Tolosa, on la ràdio havia destinat Clara. Allà van rebre una carta del bisbe d'Ais, president en exercici del Comitè, on molt amablement notificava que havien decidit finalitzar la seva activitat. Va ser un cop dur, sobretot tenint en compte tota la feina que quedava per fer, amb centenars de milers de desplaçats per tot el territori francès. El Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés d'Espagne acabava de desaparèixer.

Acabada l'activitat del Comitè, Trias Peitx va continuar amb l'objectiu d'oferir ocupació i sostre a refugiats i, ara

també, a desplaçats per la Segona Guerra Mundial. Feia temps que rumiava organitzar algun tipus d'iniciativa als pobles de França abandonats. Trias Peitx va visitar, juntament amb la seva esposa, Puycelsi, un poblet del Departament de Tarn envoltat de muralles del segle XII, i va elaborar el projecte «Pour la renaissance des villages abandonés», amb l'objectiu d'acollir els milers de refugiats de tota mena sense mitjans per donar-los feina. Trias va presentar el projecte a la central quàquer de Filadèlfia, on sembla que van quedar satisfets amb la proposta i van nomenar-lo delegat a Tolosa i la seva regió per l'American Friends Service Committe, per a l'acollida i l'allotjament de refugiats. Trias Peitx va ocupar aquest càrrec entre 1940 i 1941 i Puycelsi es va convertir en el primer poble que es va reconstruir i repoblar, on van trobar feina i casa vint-i-set famílies. A més, entre 1941 i 1944, novament sota els auspicis dels quàquers, va ocupar el càrrec de director de la Coopérative Artisanale Lorraine et Catalane de Fabrication de Meubles et de Jouets pour les villages abandonnés du Tarn. La iniciativa va endegar-se a Penne, on van instal·lar-s'hi trentadues famílies de refugiats catalans i es va posar en marxa la indústria artesanal de joguines, que va durar fins al final de la guerra i va ser tot un èxit. Aquests projectes de repoblament —en els quals van participar tant famílies de la zona de la Lorena com catalans— van consistir a posar en marxa tallers artesanals, reconstruir cases i reutilitzar per a l'agricultura terres ermes. Aquesta iniciativa, però, no va ser l'única que Trias Peitx va endegar aquells anys.

Amb el projecte «Pour la renaissance des villages abandonés» en marxa, una nova empresa va començar a prendre forma. L'estiu de 1943 Trias Peitx ja treballava en la fundació del Secours Catholique International, una organització de caritat catòlica que oferia ajuda tant material com espiritual a la població civil afectada per la guerra. Quan el Secours Catholique International va convertir-se en una realitat, donant auxili a les regions sinistrades franceses, Trias Peitx en va ocupar el càrrec de director general. Malgrat l'èxit del Secours, que va estendre's fins a Bèlgica, Holanda, Suïssa, Anglaterra i els Estats Units, al cap de quinze

mesos, el setembre de 1945, a causa de divergències amb els òrgans dirigits, Trias Peitx va abandonar el projecte. Aleshores va caure en la més absoluta misèria i desolació: fins i tot va passar greus dificultats econòmiques i va subsistir gràcies al sou de periodista de Clara.

Trias Peitx, però, estava acostumat a lluitar amb força contra l'adversitat pròpia i aliena. Després d'un període de depressió i desànim, va cercar novament la forma de guanyar-se la vida. L'any 1947 va esdevenir, a petició dels conservadors del Musée du Louvre, administrador i, posteriorment, editor de la revista *L'Amour de l'art*. Així mateix, va ser director del Cercle Français d'Art i fundador del moviment pedagògic Le Musée a l'École l'any 1948. Aquesta iniciativa, que va tenir un gran èxit, pretenia portar a l'escola mateixa la realitat tangible i visual del Musée d'Art —sempre allunyat i ben sovint inaccessible per a la majoria de la població—, per mitjà de reproduccions de quadres de les grans èpoques de la pintura en formats propers als dels originals, per a conservar-ne la màxima fidelitat possible en la reproducció.

El Cercle Français d'Art va ser una societat que va englobar comercialment diverses iniciatives endegades per Trias Peitx, com la revista *L'Amour de l'Art* i els moviments pedagògics Le Musée a l'École i Le Disque à l'École, i pretenia convertir-se en un instrument de difusió de la cultura a través de les arts plàstiques, gràcies a unes fórmules inèdites fins aleshores. Malgrat les dificultats, el moviment Le Musée a l'École va ser un èxit i, entre 1948 i 1953, es van consolidar els seus valors pedagògics: moltes escoles, liceus i organitzacions de cultura popular franceses s'inspiraren en els seus mètodes.

Durant deu anys, l'Institut Pédagogique National va obrir les portes dels seus salons al Musée Pédagogique amb exposicions de les seixanta grans reproduccions de pintura que Trias Peitx editava. Les reproduccions del Musée a l'École van ser recomanades pels inspectors d'ensenyament francesos. Malgrat els èxits, la societat Le Cercle Français d'Art va fer fallida l'octubre de 1958, després que Trias Peitx perdés dos processos judicials contra uns antics associats su-

ïssos. Com a conseqüència, Trias va perdre tota la fortuna personal que havia invertit en el negoci i va decidir vendre a preu de cost tot el material que havia acumulat i que llavors estava format per 60.000 reproduccions de quadres de diversos artistes, 85.000 fitxes pedagògiques sobre pintors i músics, material fotogràfic inèdit i material tipogràfic divers.

L'Office Central de la Coopération à l'Ecole (OCCE), organisme nacional que apostava per la transformació de l'escola tradicional en una escola moderna, va mostrar interès a adquirir aquest material i a reprendre les activitats pedagògiques d'aquest moviment. L'OCCE també va voler incorporar Trias Peitx, amb el càrrec de tècnic especialitzat, per a dirigir la represa de les activitats. Així doncs, Trias va passar a treballar a les ordres de l'OCCE, organisme dependent de l'Institut Pedagògic National. Ara bé, els problemes econòmics i de finançament van continuar ben patents. Degueren ser anys durs, perquè diverses iniciatives relacionades amb el món del disc en què Trias Peitx es va involucrar, com la Guide Internationale du disque o el Cercle Français du Disque, no van tenir el desenllaç esperat. Finalment, Trias va abandonar aquests projectes i va passar pàgina dins el món de l'art i les discogràfiques.

Després de tants anys, la profunda consciència social i preocupació pels problemes aliens no havia abandonat Josep Maria Trias Peitx. Per aquest motiu el gener de 1964 va ser un dels nou periodistes que van fundar l'Association des journalistes pour l'information sur le developpement (Vaincre la faim) (AJID). Aquest grup estava profundament preocupat pels problemes del Tercer Món i la campanya mundial contra la fam i el seu objectiu era agrupar els professionals de la informació i els especialistes interessats en aquestes greus qüestions. Gràcies a la feina de l'AJID la situació al Tercer Món va arribar als mitjans de comunicació, els dirigits dels quals consideraven que aquest tema no interessava gens ni mica els ciutadans. Aquesta experiència va ser especialment rellevant pel nexxe que es va establir entre Trias, la problemàtica del Tercer Món i la lluita contra la fam.

Gràcies a aquesta conscienciació, Trias Peitx va formar part, des de mitjan seixanta fins a la seva mort, l'any 1979,

del Comité Français pour la Campagne Mondiale contre la Faim, on va ocupar el càrrec de conseller tècnic. Aquest comitè, constituït el 1960 amb la doble missió d'organitzar i promoure la informació i l'educació al públic quant als problemes de la fam al món i del desenvolupament als països del Tercer Món, així com de posar en marxa accions de desenvolupament, va agrupar més de seixanta associacions i organismes. Entre d'altres activitats, el comitè va posar en marxa l'any 1965 una operació específica, anomenada «Promotion Protéines». El farmacèutic francès Maurice Curie i Josep Maria Trias Peitx, coneixedors de la importància de les proteïnes en el desenvolupament físic i mental dels nens, van iniciar un estudi per localitzar el ventall més ampli de productes proteics que fossin efectius i poc costosos. La conseqüència d'aquest estudi va ser la inclusió del llevat làctic sec (LLS4) a les racions alimentàries dels col·lectius especialment vulnerables (infants, leprosos i tuberculosos). A partir de 1965, i sota el seu impuls, el programa «Promotion Protéines» va agafar una gran embranzida, i entre 1965 i 1978 el LLS4 va ser a bastament utilitzat als programes nutricionals del Comité Français pour la Campagne Mondiale contre la Faim en països en desenvolupament com l'Índia, Algèria, Burkina Faso, Madagascar o illa Maurici, i va gaudir d'una gran repercussió mundial.

Paral·lelament, a mitjans anys setanta, Trias Peitx va iniciar les gestions per endegar un nou projecte de gran envergadura: la fundació de la Universitat Lliure Mediterrània Raymond Lull, una universitat catalana en terres de parla catalana. Va tractar-se, no cal dir-ho, d'un projecte profundament personal. Trias volia que aquesta universitat s'establís en territori sota administració francesa, que fos catalana, europea, mediterrània i internacional, que tingués un alt contingut social, innovadora amb els sistemes, i que apliqués tècniques noves en el camp de la investigació, l'ensenyament i la difusió de la cultura. També considerava que la Universitat Lliure Mediterrània Raymond Lull facilitaria l'expansió mediterrània dels catalans «sense batalles aquesta vegada», d'una manera positiva, tant per als

catalans com per als no-catalans. Trias Peitx va argumentar la necessitat d'aquesta universitat en territori del sud de l'Estat francès vinculant-la a la implantació de la indústria catalana al Rosselló, com un intent d'expansió de Catalunya dins l'àrea del Mercat Comú Europeu, i va remarcar la importància del contacte i la interacció amb tots els pobles musulmans de les costes mediterrànies i els seus veïns immediats. Finalment, tot i que va esmerçar grans esforços per procurar-se el suport de personalitats de la vida pública catalana, el projecte no va reeixir.

Com demostra la iniciativa de crear una universitat a la Catalunya del nord, malgrat el seu exili voluntari, Trias va continuar pendent de la realitat catalana. Bona mostra d'això és que, des d'un bon principi, va formar part del Comité de Defense du Docteur Pujol et des Catholiques Persecutes de Barcelone, constituït a França el juliol de 1960 en solidaritat amb Jordi Pujol i l'impressor Francesc Pizón, que estaven sent jutjats en consell de guerra a conseqüència dels Fets del Palau. A través d'aquest comitè, Trias va col·laborar activament en l'enviament de circulars per conscienciar diverses personalitats de la cultura francesa fent-los partícips de la situació patida pels catòlics espanyols.

D'altra banda, tot i el distanciament gradual de molts dels seus companys d'Unió Democràtica de Catalunya, Trias Peitx va continuar mantenint contacte amb alguns d'ells, com ara Maurici Serrahima, de manera irregular en el temps. També va obrir les portes de casa seva i va relacionar-se amb membres de les generacions més joves, com Josep Benet o Joan Triadú. La ruptura de l'exili i la clandestinitat en què es van veure obligats a restar aquells qui van continuar formant part d'algun partit polític a l'Estat espanyol va condicionar moltíssim les relacions entre els partits i els seus membres. El distanciament de Trias Peitx dels seus antics companys de partit fou motivat pel trencament que va suposar establir la seva residència definitiva a França i per les crítiques que van rebre algunes de les seves actuacions durant la guerra, en què s'incidia en un seu suposat afany de protagonisme dins UDC, especialment per haver-se atribuït, durant l'ocupació del càrrec de secre-

tari general del partit, una funció directiva i executiva que no havia tingut fins aleshores. Va rebre una crítica similar al seu personalisme arran de la relació amb Irujo per les gestions realitzades amb la Santa Seu. També li va generar fortes tensions amb el partit la feina dels primers mesos de l'exili dins el Comité National Catholique d'Aide aux Réfugiés de l'Espagne, ja que alguns dels seus companys, com ara Maurici Serrahima, l'acusaren directament de no respectar el paper «apolític» que se li havia atorgat al comitè i de portar a terme accions que podien comprometre la resta de col·laboradors (alguns dels quals, no ho oblidem, desitjaven tornar a Catalunya). Finalment, la seva relació amb Clara Candiani, amb qui es va casar el maig de 1939, tampoc no va ser vista amb bons ulls pels seus amics: Clara procedia de l'esquerra francesa radical, era divorciada i tenia una filla del seu anterior matrimoni.

De tota manera, la decisió de restar a l'exili no va ser portada amb facilitat i el mateix Trias Peitx va definir aquesta situació com la «solitud de la llibertat». La necessitat de mantenir-se informat del que succeïa a Catalunya era molt forta, com ho demostren aquestes paraules que li dirigí al seu amic Maurici Serrahima: «Dona'm notícies dels teus, de la teva esposa que recordo (...) i dels amics. Estic en un silenci esgarriat de veus de la terra. De tant en tant unes visites juvenívoles em porten una airada de frescor i de dolor a la vegada.»⁶ Com es pot observar, malgrat la llunyania i les poques o nul·les relacions amb part dels militants d'UDC amb els quals s'havia relacionat durant el període republicà i la Guerra Civil, Trias continuava molt interessat pel tarannà clandestí del partit i per les notícies que arribaven de la seva terra.

L'any 1976, arran de la mort de Franco, els partits polítics van aprofitar la incertesa del moment per fer acte de presència dins el món públic. En aquest context, UDC va ser el primer partit català a realitzar un congrés, que es va celebrar el 12 de juny de 1976 a Barcelona. En aquest cin-

⁶ Fons Maurici Serrahima (ANC): carta de Josep Maria Trias Peitx a Maurici Serrahima, París (31-VII-1955).

què congrés, UDC marcava una línia d'actuació amb vista a la previsible legalització dels partits. Malgrat que els estatuts d'UDC establien que als congressos només hi podien assistir els delegats, en aquest congrés es va permetre l'assistència a tots els afiliats. Trias Peitx va respondre a la petició expressada en una carta enviada per UDC i signada per Anton Cañellas, on se li manifestava que «per a nosaltres seria una gran satisfacció el poder-vos tenir aquí en tan senyalada diada», i va decidir no mantenir-se al marge, tot i que seguí fidel i ferm en el propòsit de no retornar a Catalunya fins que l'autonomia no fos restituïda. Però no va voler perdre la possibilitat de participar al congrés i va enviar una llarga intervenció on analitzava la conjuntura política i quin havia de ser, al seu parer, el paper d'UDC.

La figura de Josep Maria Trias Peitx va començar a recuperar-se amb l'inici de la democràcia. El 6 d'octubre de 1977, en plena negociació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, Trias Peitx va publicar un article a l'*Avui*⁷ on reivindicava fermament una visió més oberta per part de l'Estat espanyol al moment de definir el nou estat de les autonomies. Un any abans, l'agost de 1976, també havia centrat l'atenció d'aquell mateix diari⁸, quan va publicar-se una entrevista on explicava les seves experiències durant la Segona República, l'esclat de la Guerra Civil i l'exili a França. Quan el periodista va preguntar-li quan tornaria a Catalunya, Trias es va mantenir ferm: «Si Catalunya obté l'autonomia estic disposat a tornar-hi. Autonomia partint de la base de l'Estatut del 1932.» Això no va ser possible: Trias Peitx va morir el 7 d'agost de 1979 a Prada, el mateix dia de l'acord sobre l'Estatut, que obria les portes a l'autonomia catalana per la qual havia lluitat fins al darrer moment de la seva vida.

*Nations solidaires*⁹, l'òrgan de difusió del Comité Français pour la Campagne Mondiale contre la Faim, on Trias

⁷ J. M. TRIAS PEITX: «Catalunya, Marca Hispànica», *Avui* (dijous, 6-X-1977), p. 3.

⁸ «Josep Maria Trias Peitx, exsecretari de la UDC», *Avui* (dimarts, 24-VIII-1976), p. 9.

⁹ *Nations solidaires*, 86 (setembre-octubre 1979), p. 2.

Peitx va treballar fins al dia de la seva mort, va dedicar-li un editorial. En aquest passava revista a les activitats de Trias Peitx al llarg de la seva vida —els seus esforços per salvar catòlics i infants durant la guerra, la fundació de *Secours Catholique International*, de l'*Association des Journalistes Interessés au Développement*, etc.—, destacant especialment la seva tasca al capdavant del programa «*Promotion Protéines*», que havia beneficiat 500 milions d'infants que patien malnutrició al Tercer Món. Segons l'autor de l'article, Michel Cépède, aleshores president del Comitè, el món necessitava el generós entusiasme de persones com Josep Maria Trias Peitx, pioners que s'atreuissin a defensar les causes en què creien: la llibertat de culte, l'accés a la cultura, el dret a la vida, la lluita contra les diferències amb el Tercer Món, etc.

El fons personal de Josep Maria Trias Peitx, custodiat al Centre d'Estudis Històrics Internacionals i del qual ara oferim una petita mostra documental, és un testimoni de primera mà de totes les causes per les quals va lluitar aquest esperit incansable.

El fons personal de Josep Maria Trias Peitx custodiat al CEHI

El fons personal de Josep Maria Trias Peitx, avui dipositat a la Biblioteca del Pavelló de la República de la Universitat de Barcelona, va passar tota una sèrie de vicissituds abans de trobar una ubicació definitiva. Bona mostra d'això és que l'any 2008, arran de l'edició del llibre *La solitud de la llibertat: memòries de Josep M. Trias i Peitx, secretari general d'Unió Democràtica de Catalunya durant la Guerra Civil*¹, l'antropòleg Lluís Mallart² i la seva esposa, Neus Brusosa, van sentir-se satisfets per la publicació d'un estudi centrat en la figura de Trias Peitx, de qui havien estat bons amics, i per haver recuperat la pista de la seva documentació personal, que ells havien col·laborat a seleccionar després de la seva mort i que havia estat donada posteriorment a la Fondation Internationale d'Études Historiques et Sociales sur la Guerre Civile d'Espagne de 1936-1939 (FIEHS). Aquesta institució, nascuda el 1972, va jugar un paper cabdal en la recuperació i la preservació de diversos fons pertanyents a destacats personatges de la Catalunya

¹ Gemma CABALLER, Imma TUBELLA i E. VINYAMATA (eds.): *La solitud de la llibertat: memòries de Josep M. Trias i Peitx, secretari general d'Unió Democràtica de Catalunya durant la Guerra Civil*, Símbol, Sant Cugat del Vallès:2008.

² Lluís Mallart, professor d'antropologia a la Universitat de París-Nanterre i autor de títols com *Sóc fill dels Evuzok i Okupes a l'Àfrica*.

del segle XX que van haver d'exiliar-se arran de la Guerra Civil espanyola. La FIEHS³ havia nascut amb un objectiu clar: salvaguardar la memòria de tants catalans que s'havien vist obligats a creuar la frontera després de la derrota de Catalunya. Gràcies a la tasca de la FIEHS durant la dècada dels setanta a Perpinyà, la documentació de molts exiliats catalans —com Josep Maria Trias Peitx, Jordi Arquer⁴ o Manuel Serra i Moret⁵, que també han centrat l'atenció d'aquesta col·lecció— va poder ser conservada. A la segona meitat de la dècada dels setanta els fons personals compilats per la FIEHS van poder retornar a Catalunya: gràcies a les gestions de l'historiador Emili Giralt i Raventós van passar a formar part del Centre d'Estudis Històrics Internacionals (CEHI) de la Universitat de Barcelona, un centre del qual ell era el director. Avui dia, els fons de la FIEHS es troben dipositats a la Biblioteca del Pavelló de la República de la Universitat de Barcelona.

L'inventari del fons personal de Josep Maria Trias Peitx va ser fet per Olga Giralt i Esteve i Jaume Barrull i Pelegrí, i es troba accessible a <http://hdl.handle.net/2445/18007>. Com es pot observar fullejant-lo o consultant físicament les caixes que contenen la documentació, no es tracta d'un fons gaire extens, especialment si el comparem amb d'altres fons del CEHI, però la seva singularitat el fa especialment notable, ja que tant la persona de Josep Maria Trias Peitx com les activitats que va portar a terme al llarg de la seva vida han estat totalment desconegudes fins fa ben poc.

Durant molt de temps la figura de Trias Peitx només havia suscitat un apunt biogràfic d'Eduard Vinyamata⁶ en una obra

³ Vegeu una acurada explicació de la FIEHS a Gemma CABALLER: «Espais de frontera, espais de memòria», *Mirmanda: revista de cultura*, 4 (2009), pp. 86-95.

⁴ J. TERMES (ed.): *Fons Jordi Arquer. Correspondència (1939-1985)*, Afers/Centre d'Estudis Històrics Internacionals, Catarroja-Barcelona:2004.

⁵ A. MAYAYO i M. À. VELASCO (eds.): *Fons Manuel Serra i Moret (1936-1963)*, Afers/Centre d'Estudis Històrics Internacionals, Catarroja-Barcelona:2006.

⁶ E. VINYAMATA: «Josep Maria Trias Peitx, primer secretari general d'Unió Democràtica de Catalunya», a *Miscel·lània d'homenatge a Josep Benet*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (PAM), Barcelona:1991, pp. 373-391.

col·lectiva, que data de 1991. D'altra banda, la tasca desenvolupada pel Comité National Catholique d'Aide aux Réfugiés de l'Espagne als camps de refugiats francesos ha estat desconeguda fins fa ben poc, i només havia estat citada per Francesc Vilanova⁷ en un estudi publicat el 2006. Únicament la feina de Trias Peitx durant la Guerra Civil a favor dels perseguits per raó de consciència i les gestions realitzades davant la Santa Seu havien centrat l'interès de la nostra historiografia. En aquest sentit, l'historiador Hilari Ragner⁸, en la seva història d'Unió Democràtica de Catalunya durant la Segona República i la Guerra Civil, analitza la tasca de Trias Peitx dins el context de l'activitat d'Unió Democràtica durant aquell període.

La història i les activitats que va portar a terme Josep Maria Trias Peitx havien restat en l'oblit durant molts anys i, en conseqüència, el seu fons personal no havia provocat gaire interès. Fins fa poc, cap historiador no s'hi havia fixat en aquest fons inèdit i cabdal per a conèixer la tasca humanitària duta a terme per un grup de catalans als camps de concentració francesos, una feina ingent que pretenia treure els refugiats dels camps. També s'havia oblidat la biografia d'un personatge incombustible, un lluitador incansable que va dedicar tota la vida a defensar les seves idees i els principis humanitaris. No és gens estrany, doncs, que l'editor Quim Torra manifestés una immensa sorpresa davant aquest fons i les activitats d'un Trias Peitx del qual no havia sentit a parlar fins uns mesos abans. «I no en sabíem res fins ara. Aquest és el fet més colpidor. Quina vergonya no haver-ne sabut res fins ara. Perquè, benvolgut senyor, quants altres Trias i Peitx no coneixem? Quantes altres històries honorables encara romanen sepultades sense que en sapiguem res?»⁹, es pregunta Torra a l'emotiva carta que dedica a Trias al seu llibre *Honorables: cartes a la pàtria perduda*.

⁷ F. VILANOVA: *Exiliats, proscrius, deportats: el primer exili dels republicans espanyols: dels camps francesos al llinar de la deportació*, Empúries, Barcelona:2006.

⁸ H. RAGUER: *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*, PAM, Barcelona:1976.

⁹ Q. TORRA: *Honorables: cartes a la pàtria perduda*, A Contra Vent, Barcelona:2001, p. 183.

Dos treballs recents han aportat una mica més de llum sobre Trias Peitx. D'una banda, hi ha *La solitud de la llibertat: memòries de Josep M. Trias i Peitx, secretari general d'Unió Democràtica de Catalunya durant la Guerra Civil*¹⁰, que reproduïx les converses que Trias Peitx va mantenir sobre la seva vida —des de la infància fins a la fi de la Segona Guerra Mundial— amb Eduard Vinyamata i Imma Tubella. El llibre inclou un interessant estudi final que és una primera aproximació a la tasca de Trias Peitx a l'exili entre 1939 i 1945. D'altra banda, l'article «El Comitè Nacional Catòlic de Socors als Refugiats d'Espanya, una aproximació»¹¹ ofereix una primera visió del que va ser la feina d'aquest comitè en què Trias Peitx va jugar un paper cabdal.

Ja centrant-nos en l'inventari, en resseguir-lo podrem comprovar com el fons personal de Trias Peitx està organitzat en quatre blocs o apartats, que ocupen sis caixes de documentació. A nivell cronològic, la documentació abraça des de l'inici de la Guerra Civil espanyola fins a la mort de Trias Peitx l'any 1979. L'organització de la documentació s'ha fet seguint un criteri cronològic, en què cada un dels blocs correspon a un període històric determinat, i dins de cada una de les caixes la informació es troba classificada dins de carpetes seguint un criteri temàtic.

El primer bloc, titulat «Guerra Civil espanyola»¹², està format per una única caixa i comprèn documentació diversa d'aquest període. El gruix principal d'aquesta part del fons està format per documents relacionats amb el problema religiós durant la guerra a Espanya en general, i a Catalunya en concret. És especialment rellevant la documen-

¹⁰ Gemma CABALLER, Imma TUBELLA i E. VINYAMATA (eds.): *La solitud...*, op. cit.

¹¹ Gemma CABALLER i Queralt SOLÉ: «El Comitè Nacional Catòlic de Socors als Refugiats d'Espanya, una aproximació», a *Catalans du Nord et languedociens at l'aide à la République Espagnole, 1936-1946: actes de la Journée d'études de l'Association Maitron Languedoc-Roussillon, Perpignan, Couvent des Minimes, 7 février 2009*, Presses universitaires de Perpignan, Perpinyà:2009, pp. 109-134.

¹² Aquest bloc es correspon amb la caixa FP(Trias)1(1), titulada «Documents sobre la Guerra Civil».

tació sobre els contactes entre el govern basc i Catalunya, materialitzada en diversos informes, i la correspondència —i alguns telegrams— mantinguts entre Trias Peitx i el ministre de la República Manuel de Irujo¹³, així com també reproduccions de cartes enviades a Irujo pels cardenals Verdier i Vidal i Barraquer. El fons també conté diversos informes elaborats en el transcurs dels contactes de Trias Peitx amb aquests dos cardenals.

A més dels informes i la correspondència, s'hi localitzen llistes de persones que van haver de fugir per motiu de consciència, així com també fitxes de les persones a les quals se'ls proposava abandonar el país (amb anotacions relatives a la situació personal: si se'n tenia notícia, si desitjava abandonar el país, si podia sortir per mitjà d'altres vies, etc.), o fragments de premsa francesa de 1938 i 1939 dels diaris *La Jeune-République* o *La République*.

Els assumptes tractats en aquesta documentació són diversos: ajut als creients amagats, gestions per facilitar l'anada a França de religiosos i seglars bascos, normalització del culte públic, problemes del govern de la República amb la Santa Seu, anàlisis sobre la situació política, intercanvi de presoners... En aquest sentit, al fons es localitzen relacions de noms amb adreces i dades de persones sol·licitades des de la zona republicana perquè fossin tretes de la zona rebel, i l'anotació respecte de si aquestes persones tenien voluntat, o no, de ser intercanviades. També sobre possibles intercanvis, es conserven les cent vint-i-set fitxes mecanografiades amb les dades de nens refugiats l'1 d'abril de 1938 a Villeneuve sur Lot (Òlt i Garona), que aleshores depenien del Comité d'Accueil aux Enfants d'Espagne, suposem que també susceptibles de poder ser intercanviats.

Cal destacar que, tot i que algunes d'aquestes activitats es van portar a terme sota l'empara d'Unió Democràtica de Catalunya i que Trias Peitx va ocupar el càrrec de secretari general per segona vegada entre 1937 i 1939, al seu fons

¹³ Gran part d'aquesta correspondència es troba a l'arxiu de la Fundación Sabino Arana.

personal no hi ha documentació «oficial» d'aquest partit sobre aquest període¹⁴.

Resulten especialment interessants els informes inclosos a la carpeta «Situació de Catalunya el 1939», ja que els seus documents mecanografiats passen revista a aspectes clau de la situació a Catalunya durant la immediata postguerra, com les persecucions polítiques i la repressió que va tenir lloc amb l'entrada de les tropes franquistes. Per bé que els informes no estan signats, és possible que fossin escrits per Trias Peitx a través de la informació que li arribava de Catalunya.

Finalment, en aquesta caixa que abraça el període de la guerra hi ha una carpeta destinada a documentació relacionada amb Clara Candiani, reportera del diari *La Dépêche*, que més endavant esdevingué esposa de Trias Peitx. Són originals d'articles de premsa mecanoscrits, manuscrits, esborranys i anotacions diverses que Candiani anava prenent al llarg del seu viatge per Espanya, retalls d'articles i un parell de documents personals fotocopiats, a més de diverses cartes.

El segon bloc es titula «Exili (1939-1945)»¹⁵. En aquest cas, està format per tres caixes que fan referència a les activitats portades a terme per Josep Maria Trias Peitx al seu primer exili, entre 1939 i 1945. Sens dubte, som davant un fons de primera magnitud en relació amb l'estudi de l'ajuda humanitària desplegada sobre els refugiats espanyols als camps de concentració francesos.

La major part de documentació d'aquest bloc està relacionada amb la tasca del Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés d'Espagne entre 1939 i 1940. Tal com s'ha exposat, la feina del comitè va cobrir tres grans àmbits:

¹⁴ La correspondència mantinguda entre Trias Peitx i Maurici Serrahima a la dècada dels setanta (dipositada a l'Arxiu Nacional de Catalunya) exposa les gestions que es van portar a terme per Serrahima per recuperar la documentació generada per Unió Democràtica de Catalunya durant aquell període i que, pel que es dedueix de les cartes, va sortir l'any 1939 de Catalunya sota la tutela dels membres de l'ambaixada francesa a Barcelona.

¹⁵ Aquest bloc es correspon amb les caixes FP(Trias)3(1)-FP(Trias)3(3), que a l'inventari porten per títol «Refugiats».

transformar els refugiats als camps en treballadors útils per a la França de preguerra, reagrupar les famílies que havien quedat dispersades i facilitar la sortida de dones dels camps i l'acollida de nens.

El primer àmbit, la tasca desenvolupada pel comitè, i en concret del seu Servei de Mà d'Obra, és la temàtica sobre la qual hi ha més documentació. Un gruix important d'aquesta part del fons està format per correspondència (diversos centenars de cartes), organitzada en diferents carpetes i que, un cop analitzada, podríem dividir en dos grups: la correspondència generada i rebuda pels membres i col·laboradors del comitè en el transcurs de les seves activitats; i la correspondència rebuda pel comitè, formada per les cartes enviades per les persones que sol·licitaven la seva ajuda per sortir dels camps, trobar feina, localitzar familiars, etc.

En relació amb el primer tipus, i a causa de la quantitat de cartes, una part de la correspondència s'ha separat per emissor i està classificada a part, com ara la mantinguda entre Josep Maria Trias Peitx i Maurici Serrahima, Pau Romeva, Lluís Trias Peitx i Jesús Trias Peitx. La resta de correspondència oficial —que no es correspon sempre amb aquella que està amb el paper de carta del comitè— no està classificada per emissor i els autors de les missives són membres del comitè —com Ferran M. Ruiz-Hébrard— o estrets col·laboradors —com Jaume Lligonya. En alguns casos els autors de les missives són persones anònimes, i en d'altres és molt difícil desxifrar-ne els noms a través de les signatures. D'altra banda, més enllà del valor de la correspondència per conèixer les activitats del comitè, les cartes són un testimoni de primera mà sobre la situació personal dels exiliats i, en el cas concret dels vinculats a Unió Democràtica, de l'esdevenir del partit després de la desfeta i en la diàspora. A més, la correspondència ens ofereix una mica de llum sobre personatges clau que han estat poc estudiats fins ara, com ara Ferran M. Ruiz-Hébrard o Pau Romeva, que al contrari que Maurici Serrahima no han deixat testimoniatge escrit de les seves vivències.

En aquesta part del fons també trobem testimoni epistolar de les relacions entre Trias Peitx i el comitè amb d'altres

organismes d'ajut als refugiats instal·lats a la zona. A més de la correspondència, una part important de la documentació relativa al primer àmbit d'actuació del comitè està formada per documents sobre la situació dels refugiats als camps, dels quals són especialment rellevants els informes. Molts d'ells es presenten en format independent, en fulls solts, i d'altres estan integrats al cos de la correspondència entre els membres del comitè.

Una altra part del fons amb un pes important són el centenar de llistes generades pel comitè en el decurs de la seva activitat en camps com el de Bram o Septfonts, i que són de tipologia variada: llistes de refugiats polítics als camps, llistes dels llocs de treball oferts, llistes d'obriers proposats pel Servei de Mà d'Obra del Comitè (on s'indica nom i cognoms, professió i lloc de destinació), llistes amb notes d'exàmens dels residents als camps (on s'indiquen els noms, notes, professió, camps on es troben reclosos, etc.). La tercera caixa d'aquest bloc conté únicament aquestes llistes, la qual cosa ens dóna una idea de la quantitat d'informació d'aquesta tipologia conservada.

Un apunt especial mereix la documentació sobre les gestions per treure intel·lectuals dels camps, majoritàriament dipositada a la segona caixa d'aquest bloc. En el cas de la correspondència rebuda pel comitè, la majoria dels autors de les cartes són persones anònimes. Ara bé, al fons hi ha cartes de personatges tan rellevants com el poeta Agustí Bartra, el periodista Francesc Trabal, el filòleg Esteve Pujals Fontrodona o l'escriptor C. A. Jordana. A dins del fons es troben diverses llistes d'intel·lectuals recuperats de camps com el d'Argelers o Sant Cebrià, on es relacionen els seus noms, la seva professió i el nombre de membres que formen part de la família (en previsió d'un possible trasllat fora del camp). En aquestes llistes apareixen noms com Avel·lí Artís-Gener, Xavier Benguerel, Pompeu Fabra, Sebastià Gasch, Rovira i Virgili, etc.

Aquest apartat del fons conté nombrosos censos i registres efectuats pel comitè per tal d'assolir el reagrupament de les famílies que havien quedat dispersades. Tot i que el fons no conserva gaire documentació administrativa sobre

aquesta qüestió, aquesta va ser una tasca més que rellevant portada a terme pel comitè, de la qual sí que existeix correspondència sobre aquest tema, així com també fitxes amb informació personal (nom, data de naixement, adreça de parents o coneguts a França, professió, obres publicades, etc.).

Una altra de les activitats del comitè fou la de treure dones i nens dels camps i facilitar-los l'acolliment en residències, *chateaux*, cases de colònies, etc. —llogats amb aquesta finalitat—, o bé que els nens fossin directament acollits per famílies franceses. En aquest sentit, al fons trobem correspondència diversa sobre la recerca de famílies dispersades i correspondència de persones que s'ofereixen a adoptar o fer-se càrrec de criatures, tant a nivell individual com vinculades al Comité Français pour le Parrainage des Familles Espagnoles. A més, cal destacar informes conservats sobre la creació de colònies per a nens refugiats que ens fan conèixedors d'iniciatives de les quals no se sabia res fins ara. Gran part de la correspondència sobre aquest tema són respostes rebudes per Trias Peitx i Clara Candiani arran de la publicació de l'article de Trias Peitx «Le drame des sinestrés de France», aparegut a la revista *Témoignage chrétien* el desembre de 1945.

Finalment, una part de la documentació del període d'activitat del comitè, bé que petita, fa referència al tema dels mutilats, ja que aquest col·lectiu també va rebre la seva atenció. En aquest sentit, localitzem tant correspondència que tracta la problemàtica d'aquest tipus de refugiats com fins i tot els plànols de la fàbrica on estava previst enviar a treballar part d'aquest col·lectiu.

El tercer bloc es titula «Exili (1939-1979)»¹⁶ i ocupa una única caixa. Està format per dos tipus de documentació. En primer lloc, trobem un apartat de documentació personal i oficial: contractes de treball, salconduits, certificats, permisos de circulació pels camps de concentració, un passaport diplomàtic, carnets, etc. Bàsicament són documents personals generats per l'activitat de Trias Peitx entre 1939 i 1944, tot i que també hi ha documents anteriors i posteriors a

¹⁶ Aquest bloc es correspon amb la caixa FP(Trias)2(1), titulada «Exili».

aquestes dates. Cal destacar la gran quantitat de currículums existents, que permeten reconstruir la vida professional de Trias Peitx entre els anys quaranta i seixanta. És especialment rellevant el manuscrit *Converses amb l'Imma i l'Eduard*. Es tracta de la transcripció de les converses que Trias Peitx va mantenir amb Imma Tubella i Eduard Vinyamata, al seu domicili de París entre el novembre de 1973 i l'estiu de 1976, que passen revista a les vivències de Trias Peitx des de la seva infantesa fins al primer exili. Aquestes entrevistes són fruit d'una beca atorgada per la Fundació Jaume Bofill a Eduard Vinyamata, quan era estudiant de sociologia a París, per a recollir les memòries de Josep Maria Trias Peitx. Les entrevistes van ser enregistrades en cintes de casset i posteriorment transcrites. Malgrat que són la veu i el testimoni més sincer i espontani de Trias Peitx, les converses no s'han reproduït en aquest volum perquè es troben transcrites a *La solitud de la llibertat: memòries de Josep M. Trias Peitx, secretari general d'Unió Democràtica de Catalunya durant la Guerra Civil*.

El segon apartat d'aquest bloc està format per documentació generada durant l'exili de Trias Peitx, des de 1944 fins a la seva mort. Es tracta de documentació relativa a les activitats a què es va dedicar a partir de 1945: iniciatives dins el món editorial i discogràfic (com *Le Musée à l'École* o *Guide International du Disque*), fundació de l'Association des Journalistes pour l'Information sur le Développement (Vaincre la faim), participació al Comité Français pour la Campagne Mondiale contre la Faim, o l'intent de fundació de la Universitat Lliure Mediterrània Ramon Llull, etc. En la majoria dels casos és documentació administrativa, tot i que també hi ha molts informes sobre diversos projectes en què Trias Peitx es va veure involucrat, així com estudis en profunditat sobre iniciatives que no van veure la llum, com un Cercle d'Amateurs de Grands Enregistrements o bé els nombrosos informes en català i francès relatius a la creació de la Universitat Lliure Mediterrània Ramon Llull.

Una menció apart dins aquest bloc mereix la documentació relacionada amb el Secours Catholique International,

formada per diversos informes i correspondència. Es tracta d'una iniciativa una mica anterior a les altres esmentades, però que mereix ser destacada, no tant per la quantitat de documentació com per la seva singularitat.

El quart bloc es titula «Catalunya i l'Estat espanyol als anys 60»¹⁷ i ocupa només una caixa. És molt probablement la caixa amb documentació més diversa, tant per la temàtica com per la tipologia documental. D'una banda, hi localitzem correspondència amb personatges com l'historiador i pedagog Joan Pelegrí i Partegàs —que parla amb Trias sobre la possible publicació d'una obra sobre la premsa catalana (de 1920 a 1936 i de 1939 a 1959)—, l'historiador i polític Josep Maria Batista i Roca, el cardenal Albareda o el seu bon amic Maurici Serrahima. També hi trobem articles, informes, fulls volants, opuscles, retalls de premsa, etc., sobre reivindicacions culturals catalanes com el Manifest en Defensa del Català o denúncies i informes sobre les persecucions exercides pel règim franquista —com per exemple la documentació sobre el comitè de defensa de Jordi Pujol i els catòlics perseguits, formada per informes i correspondència—, informes (la majoria d'autoria incerta) sobre la situació religiosa, retalls d'articles de premsa —com els relacionats amb les declaracions de l'abat Escarré a *Le Monde*—, etc. Es tracta de documentació generada o compilada per Trias Peitx al llarg del seu exili, que li devia arribar per vies ben diverses. Hi destaquen els manuscrits inèdits, formats bàsicament per reflexions i anàlisis personals sobre temes ben diversos de l'actualitat del moment.

¹⁷ Aquest bloc es correspon amb la caixa FP(Trias)4(1), titulada «L'Estat espanyol als anys 60».

Els documents: criteris d'edició

S'ha respectat l'escriptura dels documents quant a girs verbals, locucions no acceptades gramaticalment o paraules no registrades en el diccionari, però s'han realitzat correccions ortogràfiques i, en alguns casos, de puntuació. «En general, les paraules que a l'original apareixen subratllades s'han reproduït en cursiva. També apareixen en cursiva els textos que es troben en una llengua diferent de la predominant en el text». D'altra banda, aquesta és la taula d'equivalències:

[...] fragment no transcrit.

[sic] transcripció literal.

[?] transcripció dubtosa.

[***] paraula il·legible.

La Guerra Civil espanyola

Tal com s'ha destacat, un tema especialment rellevant dins la documentació del període de la guerra és el relatiu a la qüestió religiosa a Catalunya i Espanya. En aquest sentit, s'han escollit diferents documents representatius que il·lustren tant la tasca desenvolupada per Josep Maria Trias Peitx i Unió Democràtica de Catalunya en relació amb el salvament de religiosos perseguits a la rereguarda republicana com els contactes mantinguts entre la República i la Santa Seu en un intent de restablir les relacions.

S'ha optat per transcriure diverses cartes de Trias Peitx a Manuel de Irujo en què es tracten aquests assumptes de manera destacada, i alhora s'hi plantegen d'altres qüestions d'interès. En primer lloc, reproduïm la carta dataada el 4 d'agost de 1937, on Trias exposa a Irujo tant les gestions que porta a terme per aconseguir l'alliberament i fugida de sacerdots i monges de l'Estat espanyol, com les que realitza per intercanviar presos amb el bàndol nacional. Cal recordar que monges i sacerdots van ser uns dels protagonistes del primer exili que es patí a Catalunya: la repressió que es desencadenà a la rereguarda de la República envers els qui foren considerats contraris a la revolució o afins a l'intent de cop d'estat o a la ideologia que aquest representava, va obligar-los a refugiar-se a l'estranger. Un dels darrers estudis sobre aquest primer exili¹ xifra en 50.000, com a màxim, els catalans que van marxar (a l'estranger o a l'Espanya nacional), la qual cosa

demostra la rellevància d'aquestes gestions. La segona qüestió a què es refereix Trias Peitx en la carta a Irujo és l'intercanvi de presoners: Trias va gestionar diversos intercanvis, sense que quedi constància a la documentació conservada, que arribessin a bon port.

Relacionat amb la qüestió del salvament de vides es transcriuen diverses cartes rebudes o enviades per Josep Maria Trias a la fi del 1937 i principi del 1938. Són escrits molt concrets que aborden els temes que s'estan treballant de manera clara i directa. Les dues cartes del religiós —tot i que no sabem de quina congregació— Joaquín Raul (de qui no es pot descartar que sigui un pseudònim) s'encairen directament amb la demanda concreta de treure gent d'Espanya i exposen algunes gestions fetes tant a l'Espanya sota control rebel com a França. Una tercera carta relacionada amb la qüestió del salvament de religiosos és la de Trias Peitx al pare Lorenzo Sierra, a Marsella, i mostra els diversos moviments que es feien sobre això. Per últim, una demanda de Trias al reverend Josep de Besalú instal·lat també a Marsella, al qui fa una petició ben diferent: sol·licita capellans que desitgin anar a Barcelona per donar sortida a la demanda espiritual dels ciutadans bascos que s'havien refugiat a Catalunya.

S'ha escollit una altra carta de la relació epistolar amb Manuel de Irujo també centrada en la qüestió religiosa i que està datada a Barcelona el 13 de febrer de 1938. Resulta especialment interessant perquè és la justificació, escrita pel mateix Trias Peitx, de la tasca que va portar a terme al capdavant de l'«Operació Triangle»², denominació establerta per Trias i que es referia a les relacions oficioses entre Barcelona, París i Roma per establir contacte amb la Santa Seu de Roma a través del cardenal Verdier de París amb vista a

¹ R. DOLL-PETIT: *Els «catalans de Gènova»: història de l'èxode i l'adhesió d'una classe dirigent en temps de guerra*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (PAM), Barcelona:2003.

² H. RAGUER: *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*, PAM, Barcelona:1976, i J. ALBERTÍ: *El silenci de les campanes: de l'anticlericalisme del segle XIX a la persecució religiosa durant la guerra civil a Catalunya*, Proa, Barcelona:2007.

restablir el culte a Catalunya. Trias Peitx defensa en aquesta carta les seves gestions amb el cardenal Vidal i Barraquer i el cardenal Verdier i reivindica el paper d'intermediari i d'interlocutor vàlid d'Unió Democràtica de Catalunya amb la Santa Seu. Trias exposa el seu malestar en perdre la confiança d'Irujo i ser apartat com a intermediari entre les autoritats republicanes i el cardenal Verdier. Sembla que Irujo hauria manifestat desencís en tenir la sensació que totes les gestions portades a terme per Trias no assolissin l'objectiu marcat. Poc temps després d'enviar aquest informe, el març de 1938, Irujo va decidir prescindir de Trias Peitx.

Una altra carta que es transcriu té els mateixos protagonistes: Trias Peitx i Manuel de Irujo, amb data 11 d'agost de 1937. En aquest cas, no s'ha seleccionat perquè tracti el conflicte religiós, sinó per la crítica que Trias Peitx fa al president Lluís Companys i les al·lusions sobre la seva possible successió, per la fotografia que realitza de la política catalana aquell agost de 1937 i per la interessant anàlisi de Trias sobre les complexes relacions entre el govern de la República —que llavors tenia la seu a València— i Catalunya.

Aquestes cartes són un bon exemple de quin va ser l'abast de les diverses gestions que Trias Peitx va fer al voltant de la qüestió religiosa durant la guerra a la rereguarda catalana.

Més enllà de la documentació i les relacions epistolars, Trias Peitx va confegir una gran quantitat d'informes on exposava el seu punt de vista respecte a la realitat del moment a Catalunya, centrant-se en qüestions diverses. Considerem interessant transcriure'n part d'algun, en concret el que data de 1937 i que va ser presentat al cardenal Vidal i Barraquer. Aquest informe, i d'altres de similars, serviren a Vidal i Barraquer per assabentar-se del que succeïa a Catalunya en tot allò referent a la qüestió religiosa: salvament de vides, religiosos residents, religiosos a les presons, misses que se celebraven en domicilis particulars, l'acció dels tribunals populars amb els religiosos, etc. Aquest informe acaba amb una pregunta que resta oberta: «És lícit primer, i convenient després, d'acceptar el càrrec de CC de Catalunya?» La qüestió, que es refereix a la conveniència o no d'acceptar el Comissariat de Cultes, va ser declinada final-

ment per Trias Peitx. El segon informe reproduït, datat el 5 de febrer de 1939, s'insereix en una carta enviada a Clara Candiani, la seva futura esposa, amb qui es casarà el maig d'aquell any. Trias li exposa quina és la situació que es viu a la frontera —ell havia arribat a França el 24 de gener—, analitza els darrers dies de la Catalunya republicana, fa una radiografia de l'exèrcit republicà defensant la seva professionalitat i l'aportació catalana a aquest, i aposta per l'aprofitament de bona part de les seves forces per part de l'Estat francès. Trias Peitx realitza una encertada anàlisi de la situació futura, ja que preveu clarament que França necessitarà homes en un futur imminent, tot valorant com de complexa i vulnerable esdevenia l'estabilitat europea. Aquesta carta és una bona mostra de la capacitat d'anàlisi global i de previsió que acompanyarà Trias Peitx al llarg de la seva vida.

CARTA DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX A MANUEL DE IRUJO
FP(Trias) 1(1) dI

4 de agosto de 1937
Exmo. Sr. Don Manuel de Irujo
Ministro de Justicia
Valencia

Mi querido D. Manuel: Le mando el *rapport* confidencial referente al asunto tratado en nuestra última conversación. Me he retrasado un poco y me he extendido demasiado: perdóneme ambas cosas. Deseo simplemente que pueda servirle de algo.

Paulino Gómez³ no suelta un cura ni a tres tirones; los que mencionaba V. en su telegrama último y a los que visité según su encargo, no los ha puesto en libertad aún. Continúan también en la cárcel los que fueron absueltos cuando

³ El juny de 1937 Paulino Gómez Sáiz havia estat delegat d'Ordre Públic a Catalunya. També va ocupar el càrrec de director general de Seguretat i ministre de Governació.

su intervención en la vista. Además se [***] de nuevo por practicar el culto católico con la excusa de que se trata de reuniones clandestinas. Las detenciones en general, vuelven a estar a la orden del día. Cualquier denuncia anónima es suficiente para meter a la cárcel a cualquiera. Reina bastante malestar por esta causa de nuevo, principalmente en las comarcas.

De todas maneras, hoy con el «Emerety», se reemprenden las expediciones de exportación de monjas. Salen 40. Ya es algo. Paulino me prometió otras 40 para la próxima semana. Además quiere que le haga el intento de canje particular de que le hablé: que vengan mujeres y niños del otro lado y él dejará salir sacerdotes. Tengo preparado esto a base de confiar que trabajen el asunto en el campo faccioso las órdenes religiosas que tienen personal aquí: les daría varias familias a sacar de allí a cada una, con la promesa de dar pasaporte a los suyos que aquí queden y no estén en edad militar. Precisaré para ello que vaya a Francia; antes le avisaré a V. por si considera conveniente que vaya primero a Valencia.

Valls Gomis está propuesto para sub-director de la cárcel. Imbert me ha pedido que rogara a V. quisiera telegrafiar a Ragasol en los términos de la adjunta nota. El objeto principal es para asegurar a Valle en la cárcel. Es la única persona de confianza que allí tenemos.

De nuevo perdóneme la lata del informe y mándeme siempre como quiera.

CARTA DE JOAQUÍN RAULL A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias) 1(1)dII

[paper timbrat:
J.M.J.
Procure Générale
78, Rue de Sèvres, Paris VIII°]

París, 10 de diciembre de 1937
Sr. D. José Mª Trias Peitx

Muy apreciado amigo:

No pudiendo permanecer más tiempo en París, por haber sido llamado urgentemente por mis jefes, le ruego se ocupe con todo interés:

1° Del pasaporte de mis amigos que, estando excentos por razón de edad del Servicio Militar, han sido reclamados por caballeros franceses de reconocida solvencia.

2° De proporcionarme las siguientes listas:

a) Nombres, apellidos, edad y domicilio de personas que gozando de libertad en territorio sometido a las autoridades de Burgos, desean ir a lado gubernamental.

b) Nombres, apellidos, edad y cárcel de unos 25 presos sin relieve social que no sean reos de crímenes o robos.

En cuanto tenga en mi poder estas listas me entrevistaré con las autoridades de Burgos para proponer en firme el canje por otras que reunan análogas condiciones.

De V. afino y amigo q.e.s.m.,
Joaquín Raull

CARTA DE JOAQUÍN RAULL A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias) 1(1)dII

[paper timbrat:
J.M.J.
Procure Générale
78, Rue de Sèvres, Paris VIII°]

París, 10 de diciembre de 1937
Sr. D. José Mª Trias Peitx

Barcelona

Distinguido y apreciado amigo: le ruego encarecidamente trabaje con todo ahínco para se despachen cuanto antes y favorablemente los pasaportes a favor de catorce amigos míos, exentos, por su edad, del Servicio Militar y reclamados por caballeros franceses de reconocida solvencia.

V. sabe cuánto he hecho por prestar cuantos servicios me han pedido personas afectas al Frente Popular Español sin más mira que servir caritativamente a todos, y atento a mi máxima favorita: «Haz bien y no mires con quién».

Permita, aunque ello pueda parecer inmodestia, enumere alguno de los favores por mi prestados y cuya exactitud es fácil comprobar:

1° Hice gestiones para que saliera de Tarragona y pudiera reunirse con su señor padre D. Enrique Giró de Reus, la señorita Giró. He de hacer constar que D. Enrique Giró es destacado elemento de la U.G.T. y fervoroso republicano.

2° Logré salieran de territorio sometido a las autoridades de Burgos, los siguientes miembros de la Congregación de Hermanos de las Escuelas Cristianas, entusiastas partidarios y propagandistas del Partido Nacionalista Vasco. Hermanos:

Manuel Oyarzabal, Profesor del Colegio de Zarauz.

Amenazar, Procurador del Colegio de Santiago, de Bilbao.

Celaya, Director del Colegio de Deusto.

Minteguiaga, Director del Colegio de San Sebastián.

Olabeaga, Profesor del Colegio de S. Marcial, de Irún.

Juan Bernardo, Profesor del Colegio de Herrera.

Y otros tres cuyos nombres no recuerdo en este momento.

Contra todos ellos pesaban acusaciones gravísimas y numerosas y pude anticiparme a su detención y hoy gozan de libertad.

3º Habiéndome rogado, los señores D. Juan Barnús y Roca Caball, fuera a visitar y animar a D. Manuel Carrasco Formiguera, lo hice cuando no se atrevía a hacerlo nadie; tuve que pasar un verdadero calvario para lograrlo, pero cumplí con el deseo de esos buenos amigos. V. sabe que acudí al Gobernador Civil de Burgos, a Capitanía General, al Director General de Prisiones y al Juez Militar.

El Sr. Carrasco escribió a D. Juan Banús manifestando agradecimiento por mi visita.

Posteriormente se me pidió le llevase más medicinas y gustoso hice un nuevo viaje a Burgos con este exclusivo objeto.

4º Ante las promesas que me hizo el Exmo. Sr. Ministro de Justicia, D. Manuel Irujo, de trabajar para que pudiesen salir de Barcelona y Madrid los Hermanos de mi Congregación, sin que él me lo pidiese y sólo movido por un sentimiento de piedad y reconocimiento, me trasladé dos veces a Pamplona, para rogar al Exmo. Cardenal Gomá interpusiese toda su influencia para que no se llevase a cabo la sentencia de muerte dictada contra el hermano del Sr. Irujo.

5º Movido de compasión por el destierro, forzoso o voluntario, de los señores D. Joaquín Bermejo, Párroco de Andoain, y D. Miguel Jáuregui, Coadjutor de la Parroquia de S. Ignacio, de S. Sebastián, les he prestado diversos favores trayéndoles y llevándoles encargos de sus familiares residentes en S. Sebastián.

Y no creo oportuno continuar; creo que con lo dicho basta y sobra para que se me atienda; los comentarios son inútiles.

De V. afmo s y amigo q.e.s..m.

Joaquín Raull

CARTA DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX
A RVD. P. LORENZO SIERRA, PBRO.
FP(Trias) 1(1)dII

Barcelona, 18 de febrero de 1938

Rdo. P. Lorenzo Sierra, Pbro.
MARSEILLE

Mi querido padre: supongo estarán ya con V. las 51 hermanitas que por condescendencia del Sr. Ministro de la Gobernación, les fue concedido pasaporte. Creo no podrá V. dudar de la inmejorable disposición de ánimo de estas autoridades y de que cuanto se diga de incumplimiento es pura patraña.

Se ha conseguido esto, pero se espera que esta generosa actitud será debidamente correspondida. Es V. quién debe hacer lo necesario para que se corresponda debidamente. Es absolutamente necesario que consiga V. la salida de la zona franquista de las familias convenidas. Considero inútil insistir y pienso que se hará V. un deber en lograrlo rápidamente.

Pienso estar en Marseille a finales de mes y allí verle a V. Confío que será ya con todas las cosas arregladas de forma que me pueda traer a las mencionadas familias a mi regreso a España.

Doña Manuela le habrá escrito a V. seguramente sobre la cuestión.

Puede escribirme a mi nombre en Calle Rivadeneyra, 4;
1º.

Espero sus noticias.

Con el sincero de s.y a.

CARTA DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX
A RVD. P. JOSEP DE BESALÚ
FP(Trias) 1(1)dII

Barcelona a 9 de febrer del 1938

Rvd. P. Josep de Besalú, O.F.M.
MARSEILLE

Estimat P. Josep: Confio que la meva lletra des de París del 23 de Gener, va arribar oportunament a les seves mans. No així les altres que li anunciava incloure que, per distracció, es varen quedar a la meva butxaca. Les acompanyo pregant-li de trametre-les.

El Sr. Irujo m'encarrega una gestió i crec que per a treure'n resultat favorable, a ningú més que a vostè puc dirigir-me.

Els bascos es troben aquí sense capellans ni religiosos del seu país, als quals confiar l'assistència espiritual de la multitud de refugiats catòlics. Alguns sacerdots catalans s'han aplicat a la tasca, però es troben amb la dificultat de que hi ha molts refugiats de les zones muntanyenques del país basc, que gairebé no parlen més que el seu idioma.

És per aquesta raó que el Sr. Irujo m'ha encarregat de fer els possibles per a aconseguir es donés autorització a determinats religiosos bascos exiliats ara a França, per traslladar-se ací on podrien fer bona obra apostòlica.

Entre els que s'ha pensat hi ha els Rvds. P.P. Miguel de Alzo i Bonifacio de Ataun, caputxins. Podria vostè aconseguir que l'Ordre els autoritzés a venir amb totes les llicències necessàries per a exercir ací llur sagrat ministeri?

També potser, podria vostè aconseguir el mateix per al Rvd. P. Anastasio Mocerri, salesià, per mitjà del P. de la mateixa ordre que vostè va presentar-me a Marseille.

Li agrairé vivament vulgui ocupar-se d'aquests assumptes amb interès i urgència, car ens manquen treballadors apostòlics per a aquesta multitud de bascos catòlics que tenim entre nosaltres.

Avui, S.D.V., podré complimentar l'encàrrec del Sr. Verd per al Sr. Polanco. Penso que aquest matí mateix podré veure'l.

La resposta a la lletra del Sr. Verd a P. no ha estat donada encara. Costa una mica. Cal confiar en el bon Déu.
Vulgui creure amb el meu devot afecte en Crist.

CARTA DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX A MANUEL DE IRUJO
FP(Trias) 1(1)dI

Barcelona, 13 de febrero de 1938
Exmo. Sr. Don Manuel de Irujo
Ministro de la República
CIUDAD

Mi querido amigo: Tuvo V. ayer la amabilidad de confiarme uno de los encargos que más pueden satisfacerme como católico y como catalán. Se lo agradezco sinceramente. Pero a la vez y ante mi discrepancia sobre la forma en que ha sido dada la conformidad al nombre del Prelado en principio presentado como informador mandado por el Cardenal Verdier me pidió V. que le precisara el porqué y la forma en que puedo intervenir yo de nuevo en esto: parecía que daba V. por descontado que en el estado actual de la cuestión, esta salía ya de mi esfera, para entrar en planos superiores a los que, según se desprende de sus palabras, no era normal que yo me inmiscuyera.

Al servicio de un ideal de reconstrucción espiritual, y material de mi Catalunya, al servicio también de conseguir con el tiempo y con esfuerzo acoplar de nuevo a una buena porción de catalanes al sentido comprensivo y fraternal de nuestra tierra, revalorizando el «seny» clásico y fortaleciendo de energía y voluntad, hemos sacrificado con el mayor gusto, mis amigos y yo, toda vistosidad aparente de nuestra larga y ardua labor de estos año y medio de trabajo y de lucha tenaces y silenciosos.

Pero con la leal franqueza, con la limpia y ecuánime llaneza que han sido norma de trato entre V. y nosotros, gracias a la buena amistad que nos ha dispensado y que nosotros hemos correspondido de igual manera, he de manifestarle que discrepamos —mis amigos y yo— de aquella interpre-

tación de nuestra misión en el problema planteado de la venida del Prelado francés. Nuestra misión por ahora está muy lejos de haber terminado.

Creo que fácilmente lo comprenderá V. Según la copia que el Emmo. Cardenal Verdier me ordenó sacar de la carta dirigida a V. en fecha 21 de Enero último y que tuve el honor de poner en sus manos, le decía a V. el Cardenal «*Monsieur Trias vous dira mes efforts pour organiser une enquête sur la situation religieuse de l'Espagne republicaine. Si je puis obtenir ce résultat je vous prie, Monsieur le Ministre de nous aider de tout votre pouvoir pour le plain succès de cet acte.*» Concuerta perfectamente, creo yo, perfectamente con este «nous» (el Cardenal y yo) la ampliación verbal que el Cardenal me dio de mi misión cerca del Gobierno de la República y que quedó transcrita con la fidelidad en el informe confidencial de fecha 25 de Enero que tuve el gusto de entregar a V. Creo que si lo relee con atención verá V. como no me equivoco.

Me es terriblemente molesto insistir sobre este punto: pero creo mi deber hacerlo. El Cardenal le pedirá a V. su «apoyo» a «mi» gestión: no le transferirá a V. la gestión. Naturalmente las cosas se mantienen en el estadio de la oficiosidad y no es lógico dirigirse directamente al ministro y como el intermediario —sin vana humildad no del todo inhábil— de esta larga gestación he sido yo, es a mi a quién se ha confiado la gestión oficiosa cerca del Gobierno de la República. Es por ello que continuo creyendo que soy yo quien debe terminar la gestión.

Naturalmente; para llegar al Gobierno de la República: que otro medio debía emplear sino el de V.? En V. he encontrado siempre la comprensión y la ayuda, el hábito y el empuje —aún muchas veces discrepando V. de mi visión de los problemas. No podía, ni debía buscar otro camino para llegar a las altas esferas de la República. Sabe V. mi criterio cerrado de reforzar la posición personal de V. dentro del Gobierno: le he dado pruebas de mi esfuerzo en este sentido. No debía desaprovechar esta ocasión; ni, lealmente podía hacerlo.

Por ello me considero con mayor autoridad para llamarle la atención cuando veo que, quizás inconscientemente,

va a desplazarse el asunto del plano de nuestra intervención. No se trata de pedir un premio al éxito. Si viera que ello iba a favorecer su resolución, nada me costaría, sabría sacrificarme personalmente. Pero creo que no solo mi sacrificio sería estéril, sino que sería profundamente perjudicial a la cuestión.

Recuerde antecedentes. Cuando V., con empuje y abnegación ejemplares, quiso resolver la cuestión del culto unilateralmente, hubimos de advertirle lealmente por nuestro informe del 3 de Agosto de 1937, que no creíamos que pudiera restablecerse el culto sin unos contactos oficiales u oficiosos con la Santa Sede. Señalamos ya entonces unos cambios: Cardenal Verdier, Nuncio Apostólico en Francia —París.

Quiso V. nombrarme Comisario de Cultos para Catalunya. Hubimos de señalarle los inconvenientes y la necesidad expresa por mi parte de tener la aprobación oficial u oficiosa del Cardenal Vidal i Barraquer: siempre la misma idea matriz.

No conseguido esto ni explícita ni implícitamente, hube de hacerle ver la conveniencia de mantenerme como gestor oficioso entre el poder público y la reorganización religioso-eclesiástica de Catalunya: el poco resultado conseguido en Madrid y Valencia fortalecía mi tesis. Creo que no nos ha ido del todo mal en hacerlo así. De todas las regiones hoy en poder de la República, Catalunya es donde una base de resurgimiento espiritual desligado de marchamo fascizante, puede permitir un apoyo a la República para restablecer contactos y obrar con tolerancia y con comprensión del problema.

Sobre esta base de resurgimiento religioso, de reorganización eclesiástica —bajo las directrices del Cardenal V. y B.— hice por medio del Cardenal Verdier —recuerde V.— la gestión de que fuera nombrado Administrador Apostólico para Catalunya. V. no creyó en la eficacia de esta gestión: el día 15 [?] de Enero del presente año, antes de partir para París para mi último viaje, me manifestó V. aún su incredulidad, por otra parte muy explicable, sobre la eficacia de esta gestión mía. Concretamente me dijo V. que esperaba

mejor resultado de la gestión cerca del Nuncio, que lateralmente se hacía conjuntamente con la mía.

Me ha costado muchas noches de insomnio, he puesto en juego un gran esfuerzo intelectual y toda la habilidad y el tacto de que he sido capaz y, sobre todo, he tenido mucha confianza en Dios y en su ayuda siempre solicitada con ahínco. Este perseverante esfuerzo ha resultado un primer éxito: que se precise y concrete *oficiosamente* la venida de un Prelado francés para hacer, por encargo del Vaticano, una información *oficiosa* sobre el estado religioso de Catalunya. Esta es la misión «oficial» de este enviado «oficioso». Pero de refilón y más recónditamente, «oficiosamente», *puede* hablar con el Gobierno de muchos, de todos los otros problemas. Y encontrar soluciones. No tenemos la fruta madura en la mano aún —el Vaticano va paso de procesión y velay! con el que quiera enmendarle el paso!— pero, si sabemos cogerla en el momento oportuno —no antes!— será sabrosa.

Ahora bien: si el pesimismo tan explicable de V. no ha resultado justificado es porque existía un motivo, que V. no tenía quizás en mente, y era una de las bases esenciales de mi confianza. Con mis esfuerzos y con la ayuda de Dios he conseguido captar la confianza del Cardenal Verdier e interesarle en mis gestiones y hacerle comprender que apoyándose en nosotros, gente sincera y leal, podía mandar a Catalunya un Prelado que en su viaje tuviera la [***] del Gobierno, obtenida a través nuestro, pero que a la vez no tendría que estar ligado a los muchos inconvenientes que tiene siempre un legado [***] Oficial, y estaría guiado por nosotros mismos, conocedores de los hechos, y bien vistos por él y por el Gobierno. La base de todo éramos nosotros. El Cardenal ha expuesto el caso al Vaticano. Y allí se han informado por el otro conducto de que disponen —Cardenal V. y B.—, de que nosotros mismos, precisamente nosotros, éramos la gente de confianza del Arzobispo de Tarragona.

He aquí explicado la base de mi éxito. Y he explicado también porque en su carta, dice *nous* —él y yo—, el Cardenal Verdier. No creo que sean muchos en Catalunya, ni

tal vez en España, los que hubieran podido obtenerlo; su pesimismo de V. era muy explicable. Porque quizá no hay otro grupo que, siendo bien visto por el Gobierno de la República, cuenta a la vez, como nosotros contamos, con una posición solidísima de confianza personal en cada uno de los dos caminos que tiene el Vaticano para acercarse a nuestro país. Por eso, este paso trascendental se ha hecho *a base de nosotros*, a base de un solidísimo triángulo de confianzas de que le hablo. Y yo creo sinceramente que eliminarnos a nosotros de en medio sería ahora *quitarle la base* a la solución ya obtenida.

Es después de estas consideraciones, de esta pequeña historia resumida, que debo de nuevo repetir a V., con lealtad y firmeza: Yo soy el instrumento para terminar y llevar a feliz término la gestión. No por mí —cuantas veces he llorado estos tiempos a nuestro buen Dr. Vila, pues era él a quién correspondía la acción y el éxito— sino porque yo he conseguido esta confianza del Cardenal Verdier, que se apoya no solo en la confianza que directamente me tiene, sino en la que se me tiene más arriba por el intermedio de nuestro Cardenal, confianza esta última que nos ha sido ratificada repetidamente en estos tiempos, a mi, algunos de mis amigos, y a algunas personas que estan en íntimo contacto con nosotros (ap.) [?]. Además, el éxito tiene otra base más profunda: la confianza que se han ganado, cerca del Cardenal V. B., y cerca de las más altas esferas los muchos sacerdotes catalanes que han sufrido heroicamente la persecución. Ahora bien, allí saben que, cada día más, estos hombres nos siguen a nosotros, con fe e ilusión de que, después de las terribles jornadas pasadas, pueda renacer fecundada por la sangre de nuestros mártires, una Iglesia de Catalunya pura, limpia, libre y pobre, pero que dé hálito a nuestro pueblo y ejemplo imperial de caridad a los demás pueblos de Iberia, que fecunde en Cristo —religiosa, social y políticamente— estas multitudes que, atónitas, se han visto enfrentadas con una Iglesia poderosa materialmente, pero inerte espiritualmente que no sabía comprenderles.

Este pensamiento catalán ha debido tener un gestor, un hombre que actuara, que se moviera: un núcleo que pensa-

ra y secundaria. El hombre, el instrumento de acción, parece que soy yo. Lo lamento sinceramente, pero por ausencia de multitud de amigos es así. Es por ello que no puedo abandonar en el momento álgido una misión de la cual soy ejecutor y como mandatario: es por ello que sería un error apartarnos de una cuestión que se plantea de cara a los católicos catalanes.

El éxito personal no lo deseo más que en límite de que fortaleciéndome a mi, fortalece también en Catalunya y delante de la República la posición de mi grupo. Pero el éxito deseamos —y toda la trayectoria seguida en nuestra actuación hasta ahora no puede desmentirnos— es que sea para Catalunya y Euzkadi, que brindemos conjuntamente a la República —por su intervención y por la nuestra— este magnífico resorte político; ello afianza nuestras dos unidades nacionales en el camino de orientadoras de la República en el futuro. Y quizás, sea el camino, que se deberá a Vd. y nosotros, por donde se encauce la paz, que es lo mejor y que mayor prestigio puede dar a Euzkadi y Catalunya, delante de los demás pueblos de Iberia.

Comparte V. nuestro criterio? Digo «nuestro» porque esta carta aunque lleve mi firma, el Comité de Gobierno de U.D.C. quiere que se considere también la expresión de su pensamiento.

Si mi criterio es compartido por V., confiamos que encontrará V. la manera de ponernos en contacto con las personalidades esenciales del Gobierno de la República para, conjuntamente, con V., tratar de todos los matices de esta cuestión principalísima.

Como avance de lo que creemos que debe actuarse sobre la cuestión de la venida del Prelado francés, vayan los siguientes puntos:

Conviene que inmediatamente salga una carta mía para el Cardenal Verdier, informándole del plácet concedido a Mons. Fontanelle⁴, carta que confirme la de V. y el telegrama, para que no parezca que la gestión de Vds. queda al margen de la mía.

⁴ René Fontenelle (Maubeuges, Cambrai, 1894-Le Mans 1957).

Hay que prevenir el caso de que Mons. Fontanelle pueda no ser designado, tanto porqué el Vaticano no le parezca oportuno, como por posibles dificultades que oponga el Quai d'Orsay, cosa ya insinuada.

Salir yo para París con ciertas facultades discrecionales que se me concedan (siempre previa información telegráfica) para que pueda ser designado otro Prelado. En caso necesario puedo avanzar en principio varios nombres de prelados susceptibles de ser designados y dar información sobre sus personalidades respectivas.

Tener en cuenta que el Cardenal Verdier precisó su deseo de que la información esencial que debe realizar dicho Prelado, debe ser bajo mi guiaje, no por ser mío, sino por conocer bien la cuestión religioso-eclesiástica en Catalunya y tener la confianza del Cardenal Vidal y Barraquer.

Mi gestión en París debe ser principalmente guiada a regresar con el enviado.

Establecer un protocolo de recepción aquí. Debe tenerse en cuenta para ello que si bien no debe perder su carácter de enviado oficioso, interesa a la República darle un mayor realce todo el que se pueda sin salir de un protocolo de discreción.

Este mismo criterio debería tenerse.

CARTA DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX A MANUEL DE IRUJO
FP(Trias) 1(1) dI

Valencia 11 de agosto de 1937
Exmo. Sr. Don Manuel de Irujo
Ministro de Justicia
CIUDAD

Mi querido D. Manuel: Por si no tuviera ocasión de charlar con V. antes de mi regreso a Barcelona, siguiendo mi malísima costumbre de emborronar papel, le dejo estas líneas concretando alguno de los asuntos políticos tratados y otros que no tuve ocasión de exponerle. Aún aceptando de antemano que vaya esta carta al cesto inédita de lectu-

ra, pues es mucho ya lo que llevo abusando de V. con mi literatura.

Presidencia de Cataluña. Todos los esfuerzos de los sectores catalanes de tono patriótico que desean encauzar la política catalana, tropiezan con el escollo de la presidencia. No hay confianza en una rectificación posible de actitud, si no se remueve esta dificultad. El Presidente está enfermo; no tiene ni la energía ni la voluntad para una política catalana robusta y sana. Toda su habilidad política se ciñe a evitar su desplazamiento: ampliando el núcleo de jenízaros que montan su guardia política; haciendo combinaciones oscuras facilitando o restringiendo su apoyo político a las sindicales; provocando cambios en la alta dirección de la Esquerra. Muestra ahora un extremado interés (que no le habíamos conocido hasta el momento) por la libertad de Carrasco; quizás con el buen intento de ofrecerle alguna consejería y cubrirse con su aureola. En fin, una mentalidad de tirano neurótico. Con el apéndice de una Pompadour (así lo cree ella) de menor cuantía.

Mientras, Cataluña va a la deriva. No tiene una política definida; deja que los problemas se eternicen; que la intromisión del Estado sea cada día más fuerte en los asuntos interiores; que los comunistas del P.S.U. corten el juego después de haberlo hecho la FAI. El gobierno es flojo y sin visualidad política.

Parlamento. En esta situación, va a reunirse el Parlamento a principios de la próxima semana; este era el propósito antes de salir yo de Barcelona. La reunión tendrá por objeto auto-prolongarse el mandato que fine legalmente —según el Estatuto interior de Cataluña— el día 20 de agosto, dada la imposibilidad de convocar elecciones en los actuales momentos.

Pero como el mandato presidencial no fine ahora, si el presidente no tiene la delicadeza de presentar la dimisión, puede continuar hasta Diciembre de 1938.

Se intenta encontrar al diputado de Esquerra que plantee el debate político. Pero los pocos que podrían, no se atreven a enfrentarse [sic] con el Presidente y los que lo harían, no están en condiciones de elocuencia parlamentaria.

ria. Resta la posibilidad que lo haga Casanovas, pero para ello ha de dejar la Presidencia del Parlamento, y esto no es conveniente.

No puede hacerlo Romeva. Estará solo, pues aunque muchos diputados de la Esquerra estarán conformes con él, no se atreverán a demostrarlo con los hechos. Además la voz de Romeva quedaría perdida en el emiciclo [sic] pues nosotros no tenemos prensa alguna para sostenerle desde afuera.

De manera que se prevé que la sesión del Parlamento será única y protocolaria. Ni tan solo se hablará de la gestión del gobierno durante este tiempo.

De todas maneras el P.S.U. maniobra de forma poco clara y por este lado (quizás con el apoyo de alguien en Valencia) se quiere ver de dejar en suspenso el Parlamento, comino [sic] para llegar normalmente a la suspensión del Estatuto.

Interés de la República.- Si no se supeditan los intereses generales a los de partido, fracción u ideología es evidente que la República tiene que beneficiarse de una Catalunya con un gobierno fuerte, unido por un programa concordante que permita movilizar espiritual y materialmente la retaguardia catalana sobre la base del patriotismo; un gobierno que rectifique errores, que devuelva la paz a la retaguardia, tanto tiempo perturbada, que atienda a evitar la bancarrota económica que se nos viene encima.

Dudar por parte de Valencia, de la lealtad de un gobierno catalán de tipo patriótico, creo que sería de un atavismo inmediato. Estamos en una lucha al final de la cual, si la República pierde, es seguro que Catalunya ha de llevar la peor parte. Si otros razonamientos superiores no pudieran hacer mella, este es suficiente, para hacer reaccionar a los desconfiados: Catalunya para salvarse debe ganar la guerra y para conseguirlo debe actuar unida lealmente a la República.

Por otra parte, un gobierno catalán, fuerte, firmemente dispuesto a una colaboración leal y constante con Valencia, sin equívocos ni recelos; con un programa interior definido en el cual todos los ciudadanos se sientan amparados y que represente una rectificación a valorizar al exterior: no es de interés para Valencia?

De mucho mayor interés seguramente que querer hacer entrar en vereda a Catalunya por los medios centralistas, como se está dibujando. Si esta actitud persiste; si este centralismo socialista-comunista persiste es la derrota. Desconocer el factor patriótico catalán, es tirar por la ventana energías espirituales de un valor incalculable que podrían ser factores decisivos de la victoria.

Casanovas⁵.- Se ha pensado particularmente en él como sustituto:

1º. La mecánica de sustitución hace recaer en él, como Presidente del Parlamento, la presidencia de la Generalitat interina, en caso de enfermedad, fallecimiento o dimisión del Presidente de esta. Cuando la muerte de Maciá, el Parlamento eligió para substituirle, a su Presidente. Hay pues, también una tradición.

2º. Casanovas está plenamente dispuesto y comprometido a constituir gobierno de base patriótica, con programa definido (en sus partes esenciales, como el presentado por Unió Democràtica del cual tiene V. copia). El gobierno abarcaría desde el P.S.U. a Unió Democràtica.

3º. Es hombre de lealtad y no exento de energía y dotes políticas de gobierno. Pertenece además a la Esquerra, que es el partido oficialmente mayoritario. Desaparecido Companys, es él quién mantendría mejor la unidad de la Esquerra, remozándola y vivificándola.

Posible acción de Valencia.- La substitución provocada desde Barcelona además de las puntadas, tiene otra serie de dificultades y podría provocar conflictos de indudable importancia.

La única fórmula viable es que el actual presidente, dimita. Valencia debería ejercer la máxima presión en este sentido. Toda la presión incluso amenazar con el gobernador general si no dimite. Claro que con la seguridad de que esto no debe hacerse. Quizás podría movilizarse de nuevo al Sr. Ossorio para que ejerciera esta presión.

⁵ Joan Casanovas i Maristany (1890-1942), president del Parlament de Catalunya de 1933 a 1938.

La justificación de la dimisión por enfermedad sería plenamente creíble.

Diario.- Se ha hablado en la Delegación de Barcelona, de la edición de un diario que reflejara en Catalunya el pensamiento de Euzkadi.

También tengo noticias de la posible edición en Barcelona de «Euzkadi».

Casanovas trató con el Sr. Areitaurtena de las posibilidades de que Euzkadi facilitara medios para la edición de un diario catalán que reflejara el pensamiento de concordia y unidad nacionalista catalana. Esta conversación confidencial se comprometió el Sr. Delegado a trasmitírsela al Sr. Aguirre.

Los cuadros de redacción de dicho diario están estudiados a base de elementos de Unió Democràtica. Es decir, de una absoluta confianza. Tenemos la seguridad de que contando con medios económicos, tendría el diario una fuerza de expansión extraordinaria y sería el elemento aglutinante de un movimiento realmente nacional de Catalunya de cara a la guerra. Actualmente hay un periódico satírico —«La Esquella»— que ha tomado una posición similar y tiene un tiraje de 45.000 ejemplares. Con el diario fácilmente se rebasaría esta cifra.

Si le parece a V. bien, quiere apoyar la idea cerca del Sr. Aguirre o de quién le parezca oportuno? Creemos sinceramente que para los intereses de Euzkadi en Catalunya, es más interesante un diario nacionalista catalán que un diario orientado desde la Delegación, susceptible de inseguridad ideológica (ejemplo: Euzkadi en Cataluña).

Acompaño la minuta que tenía hecha desde Barcelona de los asuntos a tratar con V. Hay cosas que no las entenderá; en realidad no tienen importancia. Pero como hay otros datos que quizás puedan tener un interés para V. por ello lo acompaño.

Nuevamente perdóneme lo latoso que soy.

Con el afecto de siempre de su respetuoso y sincero amigo.

INFORME REDACTAT PER JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias)1(1) e II (2)

La situació religiosa a Catalunya 1937. Traducció de l'informe presentat al Cardenal Vidal i Barraquer i al Cardenal Verdier.

Situació actual.

Segons les darreres estadístiques, resideixen a Barcelona uns 2.500/2.700 sacerdots i religiosos; i 1.100/1.300 en la resta de Catalunya. En les presons catalanes hi havia el 30 de juny uns 600 (Barcelona 400).

Resideixen també a Barcelona unes 4.000 monges. La majoria procedeixen de l'interior de la Península.

Actualment es celebren diàriament a Barcelona unes 2.000 misses, és a dir celebren un 70% dels sacerdots. Els diumenges i festes de precepte un 50% celebren en petites comunitats familiars; aquest servei s'intensifiquen cada dia més (...).

També va establint-se el servei religiós en viles i ciutats de Catalunya, de manera general a base d'una visita setmanal. Davant aquesta visita el sacerdot en missió diu la santa missa davant un grup reduït de fidels (...). En pobles determinats s'ha obtingut la residència fixa d'un sacerdot amb la tolerància i protecció de les autoritats locals.

(...) des de fa tres mesos no es coneix a Catalunya cap nou assassinat de sacerdots. Des de fa dos mesos sols hem enregistrat dues detencions. Des de fa un mes i mig que no s'ha practicat cap detenció per practicar el culte catòlic.

Tots els sacerdots detinguts governativament el 30 de juny, passaren davant els tribunals, tots foren absolts o restaren detinguts per ordre governativa. Però la forta pressió exercida pel Ministre de la Justícia, secundat pel Conseller de Justícia de la Generalitat, el President de l'Audiència i nosaltres, ha fet transigir al Delegat d'Ordre Públic.

S'estan revisant les causes jutjades. Un grup d'advocats amics, s'ha encarregat de tramitar les revisions de les causes corresponents a sacerdots i religiosos condemnats. Algunes revisions han passat ja amb resultat favorable. La revisió més notable és la del Germà de les Escoles Cristianes de Cervera (...).

S'ha publicat una Ordre de Justícia ordenant als fiscals de perseguir les falses denúncies (...). La resistència de les autoritats governatives a posar en llibertat els sacerdots era deguda pel principal a un cert desig de compensació al gran nombre de detencions d'elements anarquistes que es practiquen per delictes comuns.

La Federació de Joves Cristians actua intensament en un pla estrictament i gelosament espiritual. Malgrat el gran nombre de joves que cada dia són cridats a files, actuen a Barcelona 43 cirkols d'estudis (...). Estem treballant per a aconseguir que els sacerdots incorporats siguin destinats als serveis sanitaris de cada unitat, amb la doble finalitat de que no tinguin que fer la guerra i puguin assistir als soldats catòlics.

(...) Hi ha un esforç evident de part del Govern per entrar dins una normalitat religiosa.

Una de les bases de la constitució del govern de la República actual fou aquesta. La consulta evocada pel Sr. Irujo fou la que prevalgué per la seva constitució i fou el motiu principal de que li fos confiada la cartera de Justícia.

(...) Irujo em parlà de les intencions del govern de la República i em féu un lleuger esbós del pla que tenia sobre la qüestió religiosa. Em parlà de que pensava crear un Comissariat de Cultes pel conjunt de les diocesis [sic] catalanes, càrrec que desitjava confiar a algú del nostre grup polític. En síntesis recomanàvem de fer conèixer les bases sobre les quals el govern de la República estava disposat a restablir la normalitat religiosa, fer el necessari perquè les dites bases fossin comunicades al Vaticà i a l'intermedi de París per tal d'obtenir un consentiment i una col·laboració més o menys explícits, restabliment gradual del culte (...). És lícit primer, i convenient després, d'acceptar el càrrec de CC de Catalunya?

CARTA DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX A CLARA CANDIANI
FP(Trias) 1(1) FIII

Perpignan, 5 de febrero de 1939

Clara adorada: Cumpló lo convenido y te digo que te quiero como nunca. Te escribo hasta a máquina para no caer en la tentación de sustraer al trabajo un tiempo precioso para mis hermanos ya que quisiera llenar de expresiones cariñosas, de frases acendradas que trascendieran el amor inmenso que en corazón, alma y cuerpo me lleva hacia ti... Pero no quiero que me riñas y cumpló lo prometido. Van los datos para el rapport.

Impresión: La fin se precipita. A las 11h. de hoy los franquistas han entrado en Figueras: están a pocos kilómetros de Puigcerdà y por la costa avanzan por encima de Palamós. Es cuestión de horas que lleguen a la frontera. Seguramente llegaran primero por Puigcerdà, después por La Junquera y finalmente por Port-Bou.

Todo el elemento oficial ha pasado. Las noticias que me han ido llegando durante la jornada han sido contradictorias respecto al Ejército; en unos sitios los han dejado pasar y en otros no. Ahora —22h— me comunican que por La Junquera entran sin dificultad unidades enteras a Francia. En cambio por Port-Bou ponían dificultades esta tarde. Las carreteras de evacuación son ametralladas continuamente. Se me dice sin que pueda comprobarlo exactamente que las tropas francesas forman un barraje de filtración muy severo pero en el interior de Francia a unos pocos kilómetros de la frontera.

Son escasos los elementos de juicio que puedo tener por que la circulación de los españoles tanto por la ciudad, pero mucho más al exterior y en dirección a la frontera, es severamente controlado. No te diré más que Margarita Nelken⁶ está en un campo de concentración.

Rapport: La rapidez extremada de los acontecimientos me hace creer que buena parte del Ejército de Catalunya va a

⁶ Margarita Nelken (Madrid, 1896-Mèxic, DF, 1968) era escriptora i política.

caer en manos de Franco. Parece que una bolsa enorme se ha formado por el avance de los franquistas sobre Seo de Urgel y sobre Figueras; el centro de la línea de repliegue del Ejército republicano que procede del Montseny, se encuentra atenazado en las comarcas de Olot-Ripoll, con difícil salida por Puigcerdà y Camprodon sobre la frontera. Otra pequeña bolsa existe en la costa y también al Oeste de la Seo de Urgel. De ello puede deducirse que solo una pequeña parte del Ejército republicano va a pasar la frontera. Seguramente llegaron escasamente a los 100.000 hombres.

No es cierto que este contingente esté formado por milicianos, es decir, por elementos voluntarios que pudieran considerarse extremistas. No. El Ejército de la República está integrado por todas las clases sociales, llamadas a filas por edades en una forma regular y general, tal como podría hacerse en Francia en caso de movilización. Ni aún aquellas divisiones calificadas desde hace tiempo (Campesino, Modesto, Líster) están integradas por milicianos; el desgaste extraordinario de hombres hizo que dichas divisiones quedaran casi aniquiladas de sus elementos iniciales en la batalla del Ebro y fueron luego reformadas con la adición de soldados del ejército regular. Por lo tanto no puede calificarse —sin caer en grave error que puede ser perjudicial a Francia— de Ejército de milicianos marxistas, al que Francia está acogiendo en estos momentos: es un Ejército regular.

Formado dicho Ejército por las levas de Catalunya, está integrado en un 70% de catalanes. Hay que señalar que el catalán en su inmensa mayoría no es extremista. Antes de la guerra no existía en Catalunya partido comunista; el anarquismo activo y revolucionario reclutaba sus adeptos en la masa de inmigrados en Catalunya de las regiones pobres de España.

Por lo tanto el Ejército republicano de Catalunya puede admitirse en tierra francesa sin temor de que produzca conflictos ni quebrante disciplinas, si se toman aquellas medidas de profilaxis moral que son aconsejables.

En el Ejército existe una doble oficialidad: el militar y el comisario político. La oficialidad militar técnica tiene alguna inmisión [sic] política pero en grado bastante redu-

cido; puede decirse que se limita a algunos jefes superiores y a la oficialidad de las divisiones creadas por algunos jefes comunistas. En los momentos actuales puede hacerse confianza a algunos jefes de procedencia militar de carrera que habrán pasado con el Ejército, para establecer una discriminación conveniente.

Por lo que se refiere a los comisarios políticos, como medida preventiva debería procederse a su desintegración de las unidades a que pertenecen, cesando íntegramente en sus funciones. En su designación tenía una gran preponderancia el partido comunista, que cubría un 60% de los efectivos.

Las supresiones y separaciones que deban hacerse entre la oficialidad pueden ser cubiertas en sus grados inferiores que son los únicos necesarios, por elementos que hay en el mismo ejército y que pueden servir; especialmente los diplomados técnicos (ingenieros, médicos, arquitectos, etc.) que son numerosos en sus filas sin graduación alguna.

Francia debería tener el máximo interés en retener este Ejército internado en su territorio durante todo el tiempo que aun dure la guerra en España. Jurídicamente tanto desde el punto de vista del Derecho internacional, de los antecedentes que sobre la materia existen, como recta interpretación de la No intervención, Francia tiene la más sólida posición posible al proceder así y desoír toda presión sea en un sentido u otro, que quiera inclinarla a modificar este «statu quo» circunstancial.

Nadie puede acusar de parcialidad a Francia al proceder de esta manera. Si se procede a la desintegración de este Ejército permitiendo a sus componentes que pasen a la zona de España que prefieran, se da una ventaja a la España franquista ya que es prácticamente imposible que el núcleo que desee pasar a la España republicana se traslade a ella. Además poner en el dilema de escoger a un contingente de tropa étnicamente de la misma procedencia y que en gran mayoría tendrá poca inclinación a ir a uno u otro campo, sería obligar a tomar una actitud política a un Ejército que integralmente se ha acogido a la hospitalidad de Francia.

El futuro inmediato no se presenta tan claro internacionalmente que no pueda considerarse una medida de pru-

dencia evitar que 100.000 vayan a reforzar un Ejército que por el momento tiene una dirección e intervención italianas evidentes y una intervención técnica y económica alemanas muy fuertes. Sin prejuizar el futuro, Francia ha de preferir mantener estos 100.000 hasta el fin de la guerra de España. Es de suponer que al finalizar esta va a producirse un *reglement* de la cuestión Mediterránea. Los 100.000 son un argumento no deleznable a jugar en esta circunstancia, si otros hechos más graves no se producen.

La carga que el sostenimiento de estos hombres puede representar para Francia tiene varias posibles soluciones que no resulten gravosas para el país.

Francia tiene en depósito sumas considerables actualmente en litigio entre las dos partes contendientes en España. Dar largas a la solución de dicho litigio no contraviene nada esencial y por contra facilita que Francia antes de librar el depósito, presente una justificada liquidación de los gastos producidos por la contienda española al Estado francés que nada tenía que ver directamente con ella y que es lógico se reintegre, para lo cual el depósito le sirve de garantía.

Es indudable que no conviene que estos 100.000 hombres queden en la inacción en los campos de concentración. Deben trabajar y mantenerles en estado de vivacidad física, bajo la dirección de oficiales franceses. Un plan más o menos extenso de obras públicas puede ser ejecutado por esta masa de trabajadores bajo una disciplina segura.

Si un trato firme pero amplio y noble, disciplinado pero generoso se concede a esta gente; si además usando de la intervención cerca de ellos de personalidades de prestigio en Catalunya, no responsables del desastre actual en ninguno de los sectores en lucha, puede crearse entre esos hombres un ambiente de confianza en Francia y una esperanza de futura eficacia para su país, Francia puede tener en ellos un instrumento de eficacia excepcional en inmediatas circunstancias que puedan crearse en el terreno internacional.

Hasta aquí el *rapport*. Hubiera querido hacerlo más detallado y más preciso, pero el tiempo me falta. Si consideras que algo falta, dímelo; si se me ocurre algo más te lo mandaré.

Estamos con las máximas dificultades para actuar pues parece que hay el criterio de no dejar intervenir a los españoles. Comprendo este criterio; pero es lástima que no podamos ayudar cuando sería de mucha eficacia para Francia. Te he llamado, pero no estabas en casa; luego me he acordado que tenías *permanence*.

Me muero de sueño. Pero pienso en ti, tan intensamente... Te quiero como nunca, mi alma. Un beso muy fuerte a Nioura. Imposible continuar: entre la máquina y Ruiz es imposible decir algo hondo. Pero sabes cómo soy tuyo, mi esposa querida.

Josep Maria Trias

L'exili (1939-1945)

El contingut del segon bloc, que com ja s'ha dit ocupa tres caixes, fa bàsicament referència a l'activitat al voltant dels refugiats desenvolupada pel Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés d'Espagne, tot i que també destaca la correspondència entre els militants d'UDC, bàsicament compresa entre 1939 i 1940, i documentació diversa sobre altres iniciatives en què Trias Peitx va participar posteriorment fins a 1945.

Respecte a la correspondència dels dos primers anys d'exili dels militants d'Unió, s'ha optat per la transcripció de dues cartes que ens permeten copsar les impressions d'aquests: com arriben a França, les dificultats a les quals han de fer front i com se'n surten en els primers moments. També es transcriu una carta que Maurici Serrahima envia a Trias Peitx, que considerem molt il·lustrativa en dos sentits. D'una banda, s'hi veu com els dirigents d'Unió a l'exili porten a terme una estratègia d'actuació com a militants de partit amb voluntat de perspectiva de futur. D'una altra, a partir de les paraules de Serrahima, es descriu de manera concisa la personalitat de Trias Peitx: dinàmic i dinamitzador, amb una fortalesa extraordinària i capacitat de treball que el porta sovint a acaparar més feina i responsabilitat del compte i a no permetre la participació d'altres persones, la qual cosa, com la carta reflecteix, li comporta de vegades problemes. Finalment, relacionat amb l'actuació dels militants d'Unió Democràtica en aquests primers anys d'exi-

li, es transcriu una carta de Trias Peitx a Serrahima en què aquest fa una sèrie de valoracions sobre diversos aspectes. És una carta directa, estructurada i que dóna a conèixer les qüestions en què UDC i altres partits exiliats tractaven, així com també les relacions entre ells.

Tal com comentàvem, però, el gruix de la documentació d'aquest bloc fa referència a l'activitat desenvolupada pel Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés d'Espagne, de manera que, bàsicament, la documentació seleccionada pretén ser una mostra i una primera aproximació a la tasca desenvolupada pel comitè en cada un dels seus àmbits d'actuació.

En aquest sentit, es transcriuen dues cartes de Ferran Ruiz-Hébrard i Jaume Lligonya centrades en els aspectes organitzatius del comitè, en què es tracten qüestions com el local per al comitè a Perpinyà o la independència de l'organisme que s'acaba de crear. En la segona carta destaca, a part les qüestions organitzatives, el sarcasme que Lligonya utilitza en traslladar a Trias el tracte que reben els refugiats, sobretot els que tenen alguna disminució física (invàlids i mutilats). El comitè també es va preocupar per aquests, i per això, malgrat no ser gaire extensa, resulta especialment rellevant la documentació existent al fons sobre els mutilats de guerra. Sobre aquesta qüestió hem decidit reproduir un informe en francès, dirigit al ministre de l'Interior francès, que posa de manifest com aquest col·lectiu va rebre l'atenció del comitè, tot i les dificultats que comportava treure dels camps gràcies a un contracte de treball les persones amb algun tipus de disminució. L'informe posa sobre la taula la presència de refugiats mutilats als camps francesos i aposta per la creació de centres de reeducació professional sustentats per l'estat francès on s'ocupés aquesta població mutilada i esdevingués útil per a l'estat. Aquest informe, datat el febrer de 1940, vol fer evident que totes les millores que s'assolissin en les investigacions de pròtesis ortopèdiques per millorar les condicions de vida dels mutilats podrien ser utilitzades més endavant per totes les víctimes que generaria la Segona Guerra Mundial entre la població francesa. Novament trobem l'empremta de Trias Peitx en

aquesta valoració, on és palesa la seva capacitat d'anàlisi global i d'avançar-se als esdeveniments.

Sobre l'organització del comitè, és interessant el llarg epistolari conservat al fons entre Josep Maria Trias i el seu germà Jesús. La seva lectura i anàlisi permeten conèixer, de primera mà, com va gestionar-se la formació de la xarxa de col·laboradors del Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés d'Espagne. La relació epistolar entre els germans està formada per divuit cartes, de les quals en reproduïm una, que ofereix informació precisa sobre el funcionament del comitè i les problemàtiques a què s'enfrontava en el dia a dia. Així mateix, el comitè es va dotar d'una sèrie de col·laboradors al si dels camps, com ho proven la carta de Pau Rovira des del camp d'Adge enviada a Trias o la que aquest envia a Joan Sabater, a Perpinyà, on li fa indicacions per possibilitar a tants refugiats com fos possible la sortida del camp.

Aquesta era la finalitat principal del comitè: treure tant persones com fos possible dels camps de refugiats. Una part important del fons està formada per documentació — cartes i informes— relativa a la gestió de les ofertes de feina del comitè. La documentació ens exposa quins van ser els tràmits duts a terme per aconseguir feina als refugiats: sistema d'exàmens, tipus de proves que se'ls feien, criteris de les qualificacions, professions sobre les quals es realitzaven exàmens —ajustadors, torners, calderers, fressadors, forjadors, ajudants de forjadors, metal·lúrgics, obrers del ram de la fusta, de la construcció, etc.—, professions més demanades, informació «moral» per facilitar la col·locació i la recomanació, etc. Al fons es conserven informes en què s'exposen els resultats d'aquestes tasques; n'hem transcrit dos. Un d'ells, relatiu al camp de Barcarès, està escrit per un dels col·laboradors del comitè i és prou explícit de la situació en què es troben els refugiats dins del camp i a fora. El segon informe transcrit, del Service de Main d'Oeuvre del Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés d'Espagne, està fragmentat (falta la primera i la darrera pàgina), i posa de manifest els contactes establerts entre el CNC i les autoritats franceses, concretament amb el Mi-

nisteri de Treball. Malgrat no tenir data ni estar firmat, és una molt bona fotografia de les tasques del CNC i la seva forma de funcionar: s'hi exposa com s'efectuava el procés de selecció (amb exàmens pràctics i teòrics) i de col·locació dels futurs treballadors, es relacionen quines eren les proves a què se sotmetien els refugiats per valorar els seus coneixements, es donen dades dels homes i les dones que s'havia aconseguit col·locar al mercat de treball francès i el pressupost, en aquest cas respecte de les actuacions al camp de Septfonds, etc.

També hem optat per reproduir un informe signat per la Comission Internationale d'Aide aux Réfugiés i pel Comité National Catholique de Secours aux Réfugiés d'Espagne, en el qual es descriu quina era la situació dels refugiats espanyols —homes, dones i nens— als camps del nord d'Àfrica i on es proposaven algunes vies per a millorar les seves condicions. Una de les opcions que planteja l'informe és valorar tots aquells refugiats que poguessin ser considerats mà d'obra vàlida per a l'estat francès i el seu possible trasllat a França, on serien incorporats en aquells llocs de treball on se'ls considerés necessaris.

Que la feina del comitè no era una tasca aïllada en dóna testimoni la quantitat de correspondència que, amb altres organismes d'ajut als refugiats instal·lats a la zona —Comité Français pour le Parrainage de Familles Espagnoles, Comité Nacional Britanique d'Aide a l'Espagne, Comité Catholique de Socours par les enfants espagnols, etc.—, es troba dipositada al fons, així com també la dualitat de responsabilitat que hi ha darrere l'informe que hem citat. En aquest sentit, reproduïm una carta que Donald Darling, membre de l'organisme quàquer International Commission for the Assistance of Spanish Child Refugees, envia a Trias Peitx i que mostra la relació que va existir entre ambdós i els organismes dels quals formaven part.

Mercès a l'activitat que el comitè va portar a terme, i a causa dels resultats més que positius que s'anaven aconseguint, els membres de l'organització van començar a rebre cartes amb demandes d'ajuda explícita per millorar la seva situació al camp o sortir-ne. Al fons, doncs, hi ha gran

quantitat de cartes de persones anònimes demanant feina al comitè o oferint-se per a col·laborar-hi, una documentació que mostra com va esdevenir una eina molt útil per a facilitar la sortida dels camps de refugiats, persones de tota condició, i que considerem d'un gran valor humà perquè sovint hi apareixen reflectides qüestions personals sobre els refugiats, com ara la seva precària situació dins els camps, la desolació, la desmoralització i el desencís com a denominador comú del seu estat anímic, l'esperança a sortir dels camps i la marxa a l'exili americà. Es reproduïxen dos escrits d'aquest tipus: el primer és una carta signada per Enric Ribera on exposa la seva situació al camp i demana trobar alguna manera de sortir-ne; el segon és una carta de Josep Caberol a Trias on es palesa la seva col·laboració amb el CNC i les preocupacions nascudes al camp d'Agde per l'esclat de la Segona Guerra Mundial i les implicacions que això tenia per als internats.

Un altre dels àmbits d'actuació del comitè va ser l'elaboració de nombrosos censos i registres sobre els refugiats per assolir el reagrupament de les famílies dispersades. Al fons no hi ha gaire documentació administrativa sobre aquesta iniciativa, però sí nombroses sol·licituds que va rebre el comitè en què se li demana la localització de persones als camps o bé se sol·licita la mediació del mateix comitè si els familiars d'aquestes persones intenten posar-s'hi en contacte. Per il·lustrar tot això s'ha seleccionat una emotiva carta enviada des del camp de Bram a Clara Candiani per Francisco Ramón Oliva, un corresponsal de guerra republicà que desitja reunir-se amb la seva esposa. Oliva, a més d'exposar la seva situació, demana ser acollit a Roissy-en-Brie, la residència d'intel·lectuals que Trias Peitx i la seva dona havien impulsat.

Una menció a part mereixen les gestions de Josep Maria Trias Peitx per treure dels camps un altre col·lectiu: els intel·lectuals. Amb aquest objectiu va prendre forma la iniciativa més coneguda avui dia: la posada en marxa de la residència d'intel·lectuals al castell de Roissy-en-Brie. Per bé que l'estada d'intel·lectuals catalans a Roissy ja ha estat molt tractada per la historiografia, el paper de Trias Peitx i la

seva esposa Clara Candiani sempre havia quedat a l'ombra, i tot el protagonisme de la gestió havia recaigut fins ara en el periodista Francesc Trabal. Part de la documentació i de la correspondència generada per aquesta iniciativa es troba al fons personal de Trias Peitx dipositat a la Biblioteca del Pavelló de la República, tot i que una part important de la correspondència està dipositada a la Fundació Carles Pi i Sunyer¹. L'estudi de la relació epistolar entre diversos participants en aquesta iniciativa fa palès el paper cabdal de Trias Peitx. En aquest sentit, reproduïm una emotiva carta del poeta Agustí Bartra que demana personalment a Trias Peitx que l'ajudi a sortir del camp abans de ser obligat a unir-se a una companyia de treballadors, i poder així reunir-se amb els seus companys a Roissy-en Brie. També reproduïm una altra missiva en què Bartra dóna les gràcies a Trias Peitx per haver aconseguit fer-li un lloc a Roissy-en-Brie.

Per acabar la tria de documentació d'aquest bloc, es transcriu una carta relacionada amb l'activitat de Trias Peitx amb posterioritat a l'actuació del comitè —molt probablement de 1945—, on exposa al seu interlocutor les dificultats a què va haver de fer front el projecte «Pour la renaissance des villages abandonés», endegat el 1940, que tenia l'objectiu que milers de refugiats —que no disposaven de mitjans per viure— repoblessin pobles de França que es trobaven abandonats —o poc habitats— i hi iniciessin una nova activitat laboral.

¹ Part de la correspondència relativa a aquestes gestions es troba transcrita a Maria CAMPILLO i F. VILANOVA (eds.): *La cultura catalana en el primer exili (1939-1940): cartes d'escriptors, intel·lectuals i científics*, Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autonòmics i Locals, Barcelona:2000.

POSTAL DE MAURICI SERRAHIMA A JOSEP MARIA TRIAS
PEITX, AMB DUES ANOTACIONS DE FERRAN RUIZ-HÉBRARD
FP(Trias)3(1)aI

De Serrahima a JM Trias
Prada, 20 gener 1939

Estimat Josep Maria: Deus tenir un telegrama una mica inexplicable: ara te l'explicaré. Ahir va arribar ací el diputat Arnau, i em va dir que ell havia passat per la muntanya, perquè amb l'excusa de posar-los-hi el permís militar els varen prendre el passaport. Que va deixar en Romeva a Olot, molt desorientat. Que aquest havia fet passar la família pel Perthus, cap a Perpinyà, sense un cèntim, i que no sabien si havien arribat. Davant d'aquestes noves et vàrem posar el telegrama amb la idea d'arribar-nos en Ferran i jo a Perpinyà per veure'ls i ajudar-los amb els nostres modestos recursos (el P. Hegre m'ha enviat uns quants francs). Però ara rebem una carta d'en Roca que ens diu que ja estan en contacte amb la família Romeva. *All right!* L'Arnau té la impressió que en Romeva (i Capdevila) acabaran per sortir patint més o menys. En Ferran s'estava uns dies ací, i està disposat a fer de corresponsal i cuidar-se de qui calgui. Jo no m'he mogut per un retràs en l'arranjament de papers que el *souspréfet* m'oferí: si els tinc, marxaré avui cap a Bordeus. Ja t'escriuré. Has pogut fer la carta pel Cardinal? Abraçades a tots els amics. Un record molt afectuós a la Clara. Teu, Maurici.

Querida Clara: para sus planes futuros tenga en cuenta que dejé el frac en casa y que a estas horas debe llevarlo algun moro. La boda tendrá que ser en uniforme de *refugiado, de gran gala*.

Un abrazo (para que rabie José M^a) de su buen amigo, Ruiz. Un beso a Niura.

No he rebut la carta pel Card. que vam quedar que faries tu i ens enviaries. L'espero. Tal com hauran dit. Una abraçada, Ferran.

POSTAL DE MAURICI SERRAHIMA
A JOSEP MARIA BATISTA I ROCA
FP(Trias)3(1)aI

[sense data]

Sr. Joan B. Roca,

Estimadíssim amic: no tinc ací la teva adreça, i per això et poso aquestes quatre ratlles dintre la carta d'en Josep Maria. Aviat ens veurem i parlarem: he rebut la teva carta que anava amb la del Manel Carreres, i l'altra que ens adreçaves a Ferran i a mi. Gràcies de tots els bons records. Ja veus que, de moment, tinc domicili: uns bons amics del Mont Dore que em tracten amb una amabilitat emocionant. Procuo fer vida de repòs absolut: crec que m'era indispensable, i ara que la [***] ha desaparegut per complet em trobo tan caigut que no tinc esma de fer res. Això no té, naturalment, cap importància, però m'exigeix uns dies de repòs total: encara trobo prou extraordinari que amb la meua poca salut hagi sortit tan sencer d'aquest tràngol. Ja ens vagarà després de treballar. D'ací estant penso anar a París: llavors parlarem llargament. Ara com ara, els que hem deixat allà baix dona i fills crec que tenim dret a un silenci per no perdre les possibilitats de treure'ls així que puguem mantenir-los. Ja pots comprendre que no dic això per vagotejar [sic] el meu esforç: quan un s'hi posa, no és a mitges, i jo estic animadíssim, i penso que aquest nou període de treball, delicat i difícilíssim, és el que ens ha de tornar a la nostra terra amb una força moral i una popularitat fonda, poc sorollosa però segura, que mai no haurà tingut cap altre grup polític. Sense presses —que el temps desgraciadament serà un xic llarg— i sense fer-nos veure gaire, podem posar, no ja els fonaments, que ja hi són, però sí unes parets mestres de la futura Catalunya «tal com l'hem somiada els seus fills», que diu en Carner.

Bé, ja ens veurem. Gràcies de tot. Records a tots els amics. I una abraçada ben forta preludi de l'autèntica que no es farà esperar, i que farà època!

Maurici.

En aquest moment rebo el *mandat* que m'anunciava M. Carreres. Gràcies!!!

CARTA DE MAURICI SERRAHIMA A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias)3(1)aI

Bordeus, 22 març 1939

Estimat Josep Maria: T'he enviat a Perpignan [sic], pensant que hi erets [sic], una postal pel Sant i una carta sobre l'afer Albruy [?]. Suposo que t'ho deuen haver reexpedit i que ja ho deus tenir. Si no, ja ho tindràs. Tinc avui carta d'en Ferran sobre el mateix afer: ell deu ésser a París; en parlem i no crec que trobem solució millor que la de deixar-ho córrer, tal com s'ha fet. Què hi farem! No crec que hi hagi directament un negoci. Ha pagat un deute? Realment s'ho ha malgastat? En tots dos casos no veig possible de recuperar un ral. I, «peor es meneallo».

Tinc també una llarga carta d'en Romeva. Està molt decebut. O per dir-ho més exactament, molt desmoralitzat. Però entremig del que diu, diu coses exactes, com ell acostuma. En realitat, planteja obertament un problema. I com que jo fa dies que estic pensant en aquest problema, ara que ve a tomb te'n vull parlar llargament.

En la nostra conversa a Bordeus vàrem deixar ben definida la posició de cadascú. Entrar nosaltres en la feina dels refugiats i al marge de tota política —si més no, per lleialtat vers aquesta gent—, i deixar al cap de tot en Romeva. Si un altre en calia, series tu, però sempre com a segon, deixant tota la feina de figurar al nostre diputat. Convé així, per situar-lo en el lloc que el volem. Així li ho vàrem proposar i així ho va acceptar.

D'això fa tres setmanes. L'endemà, tu vas marxar a París, per la malaltia del pare de la Clara. Jo vaig quedar, per voluntat meua, completament inhibit, fora de l'afer. En Romeva va restar a Armisan [?] fa tres setmanes i tot segueix igual. En Romeva es troba, per tant, que sense iniciativa d'ell, per voluntat nostra que ell acceptà, té encarregada

una missió. Aquesta missió l'obliga a anar a París. No té permís per anar a París i tu que ets a París i li cerques no li pots obtenir. Per anar a París definitivament li cal situar la família i els oferiments que li transmets només són per tres mesos: això exigeix almenys, qui pugui anar-hi de seguida, sol: com que no té permís, no gosa, i tu ets el primer d'aconsellar-li que no hi vagi. Tu ets a París. Pots tenir una activitat i només li has escrit dues lletres.

A més, ell està sol i sense resoldre cap problema i ens veu a nosaltres que, l'hem separat totalment de l'afer dels refugiats, i que per la nostra banda guanyem pocs o molts diners, fem vida de relació, tenim contactes: jo en un ambient només de vida social; però tu en ple ambient de vida política francesa.

I ara parlo jo, i dic que si això dura i d'ací algun temps en Romeva ens diu que l'hem enganyat i se'n va a Amèrica, tindrà tota la raó.

Alguna altra vegada t'he fet adonar d'un escull on et porta la teva vitalitat, la teva preocupació d'activitat. Veus clara una situació i t'adones bé que cal que una persona determinada faci una feina. Per iniciativa teva, la feina li és encarregada. I després aquesta persona té la sensació —justa o no, ara no en parlo— que aquella feina la fas tu. Això és, perdona que insisteixi, un error immens en política.

Ja sé que quan llegeixis això, botaràs. És el que cerco i no t'ofenguis —(ja sé que no t'ofendràs, o que en tot cas no et durarà). Ja sé que em diràs que et tinguem confiança i que això és dubtar de tu. Jo et respondré que, si hi ha una persona que hagi tingut temps i temps una plena confiança per la teva actuació, has estat tu. Has actuat durant dos anys i ningú no ha posat obstacles a la teva tasca. Del que feies a França, no en teníem altres noves que les que tu en donaves i no en cercàvem d'altres. Si alguna actitud has pres que no em plagués prou, ningú no t'ha fet retret d'haver-la pres sense consultar. Ara arribem a França, tu fas una divisió de treball, i te l'acceptem. Doncs, la confiança sencera persisteix. Ara, que ets tu qui dones la impressió —justa o no— de mancar de pla que tu mateix vares proposar-nos, i que jo vaig proposar amb tu a en Romeva.

Em diràs que per fer anar en Romeva a París calen un seguit de circumstàncies que no depenen de tu. Jo et diré que és molt probable. Però et diré també que no és en això que ningú et podrà fer retrets i jo estic convençut que has fet i faràs tot allò que és possible per resoldre el problema.

El cas és un altre. Donada la situació en què hem posat en Romeva, tu només pots tenir davant d'ell dues posicions. O bé es resol la seva anada a París, i un cop allà tu aprofites *totes* les teves relacions per situar-lo en el pla que volem. O bé no es resol, i tu restes a París; però en aquest cas en Romeva ha de saber *tot* el que tu fas en política i ho ha de saber no sols a títol d'informació i com a cortesia deguda, sinó amb l'amplitud i la precisió amb què el cap responsable té dret a saber totes les activitats dels que l'han triat perquè fos llur cap.

I ara com ara, cap de les dues no es realitza. La primera per la força dels fets. La segona perquè tu, enfeinat i agitat per tota mena de coses, oblides que en Romeva està en una posició falsa —o més ben dit, que hi estàs tu envers ell—, i li escrius rarament, i llavors no li fas *raports*, que és el que cal fer a un cap, sinó que li dones indicacions i noves, i prou.

Insisteixo. Ets tu qui vas proposar que en Romeva fos ara el cap únic. Jo vaig acceptar perquè vaig creure que tenies tota la raó. Però un cop fet, cal ésser conseqüent. I quan ell està incomunicat, cal permetre-li d'estar almenys totalment situat.

Em diràs que no fas política, jo et diré que poca o molta en fas: parles amb en Roca i veus personalitats del país; pel motiu que sigui, però en Romeva ho ha de saber, així que roci poc o molt la nostra situació política i tu saps molt bé que sovint és el cas. I et diré també que, suposant que no fessis política, hauràs almenys d'escriure-li per explicar-li com no en fas.

D'altra manera, la impressió que tu fas la feina que li fou confiada a ell es produirà fatalment i amb prou fonament perquè produeixi, o pugui produir greus conflictes.

I encara una altra cosa. No vaig ésser jo qui va tenir la iniciativa de deixar en Romeva de cap únic, sinó tu. Però

jo, la vaig fer meva i la mantinc. Cal que sigui així. I per això et demano ara que hi pensis i que facis el que calgui perquè les coses es posin en ordre.

Jo no hi puc fer directament res. M'he inhibit, no he d'actuar ni intervenir. Ja en vàrem parlar i no insisteixo. Ets tu que —seguint sempre en la feina que un dia jo t'assenyalava a Barcelona— has de posar en Romeva al lloc que el volem, al lloc que ha d'ésser, perquè és el seu i perquè interessa a tots, a tu el primer, que hi sigui. I en Romeva és un home important, que està a l'alçada d'aquest lloc: i és massa important perquè estigui mediatitzat per ningú: i la ajuda teva, i de tots, ha d'ésser directe i desinteressada.

(I, fent per un moment de Maquiavel, et diré que malament podràs mediatitzar un home si ell d'antuvi té ja la sensació que vols mediatitzar-lo. Però això no té res a veure amb el nostre cas).

Noi, toquem coses molt greus, i cal precisar les coses, i donar a tothom el seu lloc amb molta netedat. Seria absurd que, estant com estem d'acord, es pogués donar una sensació diferent, i sobretot que es pogués donar aquesta sensació a aquell que està més d'acord amb els nostres pensaments i que ha de servir-los.

La carta d'en Romeva m'ha fet pensar molt. Confio que aquesta et farà pensar a tu. És una mica dura però no crec que hi hagi ni una paraula que traeixi el nostre afecte. Si hi fos, excusa'm, li hauria posat sense voler. Et conec prou i sé que estàs per sobre de qualsevol petitesa i de qualsevol deliri de grandeses. Sé, per tant, que pensaràs que per què jo m'hagi decidit a dir-te tot això, calia que estigués molt convençut de la necessitat de dir-ho. Així és.

Pensa-hi, i fes el que cal. Mentre tant, una abraçada,
Maurici

CARTA DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX A MAURICI SERRAHIMA
FP(Trias)3(1)aI

Perpinyà a 16 d'Abril del 1939

Estimat Mau: en arribar a Perpinyà ahir em vaig trobar amb la teva lletra del 12. La contesto en principi avui, després d'haver-la llegida i meditada. Dic que la contesto en principi, car penso que serà necessari que madurem bé l'assumpte de que tractes.

He vist a en Galí. Veritablement ell té una mandra extraordinària d'anar-se'n a Cuba. Per poc que li donguem peu, es quedarà i no cal que't digui com coincideixo en la teva opinió de que és un element essencialment bo per a la feina prevista i com a peça important d'un moviment cultural català que pugui iniciar-se.

Dec dir-te que la idea em fa tanta il·lusió com a tu. Fragmentàriament em ballava pel cap, però tu la concretes i li dones forma com tu saps fer-ho: m'agrada extraordinàriament.

Ara bé: el que succeeix és que ja hi ha qui especula amb idees semblants. Principalment l'Sbert amb la Fundació Ramon Llull, que no és la Protectora sinó un sistema per valoritzar de nou noms en fallida amb l'excusa de fer una feina d'unitat catalana. T'explicaré per què és necessari que coneguis aquest i altres assumptes tant per situar-te exactament, com per què és necessari que coneguem la teva opinió ja que el nom d'Unió i la seva gent són buscats per a què cobreixin aquests conglomerat més o menys patriòtic.

Crec que ja t'havia dit que l'Sbert havia manifestat el desig de tenir una conversa amb algú de nosaltres. Al meu retorn a París, va fer-me dir si podríem veure'ns. Vaig parlar-ne amb en Romeva i vàrem convenir que jo acceptés l'entrevista amb la finalitat concreta de tenir informació exacta sobre el que feien o pensaven fer, però sense prendre cap compromís, deixant per a una ulterior entrevista amb en Romeva l'exposar el nostre criteri.

Divendres vaig tenir l'entrevista. A base dels elements francesos que integraven l'antiga Fundació Cambó a la Sor-

bonne (Francillon, Valery i altres) que després va passar a la Generalitat amb el nom de Fundació Universitària Catalana a la Sorbonne, volen crear la Fundació Ramon Llull, que serà integrada per francesos i catalans. La seva idea és que hi hagi aquells francesos i dels catalans: Fabra, Gassol, Nicolau, Espanya, Romeva, Bosch Gimpera... La finalitat de la Fundació: molt vaga i imprecisa, però naturalment, defensa de la cultura catalana, publicacions, ajuda a la gent. Segons l'Sbert, la legislació francesa és molt limitativa en diferents aspectes i això els ha obligat a crear un altre organisme, diguem-ne administratiu (no recordo el nom car és d'aquells de moltes inicials), que, de fet, seria el que remenaria les cireres. Aquest l'integrarien l'Sbert, Tarradellas, Martí Fecet, jo, un d'Acció i els mateixos francesos de l'altre. Tot això a títol personal, segons l'Sbert: però ja veus que té un caire perfectament polític àdhuc en la proporció de representacions. Aquest organisme agissant [sic], es reuneix amb els representants que ells tenen amb el Ministeri Negrín que camuflat amb un nom també exòtic, actua a París, i disposa segons sembla de més de mil milions de francs. Com que el diner no fa olor segons diuen, ells no han volgut deixar d'intervenir a la menjadora i hi tenen per nominació d'en Companys, els dos membres més rebregats: l'Aiguader i en Ragassol.

Per altra banda el Comité de Ayuda a España s'ha disolt i sembla que ha fet una distribució del saldo existent a tots els partits i organitzacions en donatius de 200 a 500 mil francs. Segons l'Sbert ells van fer per tal de que nosaltres hi fóssim comptats i la generositat va arribar a que posessin en mans de l'Esquerra 50.000 fcs. a repartir entre Unió, Rabassaires i Estat Català; com que encara hi haurà rebaixes, vol dir que ens tocarien 6.000 o 7.000 fcs. dic ens tocarien car considero que no devem acceptar res.

No vaig poguer saber si disposaven de molts cabals directament, però vaig poguer deduir de la conversa que deuen comptar amb una trentena de milions de frcs. per als dos organismes previstos.

L'Sbert va quedar molt *decontenancé* quan al llarg de la conversa, va insinuar que suposava que nosaltres necessità-

vem també ajut econòmic i jo li vaig dir que no; que havíem procurat, modestament, cobrir les nostres necessitats. Veritablement això la va fer [sic] una impressió extraordinària; va tenir uns instants de vacil·lació ben marcada. El cop havia anat a fons. Vaig veure ben clar que tota la qüestió per a ells és agafar la gent pel ganyet i tenir-los a disposició per mitjà de l'ajuda que puguin esperar.

Varem parlar també d'en Companys. Segons l'Sbert aquest no intervé en res. Manté simplement i a títol personal la representació de la Generalitat; segons l'Sbert, és la representació jurídica única dels organismes autònoms.

Ací tens explicada en síntesi la conversa sostinguda. L'Sbert volia saber la posició que nosaltres preníem, però li vaig dir que res podia dir-li ja que havíem confiat a en Romeva la nostra representació als efectes d'Unió. Vàrem convenir que tindríem una conversa. Ja així ho teníem previst amb en Romeva.

Avui ací a Perpinyà ha estat a visitar-me en Tubau, l'antic director del Ciero [sic], per demanar-nos la nostra col·laboració en l'edició d'un setmanari d'unificació patriòtica catalana editat a Perpinyà que es proposen llançar ell, en Llauneta i en Soler i Pla per a contrarestar la influència d'un periòdic que publiquen en català i molt equívoc els del PSUC. M'ha dit que ells no tenien cap contacte amb els de París i que n'estaven molt queixosos. Que creien que la gent que havia dirigit havia de passar a segona línia, etc. Naturalment jo m'he reservat una resposta.

De tot això, en ressurt:

1.- Que tots aquests elements consideren molt necessària la presència d'Unió en les coses que es proposen fer. Però no imprescindible.

2.- Que l'apoi econòmic que puguin facilitar a la gent, farà que molts claudiquin i s'entreguin.

3.- Que el paper que ens adjudiquen és simplement el de cobrir-los. Poguer dir els de Unió també hi són; i fer els que els doni la gana.

4.- Que nosaltres tenim de maniobrar amb molta habilitat i molta altura de mires —sobretot des d'un punt de vista patriòtic— per tal de que quedi ben definida la nostra so-

litud i no se'ns pugui acusar d'entorpir la Unió Nacional en moments tan greus com el present.

5.- Que per a fer el que tu proposes, toparem amb el que ells es proposen fer, tenint en compte que la col·laboració es fa extremadament difícil.

6.- Que ells compten amb base econòmica i això els permetrà de passar-nos al davant, car nosaltres en el moment present no comptem amb res. Que els nostres intel·lectuals —els bons, els que tu voldries sel·leccionar— sucumbiran a la necessitat i els prestaran el seu apoi. Tot sigui a major gloria del Sr. Sbert i Cia.

7.- Que sols amb un epoi [sic] econòmic regularment potent i immediat dels mecenes que poden fer-ho, podem avançar-nos.

8.- Que pensar en acceptar col·laboració amb ells (vull dir Sbert) és perdre la posició central política que pot portar a col·laborar amb nosaltres sectors de la dreta catalanista.

9.- Que hi ha sectors d'esquerra que no volen sucumbir a la necessitat i es defensen panxa en l'aire. Però són personalitats escadusseres.

Estic cansat en aquest moment per a treure conclusions. Ho deixo a la teva mà. Medita-ho i escriu-me.

Tens l'adreça de Romeva a París? És «*Chez Mr. Vidal Jové – 306, Rue St. Honoré, Paris IV*».

En Romeva s'ha mogut a París. Però la indecisió familiar l'ha reprès. Compta més la situació de la seva família, que el rol polític que té un dia d'exercir. Està dubitatiu de si es queda o se'n va a Amèrica; de moment no vol instal·lar-se a París; li fan por les despeses i el treball que hauria de fer la seva dona. Pensa instal·lar-se a la *banlieue*. Jo he fet mans i mànigues per a veure si aconsegueixo que vagi a Boissy invitat per en Marc Sangnier. Desgraciadament aquest ha sofert aquests dies la dura prova de la mort del seu fill i no l'hem pogut veure.

Jo penso ésser a Perpinyà fins dissabte. Definitivament la data del casament és el dos de Maig i cal que acabi a París els darrers preparatius.

Per tant em convindria deixar enllestida l'entrevista amb el senyor dels galons abans. Saps si el P. ha parlat amb Dax i la lletra de presentació ha estat enviada? M'interessa sa-

ber-ho ràpidament i si no s'ha fet fer que es faci immediatament. Vols cuidar-te'n? Cada dia és de major interès aquesta qüestió. Hi ha que anar als camps per a comprendre-ho. Al senyor dels galons pot indicar-se-li que jo sóc ací.

Tinc altres coses per a dir-te, però m'estic morint de son. No sé com ha sortit aquesta carta; perdona'm-ho car realment estic cansat.

T'escriuré aviat. Ja t'han dit la troballa del meu germà Bartomeu? Realment estic abusant de la Providència. Em donarà una feïnada per correspondre-li minsament.

Acabo amb una bona abraçada per a tu i tots els amics.

CARTA DE FERRAN RUIZ-HÉBRARD A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias)3(1)bI

Perpignan 2-II-39

Estimat Josep M^a: Acabo de rebre carta d'en Mau. retornant-me la teva de data 30 que vaig enviar-li. Ell ja et contestarà i ara ho faré jo.

Vaig veure i ens anem veient, als Romeva. Ja són tots ací. Ell va passar la frontera a peu per Agullana, al costat de la Jonquera, a la nit fa pocs dies. Desolat de l'olla imponent que és en aquests moments aquell país que estimem tant. No tenen encara orientació concreta, i com que aquí, les coses es van posant sèries respecte a mesures de policia pels refugiats, hom va una mica esverat, i en Romeva el primer. No perdrem el contacte, i penso que ens ajudarà. Ja et deia que referent a l'oferiment de la casa de Ms. Camp [?] s'entendrà directament amb en Mau.

Aquí, el Comitè Catòlic, ens han cedit un local tal i com t'indicava. I prou! Ningú no ens ajuda. Vull dir ningú oficial del nostre ram. Som unes bèsties tan rares els catòlics que hem fugit a l'arribar Franco... Les organitzacions d'A.C. no responen gens, i algun *chauvine* que se'n cuida, ens fa el buit declaradament. Altrament, no crec tampoc que existeix gran cosa d'organitzat quant a JOC i altres similars. Com que els medis episcopals i cancellerescs i cu-

rialescs ja han anat acollint des de fa un parell d'anys tots els capellans i religiosos de tota mena fugitius, penso que es situen ara en la fila dels que ja han complert, i tot el que fan o haurien de fer, cal arrencar-ho amb fòrceps. Abans d'ahir a la tarda vam tenir una reunió amb els representants de les altres organitzacions bessones d'ajut, Mdme. Braum, quàquers, etc. Es conserva la personalitat de cada organisme, però s'unificaran els esforços per a donar-hi una major eficàcia, i per evitar duplicitats tant en l'organització dels queviures, com en la distribució que cal fer —és ordre de la prefectura— «au delà de la frontièra».

Em sembla molt bé el missatge d'adhesió al Sant Pare. Molt curt, molt senzill, però molt filial. Aquesta és al meu entendre la tònica que cal que tingui. I que el Card. Verdier, faci les explicacions complementàries que calgui.

Referent al de Tarragona, i al *rapport*, bon punt el tinguis fet i a punt de solfa, fes-me'n tramesa i ja te'l retornaré signat i si cal alguna cosa més a dir al meu entendre, te la indicaria. Com que ha d'ésser exclusivament referida a la gestió en el terreny religiós i en la vida catòlica del nostre poble, ja anirà bé el que tu facis.

Cal que el Comitè Catòlic Nacional pensi també en nosaltres. Som refugiats i no per poc temps com els altres, sinó per refer aquí la nostra vida. Cada cop veig més definitiva la meva sortida. Perquè àdhuc que s'acabi la guerra i volgués oblidar-se la nostra gestió —no parlo de l'amnistia, que ni la vull ni l'admeto ni la necessito, ni em dóna la gana— sempre més seríem ciutadans de segona classe. I no m'interessa. Que quedi *un pico* —d'influència i de francs i de llocs de feina i del que sigui— pels quatre de bona fe que som nosaltres, i que no necessitem en definitiva més que ningú. T'adjunto un retall de premsa referit a mi. No deixis de retornar-me'l tot seguit. Quins cabrons (i dispensi)!

Burgos va donar ahir la notícia que trobo avui a la premsa, d'haver-se presentat a les autoritats de Barcelona, el nostre Sr. Bisbe, Irurita. Sans Lleó! Això, però explica al P. Torrents. Però no fa bonic. No és jugar net.

Saluda a la Clara.

Teu Ferran

CARTA DE JAUME LLIGONYA A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias Peitx)3(2)bI

Bram, 26 febrer 1940
Sr. en Josep Ma. Trias
5 rue de Lille Paris VIIe

Estimat Josep Maria,

D'acord amb la conversa telefònica he lliurat a Fàbregues dipositant-les a mans del Comissari Antonini 20 contactes de Firminy. Li ha fet molt bon efecte, ell mateix ha estat el que m'ha demanat que hi deixés 20 per d'aquesta manera poder assegurar a tots els col·laboradors en general una sortida decent si a última hora arribava quelcom imprevist.

Efectiu total de Bram avui al matí. 1.280 refugiats. Invàlids i mutilats 260. Hi ha un lot de 95 forners que queda reservat de moment per la Prefectura de l'Aude. N'hi ha 45 reservats per cases particulars.

Avui he presenciat el mercat d'esclaus, és vergonyós, he intervingut per un dibuixant que té un contracte a tràmit, i volien fer-lo sortir de «terrassier».

Hi ha un grup de 120 que van a tallar arbres; el mercat ha estat animadíssim, n'hi ha per tots els gustos i les coaccions no hi han mancat, ho arrepleguen tot, la major part són vells, hi ha també un grup de 120 menors de 16 procedents d'Argelés d'on arribaren fa 8 dies, hi ha menuts d'aquests que també entren en el mercadeig, no respecten res.

Definitivament el dia 15 tanquen i sembla que hauran de venir-hi gent d'altres nacionalitats emparentants de prop i de lluny amb els de Septfonds.

Pujolar, d'acord amb el comandant del camp ha repartit tota la roba, ja que les rates havien fet destrossa.

Hi ha hagut canvi de comandament, Cassagne ha estat substituït pel comandant Ramel de la 5ª Legión.

Aquesta setmana virtualment quedarà buit el camp ja que sols hi restaran els mutilats i invàlids i els infants.

El convoi de 120 Bûcherons (?) surten per la casa A. Castagné Frères. St. Front (Lot et Garonne) la qual les distribueix per grups en diversos llocs.

Septfonds, pràcticament està també liquidat, dimecres com dius ens veurem si Déu vol a Montauban.

Abraça a Jesús, i Albert, saluda a Clara i Mary com també a Ma. Henriette.

Adéu, Jaume Lligonya.

CARTA I INFORME DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX
AL MINISTRE DE L'INTERIOR FRANCÈS ALBERT SARRAUT
FP(Trias)3(2)dII

Paris le 27 de février de 1940

Monsieur le Ministre,

Tous les réfugiés espagnols connaissent votre belle attitude, votre courageuse intervention en leur faveur à la Chambre. Et votre nom est devenu pour eux synonyme d'humanité. C'est à vous qu'ils pensent tout naturellement quand-il s'agit d'écarter d'eux un nouveau malheur.

Parmi ces réfugiés que notre pays a accueilli avec son sens traditionnel de l'hospitalité qu'il offre au vaincu, il est des hommes que méritent plus que les autres encore, que la France leur réserve un traitement d'exception.

Ces hommes, ce sont les mutilés.

D'ici quelques jours, si vous, Monsieur le Ministre, vous ne vous penchez avec bienveillance sur leurs cas, si vous ne prenez pas immédiatement des mesures en leur faveur, le sort de ces hommes menace d'être particulièrement tragique.

En effet, une circulaire remise ces jours-ci aux préfets, annonce qu'à partir de 15 mars tous les refuges, camps d'accueil et allocations réservés aux espagnols, doivent être supprimés. Par ailleurs, tout espagnol inapte aux prestations pour la Défense Nationale et toute famille don't aucun membre ne travaille en France, doit automatiquement être repatrié en Espagne.

De toute évidence les mutilés peuvent être considérés comme inaptes à tout travail régulier pour la Défense Nationale.

Ces hommes rentrent donc, automatiquement, si une mesure ne l'empêche pas, dans la catégorie des réfugiés qui doivent être repatriés en Espagne.

Or, quelle sera leur situation en rentrant en Espagne? Ces mutilés sont pour la plupart des héros, mais des héros vaincus. En perdant la guerre, ils ont tout perdu: leur Patrie, leur famille, leur force, leurs possibilités de travail. Un mutilé républicain ne peut rien espérer des autorités de nouveau régime: ni pension, ni secours, ni travail. Rien, sauf une humiliation injuste et constante car il ne peut être considéré en Espagne nationale que comme un rebelle. Cela, la France peut l'éviter sans grever en quoi que ce soit son budget, en maintenant simplement ses traditions de générosité.

Ci-joint, Monsieur le Ministre, le projet que vous m'avez autorisé il y a quelques jours à vous soumettre. S'il pouvait obtenir votre approbation, grâce à vous, la situation des mutilés pourrait être immédiatement résolue. Et ce serait là un titre de plus à l'immense reconnaissance qu'ils vous ont pour ce que vous avez déjà fait pour eux.

Croyez, Monsieur le Ministre, au dévouement de (...).

NOTE

Pour M. le Ministre de l'Intérieur sur la question des Mutilés Espagnols réfugiés en France.

Remise par Clara Candiani et José Maria Trias le 27 février 1940.

Le nombre des mutilés espagnols réfugiés en France s'élève environ actuellement à 4.000.

Utilisation rationnelle de la main d'oeuvre récupérable parmi les mutilés.

65% des mutilés espagnols réfugiés en France peuvent, grâce à une rééducation scientifique rationnelle redevenir des hommes utiles à la Société et à aux mêmes.

1°.- Il y aurait lieu d'organiser pour eux des centres de rééducation professionnelle —qui seraient financièrement parlant à la charge des organisations républicaines espagnoles existant en France et s'occupant des espagnols réfugiés.

2°.- Il serait souhaitable [sic] toute fois, que l'organisation de ces services soit aux mains d'un organisme français ma-

ritant la confiance du gouvernement et qui serait de préférence sous le contrôle direct du Ministère de l'Intérieur.

3°.- Ces centres de rééducation professionnelle pourraient être établis dans certaines contrées de la France dans lesquelles subsistent des villages complètement abandonnés. La présence de ces centres entraînerait nécessairement la naissance d'un noyau d'artisans que ramènerait à la vie ces villages et revaloriserait ces contrées que les réfugiés français eux mêmes refusent d'habiter.

4°.- Toute l'organisation de la rééducation professionnelle, toutes les découvertes scientifiques pour améliorer les appareils de prothèse orthopédiques pourraient utilement être mises au service de la France en guerre.

5°.- A ce sujet, il est utile de noter le fait suivant: Alors qu'ont fait la sélection des métallurgistes au Camp de Septfonds, j'ai eu l'idée de créer avec les moyens du bord un embryon d'organisation de la rééducation professionnelle des mutilés. Des que ceux ci ont été mis en mesure de travailler, ils ont rivalisé d'efforts avec les techniciens de prothèse et en peu de jours ont réussi à fabriquer ailleurs les techniciens espagnols ont étudiée la question et ont trouvé des solutions pratiques qui améliorent considérablement les appareils orthopédiques existants jusqu'à ce jour.

6°.- Ce travail extrêmement intéressant en temps de guerre, peut être continué et amplifié grâce à l'appui matériel des organisations républicaines espagnoles, à condition toutefois, bien entendu, que des mesures de clémence soient prises des maintenant afin de permettre aux mutilés de continuer à demeurer en France.

7°.- Pour le 35% restant des mutilés, considérés comme totalement inaptes au travail, il serait désirable de les laisser s'installer dans des centres d'hébergement. *Ces centres seraient entièrement à la charge des organisations républicaines espagnoles.*

8°.- Il semble utile de souligner que l'utilisation des fonds espagnols pour une oeuvre de cet ordre serait susceptible de trouver une tolérante compréhension chez les autorités espagnoles du nouveau régime, ce qui éviterait tout frottement avec le gouvernement français.

Conclusion:

Pour obtenir ces résultats il faudrait que le Ministère de l'Intérieur prenne d'urgence la mesure d'autoriser tous les mutilés et invalides de guerre à demeurer en France.

CARTA DE JESÚS TRIAS PEITX A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias)3(1)aIII

Septfonds, 14 juny 1939

Estimat Josep M^a: He rebut avui la teva carta d'abans d'ahir i com que hi ha coses interessants per a comunicar-te, la contesto de seguida.

Ha estat aquesta tarda aquí, Mr. Aynard i s'ha emportat les fitxes que ja estaven llestes i amb la foto i tot, per a enviar-les a París. Crec que ara el monitor cada setmana enviarà les que hi hagin. L'Inspector m'ha dit que per aquí passaran els metal·lúrgics de Vernet i de Bram, per ço que crec que encara hi ha feina. En el camp d'aquí, hi ha una llista de setanta, que són els que han obtingut fins el dissabte passat, una puntuació de 5 o superior a aquesta i que els faran passar a una barraca a part, segurament per a tenir-los més a mà. Els noms d'aquests setanta els he pogut obtenir i en Lligonya, farà preferentment aquests, per ésser els que més pressa porten. Jo segueixo, amb la cooperació del xicot que va d'interpret al taller, que per cert és del tot recomanable en tots els sentits. És ell qui m'ajuda i em dóna tots els noms i el número de barraca dels examinats. Al Comitè a Perpignan, ja els he comunicat els totals que segueixen:

Ajustadors:	Examinats: 180	Aprovats: 40
	Passadors: 73	
Torners:	Examinats: 43	Aprovats: 29
	Passadors: 10	
Fressadors:	Examinats: 5	Aprovats: 1
	Passadors: 0	

Aquests totals són des del començament de les proves fins a dissabte dia 10 al migdia. Una cosa t'haig de fer notar i és que, malauradament, hi ha molta gent que es fa enviar de l'«Espanya Imperial» avals polítics i aquí se'ls fan tramitar per a poder marxar. Un dels principals i que amb més delit es dedica això, és el rector d'aquí, que en uns pocs dies i entregant-li l'aval, obté autorització de la Prefectura per a marxar i són bastants els que van marxant i es dona el cas que la majoria d'ells són els que generalment són recomanables i es van quedant aquí, malauradament, la «púrria», com se sol dir. La majoria dels que marxen ho fan per fer-se'ls-hi massa llarga l'estada en el camp i per no veure una solució per a l'avenir. Si ells sabessin de veritat ço que els espera en el «paradís» de «chez Franco»!! Jo faig tot el que puc per animar, però com que per altra part no els puc concretar gaire la data que els treballs començaran, no puc fer gaire força en aquest sentit.

Ara ha estat en Lligonya aquí i m'ha donat per a tu, ço que trobaràs junt amb aquesta carta. En quant a la puntuació de 10 que em dius, he de dir-te que no n'hi ha ni una i que com ja et dic, considerem aprovats a partir de 5.

Referent al trasllat de la Mary i el ninet a Montauban, crec que veient que ço d'aquí s'allarga, faria de molt bon aprofitar. Per altra part, no te n'hauries tu de preocupar, puix que entre Mr. Escudié, Delegat del Comité a Montauban i una senyoreta de la Jeune République, farien les diligències necessàries i es preocuparien d'ells, mentres estessin a Montauban i a més ens podríem veure molt sovint, ja sia anant-hi jo els dies de festa, ja venint ells entre setmana. Jo ja ho tinc coll avall, saps, padrí!! Ço únic que em preocupa és el preu dels viatges, puix no crec que donin bitllets gratuïts, però me n'haig de sortir, creu-me.

Celebro que hàgiu rebut la carta que em dius, de la mare. El que no comprenc és com nosaltres no rebem contestació a les cartes que li enviem, puix dels pares de Mary en rebem cada setmana.

La meva nova adreça és: Chez Me. Anastacie Costes, Rue de Mourgue, Septfonds (T et G).

Crec que no em penedeixo pas d'haver vingut a casa d'aquesta bona senyora, puix crec que sóc «l'amo» de la casa.

Fes de part meva una forta abraçada a Clara i tu tota l'estimació del teu germà.

Jesús

CARTA DE PAU ROVIRA A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias Peitx)3(2)bI

Agde 11 de Juliol de 1939

Pau Rovira Mercade

C. 3 Barraque S. n° 1

Agde (Herault)

Company:

Josep Mª Trias Peitx

Rue de Lille (Litrè 56) París VII

Distingit company: Després de la vostra visita, i havent parlat ja amb el company Àngel; per tal de fer els treballs necessaris per l'organització dels agricultors, que desitgin treballar ací a la França; d'acord amb les ordres donades per vós; i que farem amb tota rapidesa; classificant els carboners, vaquers, agricultors; i grangistes; més criances de porcs; i havent jo ja parlat amb el company Àngel de que dits homes la major part són d'unes edats de 33 a 45 anys i tenint a bé; que dita relació d'agricultors no serà amb cap caràcter militar, sent brigades militaritzades de treball; per estar tots aquests homes exclosos del servei, doncs és de gran interès per a tots els interessats poder saber en quines condicions seran tractats i pagats; per poder-les-hi jo, adelantar quan em preguntin. De dits homes podem en tot moment posar-los a prova un per un; la majoria són tots del Camp de (Tàrragona) coneixedors de la vinya, podadors de ceps i arbres, empeltadors de tota classe d'arbres; hortolans; plantacions d'arros, cànems i demés; els que conec personalment per ésser jo el President de la Comarcal i de la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya. De tots ells responc jo; de la meva Comarcal; per excés d'honradesa i activitat en el treball.

De tot quant l'assabent-ho; faré d'acord amb vós i sempre a les vostres ordres; lo que sia necessari, per tal d'aju-

dar-vos amb dita tasca, i millorar la situació de tots els camperols que es troben a l'exili d'ací el Camp, i que rebereu vos el més cordial afecte per part de tots ells; per l'Obra humana que feu a fi de millorar la situació inactiva que portem i que és el desig de tots. Vos prego que quan vingueu ací el Camp, a part d'estar jo en contacte amb els demés, d'acord en vós, em demaneu; perquè hem de parlar d'alguns assumptes personals. La meua adreça és; Camp 3 Barraque S. n° 1 Agde.

Agrairia amb tota l'ànima, si no us fos molest, i perdoneu l'atreviment; que poguéssiu trametre'm en paquet a part o com sia, sobres, paper per escriure i, si poguéssiu ésser, alguns segells, que de fet ens trobem incomunicats amb les nostres famílies per manca de francs per a segells. Poc sabríeu vós l'Obra tan humana, i que ja mai oblidarem tots; poder-vos tornar dit favor, tan aviat treballem i que podeu considerar la desesperació nostra en els moments d'exili.

En espera de prompte contestació i confiant posareu tot l'interès per tal d'ésser ràpida la solució i poder-nos veure trets d'ací el Camp, posant la nostra activitat en el treball.

Rebereu el més cordial afecte del vostre company; sempre per Catalunya, i que està disposat a ajudar-vos amb tot el que sia,

Atentament us saluda, i estreny la mà.

Pau Rovira

CARTA DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX A JOAN SABATER
FP(Trias Peitx)3(2)bI

Paris, 1r de setembre del 1939
Sr. Joan Sabater

PERPIGNAN

Caríssim: Sembla que hi som. En tot cas la mobilització general és decretada. No he tingut temps de resoldre l'afer de la col·locació dels *métayers*; tampoc ara és el moment d'emprendre la qüestió i cal esperar alguns dies. En tot cas,

d'acord amb en Bourdet et Mme. De Beylier, la Clara col·laborarà amb el bureau de París, si no la destinen a altra cosa, i ella cuidarà de l'enllaç amb els ministeris i amb Nicolau-Prieto, si és que encara per aquest mitjà es pot ajudar els nostres germans dels camps de concentració. Cal comptar que pels nostres refugiats les fonts franceses s'exhauriran i que sols per aquell cantó podrà fer-se alguna cosa.

La circular de l'Unió des Industries ha donat resultat: les demandes de metal·lúrgics fan via. La fórmula per a fer-los sortir és: demanda al Ministeri del Treball del nombre de treballadors i especialitat; carta de l'empresa al Comitè dient-li de seleccionar pel seu compte tants obrers de tal classe. Els dos documents són visats pel Ministeri i amb ells en mà, l'Inspector departamental té ordres de lliurar els operaris seleccionats. La carta deu designar una persona del Comitè: per a Barcarès he dit que us hi possessin a vós; per Septfonds el meu germà. Pel que fa als tallers cal esperar uns dies; en Dupouy a part les meves gestions, sembla que tenia els diners necessaris per a posar en marxa el de Septfonds. No sé com haurà quedat si ha estat mobilitzat. En tot cas jo faré els possibles per a deixar arranjat l'assumpte de diners per a això.

Us prego de continuar el treball sobretot de *recencement* d'oficis. Doneu ànim als delegats de camp per a què treballin de ferm; crec probable que ara empleïn la gent en els seus oficis un cop passada la primera embranzida.

Faré els impossibles per a què tingueu diners. Suposo heu rebut els 10.000 fcs.

Jo ja estic *engagé*. Crec que si la guerra ve, és una de les poques circumstàncies que tindrem els catalans de fer surar la nostra pàtria. Però abans tenim que jugar-nos la pell; no pas immediatament, però si la guerra dura, Espanya s'hi veurà embolicada a favor d'Alemanya volgués o no. És aquell moment el nostre. Si volem fer alguna cosa llavors, crec que és ara que cal donar el pit. Aquesta raó patriòtica a part, solament el fet de lluitar contra els totalitaris de tots matisos que volen ofegar la llibertat humana, ja és una raó prou forta per a posar a contribució la vida. Tots els amics catalans que us demanin la meva opinió, podeu donar-los-

hi. De fet de tots els meus amics sou vós, caríssim Sabater, qui coneix millor tot el meu pensament.

No sé quan seré cridat. Potser encara us torni a escriure. De moment us envio un feix d'abraçades per a tots els amics.

INFORME DEL CAMP DE BARCARÈS,
SIGNAT PER ENRIC RIBERA LLORENS
FP(Trias) 3(1)c(10)

BARCARÈS – RAPPORT SETMANAL

IMPRESSIÓ GENERAL: Després de dos mesos d'absència, he trobat molta gent canviada en els camps, havent sigut traslladada la majoria dels col·laboradors del C.N.C. a altres camps i com a conseqüència repercuteix sobre la influència que hi teníem.

Molts dels que havien fet les fitxes del C.N.C. estan molt decepcionats i desmoralitzats al constatar la poca eficàcia que han tingut demandes o aspiracions.

COMPANYIES DE TREBALL: Actualment la gent està alarmadíssima per la pressió que fan els Comandaments d'allistar-se a les Companyies de Treball. Aquest mateix fenomen ha repercutit en el Camp F on hi estatgen els metal·lúrgics aprovats, doncs davant el temor de que els obliguin a entrar en dites Companyies, alguns han preferit tornar a Espanya malgrat repugnar-els-hi el règim totalitari.

Aquesta darrera setmana va circular l'ordre que de cada Camp havien de sortir trenta voluntaris o sigui un total de 750 homes. En cas de no sortir voluntaris, es faria un sorteig obligatori i sembla que aquests enrolaments es faran els uns darrere els altres.

METAL·LÚRGICS SORTITS PER TREBALLAR A FRANÇA: Se sap d'una manera certa, que la Marie de Lyon, ha retornat els metal·lúrgics imposats pel Ministeri del Treball francès, doncs sembla que els patrons s'han negat a acceptar-los. [sic]

QUEIXA: Manuel PONS GARCIA, metal·lúrgic-ajustador, té el seu fill Josep PONS TRIAS, a Les Pasturelles —

Berceau St. Vicent de Paul— Dax (Landes). Es queixa que no rep la correspondència del seu fill, com tampoc aquest rep la d'ell, amb l'agravant que desapareixen els segells que li remet per les respostes. Prega es faci una aclaració sobre aquesta anormalitat incomprensible.

També pregunta si el seu fill pot anar a viure amb la seva madrastra Maria CASAS RAFART, refugiada a Champfre-mont —par St. Pierre des Nids (Mayenne).

DEMANDA: Michel MUNTANER – 119 Rue St. Fer-réol —Ceret— (P.O.) necessita carboners entesos en les cuïtes de carbó vegetal. Tinc algunes fitxes fetes d'aquest ofici. Interessa escriure-li i demanar-li condicions.

MILLORES: Per aixecar la moral i inspirar confiança en la gent dels Camps, referent a la nostra humanitària mis-sió, crec interessantíssim i d'immillorables efectes per con-trarrestar les deficiències en complimentar demandes que per causa de les dificultats i resistències que trobem per part de les autoritats franceses, prosseguir el repartiment de medicaments, reconstituents i alguns aliments en casos vertaderament justificats i comprovats.

També crec que és de summa necessitat, que a tots els nostres col·laboradors que treballen pel C.N.C. se'ls retri-bueixi de la millor manera que es cregui convenient, ja sigui en espècies o metàl·lic, doncs des del dia primer del corrent mes, tots els refugiats tenen l'obligació de franquejar llurs lletres i postals amb els corresponents segells.

Barcarès 2 de juliol de 1939.

Signat: Ribera Llorens

«Comité National Caholique» Perpinyà

INFORME INCOMPLET (FALTA PP. 1 I FINALS) DEL SERVICE DE LA MAIN D'OEUVRE DU COMITÉ NATIONAL CATHOLIQUE DE SE-COURS AUX RÉFUGIÉS D'ESPAGNE (SENSE AUTOR I SENSE DATA)
FP(Trias) 3(1)c(9)

Service de la Main d'Oeuvre du C.N.C. 1r. Rapport
(...) sa de especialidades. Allí son clasificadas una primera vez, rectificadas por nueva declaración aclaratoria del in-

teresado o por indagaciones complementarias y archivadas en el dossier de la especialidad correspondiente.

De estos dossiers se extraen:

- a) Las listas diarias para pasar a examen o prueba.
- b) La información permanente para los ministerios de Trabajo, Armamento y Aire de las disponibilidades numéricas de cada especialidad con el fin de que puedan informar debidamente a los establecimientos, fábricas etc. que necesitan mano de obra, de las especialidades que pueden hallar en el campo.
- c) La información que se cursa continuamente por medio del bureau de Toulouse y del de París del Comité a las casas que, posiblemente necesitadas de mano de obra, tienen recelo de emplear la española si no es con la garantía del Comité. El señalamiento de especialidades poco solicitadas a aquellas casas que pueden emplearlas.
- d) Las fichas que se ponen a disposición de las casas que vienen al campo a buscar mano de obra, con el fin de que puedan seleccionar con conocimiento de causa y a base de nuestra clasificación técnica el personal que necesitan.

La Dirección técnica, a base de la información de la sección de «Selección y Nomenclatura» determina a base de la ficha, los obreros que deben sufrir prueba práctica o examen teórico. A base del resultado obtenido que se anota en la ficha con la garantía de la firma del técnico responsable de la prueba o del examen, la sección clasifica definitivamente el obrero en el dossier correspondiente, sea según su especialidad comprobada, sea como peón especializado en un sector de la metalurgia. De esta manera todos los hombres controlados técnicamente, mientras hayan trabajado en el ramo metalúrgico, pueden ser utilizados según su mucha o poca capacidad y colocados según ésta.

TALLER

El 26 de Octubre se iniciaron las pruebas prácticas en el taller lindante con el campo que el Ministerio de Trabajo ha puesto a disposición de este Comité, y que éste —con

la colaboración económica de la J.A.R.E.— ha puesto de nuevo en servicio.

El taller disponía al hacerse cargo de él el Comité, de siete tornos horizontales, una fresa, dos bancos de ajuste con doce tornillos, una fragua y maquinaria accesorias; material escaso e insuficiente para las pruebas de todo el personal metalúrgico español que abarca más de 200 especialidades.

La necesidad de proceder con rapidez a la selección y puesta en disponibilidad de trabajo de dicho personal, y establecido el criterio por parte de las autoridades francesas de la concentración en Septfonds de todos los metalúrgicos, nos inclinó a rogar al Ministerio de Trabajo que pusiera a nuestra disposición la maquinaria existente en Barcarés y en Gurs, ofreciéndole de sufragar los gastos de transporte y de instalación. El Ministerio de Trabajo no pudo satisfacer nuestra demanda más que en forma limitada, mandando a Septfonds solamente parte de la maquinaria de Barcarés que ha llegado estos días con retraso considerable.

Era criterio de esta Dirección que el taller diera su máximo rendimiento y para ello se había calculado la posibilidad de establecer cuatro turnos de cuatro horas por jornada. Teniendo en cuenta que el taller se encuentra situado fuera del campo, el mando francés tuvo a bien desestimar el proyecto de trabajo nocturno en principio. Pero estudiada de nuevo la cuestión, el mando accedió empezándose los turnos de noche el 13 de Noviembre, cuyo servicio permitió elevar a 98 el número de pruebas diarias. Pero la dirección técnica de nuestro Servicio se dió cuenta inmediatamente que el trabajo nocturno handicapaba [sic] a los obreros que pasaban prueba por la noche. Por ello se suprimieron los turnos nocturnos, restableciéndose únicamente el servicio de día, que si bien limita a 50 aproximadamente el número de pruebas, en cambio permite asegurar que estas se hagan en las mejores condiciones posibles para los obreros.

De acuerdo con el mando francés, esta Dirección va a establecer dentro del campo el taller de ajustaje, calderería y forja convenientemente ampliadas para aumentar el número de pruebas posibles. En el taller primitivo se instalará la maquinaria llegada. De esta forma las pruebas diarias

podrán ser elevada hasta la cifra de 82 en dos turnos. Esta Dirección prevé ampliar dentro de breves días el servicio de reeducación destinando al mismo la mitad de la maquinaria, lo que permitiría poner en disponibilidad de aptitud un contingente de 41 hombres cada 5 días.

El día 22 de Noviembre habían pasado su prueba en el taller:

697 ajustadores, 396 torneros, 117 caldereros, 6 fresadores, 47 forjadores y 16 ayudantes de forjador. Total 1.279 hombres.

32% de este contingente fue aprobado; 56,9% pasó al servicio de reeducación y solo un 11,1% quedó declarado inapto.

Sobre el contingente de reeducación 142 hombres fueron reeducados y luego aprobados. 45% de esta categoría se han considerado aptos como ayudantes en su especialidad y aceptados por diversas casas en esta calidad.

Por otra parte este Servicio técnico ha conseguido del mando francés que todos los obreros habiendo conseguido un mínimo de 3 puntos sobre 15 —la media de aptitud establecida a 8— fueran considerados útiles dentro de la metalurgia y retenidos en el campo a disposición de las demandas de peonaje.

EXÁMENES TEÓRICOS

Una mayoría de especialidades no podían pasar prueba práctica por no disponer en el taller la maquinaria necesaria o ser prácticamente imposible establecer un sistema de prueba. Con el fin de obviar esta dificultad, desde el 27 de Octubre y con la colaboración del mando francés que puso a nuestra disposición un barracón adecuado en el interior del campo, se estableció un servicio de exámenes teóricos que ha permitido la clasificación exacta de todo el personal que no podía pasar pruebas prácticas y la reclasificación verdadera de aquel otro personal que habiendo sufrido prueba práctica con mala calificación, estaba en peligro de ser desestimado como metalúrgico.

El 22 de Noviembre habían sido examinados teóricamente 1.208 metalúrgicos. Pero además de estos, nuestro servicio había examinado 175 obreros del ramo de la madera, 200 del ramo de la construcción y 106 de oficios diversos.

Para el buen funcionamiento de estos tribunales de examen hubo que adquirirse buen número de libros técnicos de consulta, gráficos, planos, útiles y piezas sueltas que permitieran un trabajo serio y eficaz.

Era problema delicado para el Servicio de la Mano de Obra del C.N.C. aceptar la misión que le confiaba el Ministerio de Trabajo de tomar la responsabilidad de la clasificación técnica de estos millares de metalúrgicos españoles. A parte otras consideraciones, el solo hecho de que todo el servicio de selección, clasificación y reeducación debía ser confiado a técnicos españoles, podía levantar la suspicacia de una posición benévola en las calificaciones de los exámenes y de las pruebas, en los industriales y organismos franceses que solicitaran esta mano de obra; al mismo tiempo, una rigidez intolerante que desconociera la situación física y psicológicamente anómala de los examinados, podía producir un estado de reacción morbosa comprensible entre ellos.

Esta Dirección se siente satisfecha de haber obtenido los plácemes [sic] unánimes de los técnicos franceses por lo que se refiere a la selección hecha y a las calificaciones ecuánimes. A la vez cree que las facilidades dadas en todo momento para la repetición de pruebas en todas las circunstancias en que los interesados lo han pedido, la reclasificación exacta de los que han intentado pruebas que no les correspondían y que, fracasados, peligraban de ser excluidos, así como la rapidez con que los tribunales de examen han actuado para la selección del personal apto a determinadas demandas de urgencia permitiendo una inmediata colocación, han producido en los refugiados afectados la mejor impresión.

RECUPERACIÓN DE METALÚRGICOS

El Comité no ha cejado en sus gestiones para obtener el envío a Septfonds de todos los metalúrgicos. Para ello ha conseguido el apoyo continuado del Ministerio de Trabajo y últimamente del de Armamento. Gracias a estas gestiones 2.092 metalúrgicos de los campos de St. Cyprien y de Argeles han sido enviados a Septfonds a finales de Noviem-

bre. También gracias a la acción perseverante del Comité se va consiguiendo que las compañías de trabajo se desprendan lentamente de sus elementos metalúrgicos. El ritmo de llegadas a Septfonds se ha acelerado estos días últimos.

Además el Comité ha conseguido de las altas autoridades militares que todo el personal metalúrgico cuya existencia en los otros campos y compañías sea señalado nominativamente por el Comité, será enviado a Septfonds.

COLOCADOS

Desde que inició su gestión en el campo de Septfonds hasta el día de hoy, han salido de aquel campo colocados en diferentes empresas *1.731 hombres*.

Están ya retenidos oficialmente por otras empresas en el día de hoy, *1.923 hombres*.

Puede calcularse que el personal metalúrgico restante que queda en el campo, quedará colocado en la primera quincena de Diciembre.

Pero la labor no quedará finalizada si se consigue que los contingentes metalúrgicos que quedan en los P.O. (2.000 hombres) en Gurs (500) y en las compañías de trabajo (500) sean enviados a Septfonds.

A la vez que se realizaba la labor en Septfonds, el Service de la Main d'Oeuvre du C.N.C. continuaba su labor de colocación de los hombres que se encontraban libres o en los refugios.

Gestiones del Comité cerca de Armamento permitieron llamar la atención de este Ministerio sobre los grandes contingentes vascos que existían en las landes y E.P. [?]. El Delegado General del Comité, Mr. Gaussot, acompañó una misión de Armamento a aquellos refugios y de acuerdo con los dirigentes vascos, se procedió a la colocación de todo aquel personal. Nuestro bureau de Bordeaux lleva colocados desde el 15 de Octubre al día de hoy, *2.356 hombres y 238 mujeres*.

En el mismo período nuestro bureau de París ha colocado *1.051 hombres*.

PRESUPUESTO

Las condiciones en que el trabajo se ha presentado en Septfonds, han modificado considerablemente las previsiones iniciales del presupuesto presentado.

Se preveía un gasto mensual para Septfonds de Fcos. 22.100’-

Del 15 Octubre al 15 Noviembre se han gastado ” 24.553,55.

INFORME PRESENTAT PER LA COMMISSION INTERNACIONAL
D’AIDE AUX RÉFUGIÉS I PEL COMITÉ NATIONAL CATHOLIQUE
DE SECOURS AUX RÉFUGIÉS D’ESPAGNE
FP(Trias)3(1)c(22)

Note sur la situation presente des refugiés espagnols en
Afrique du Nord

La «Commission Internationale de secours aux réfugiés», présidée par Lord KIRSHNER², dont la délégation en Afrique du Nord s’occupe spécialement des espagnols accueillis sur ce territoire à l’issue de la guerre civile, reçoit depuis plusieurs semaines de nombreuses lettres émanant de ces réfugiés. Ces lettres, parfaitement concordantes, donnent les renseignements suivants:

Hommes, femmes et enfants espagnols vivaient jusqu’ici dans divers centres d’hébergement. Mais dernièrement deux faits se sont produits:

- d’une part, les hommes ont été enlevés à leurs familles et transférés dans des camps de concentration (Boghari). Des mesures disciplinaires furent invoquées pour expliquer ce transfert, mais tous les témoignages s’accordent pour déclarer qu’elles ne sont justifiées par rien, sinon par un préjugé persistant contre les Espagnols républicains qualifiés globalement de «rouges».
- d’autre part, les autorités responsables annoncèrent la fermeture prochaine des refugés et des centres d’hébergement, femmes et enfants se trouvant ainsi abandon-

² Howard E. Kershner era membre de l’organisme quàquer American Friends’ Service Committee.

nés, invités à partir, sans qu'aucune indication leur soit donnée sur leur sort futur.

Comme ces femmes ne possèdent rien, que leurs maris ne touchent aucun salaire, qu'elles sont dans l'impossibilité de trouver un travail sans qu'une mesure générale soit prisee préalablement, l'application d'une telle décision signifierait en fait le rapatriement en Espagne contre leur gré.

Quan aux hommes, encadrés militairement, ils vont effectuer des travaux de terrassement analogues à ceux qu'accomplissent en France leurs compatriotes fournissant les «prestations militaires».

Pareillée [sic] situation appelle certaines remarques:

1. l'expulsion de ces femmes et de ces enfants, mesure inhumaine, qui va à l'encontre de la traditionnelle hospitalité française —indépendamment du jugement moral que l'on peut porter sur elle— ne manquerait pas d'être exploitée par la propagande étrangère contre la France. Il suffit d'évoquer les récentes manifestations qui se sont déroulées dernièrement à NEW-YORK devant l'Ambassade de France, à l'annonce du renvoi en Espagne pour le 15 mars des réfugiés républicains qui avaient trouvé asile sur notre territoire, pour comprendre que nous devons éviter toute mesure, toute geste équivoque, que ne justifierai aucun argument de sécurité, susceptibles de provoquer la réprobation de certains pays jusqu'ici favorables à la cause des Alliés, mais très travaillés par la propagande ennemie (influence allemande dans la presse en Amérique du Sud).
2. Diverses circulaires ministérielles précisent que pourront rester sur le sol français, les femmes espagnoles et les enfants dont le mari ou le père sert la France, soit comme engagé à la Légion étrangère, soit comme ouvrier en usine ou aux champs, soit comme prestataire dans une «compagnie de travailleurs». Il est même prévu que les femmes jouissent au même titre que les femmes françaises du bénéfice des allocations militaires dans le premier et le troisième cas. Il serait inadmissible qu'en raison de l'éloignement du territoire métropolitain il y ait deux lois et deux mesures.

3. Il est curieux de remarquer qu'au moment où, les services du Ministère du Travail s'ingénient malgré les difficultés de l'heure à trouver de la main d'oeuvre étrangère, au Portugal par exemple et jusqu'en Finlande, malgré les directives très nettes reçues du Ministère de l'Intérieur, du Ministère de l'Armement, du Travail, de l'Agriculture, on refuse de voir la possibilité qu'offre la main d'oeuvre espagnole qui pourtant est sur place et qui a été appréciée, à l'unanimité par tous les chefs d'entreprise qui l'ont utilisée. Dans beaucoup de préfectures ont été organisés des rapatriements forcés en Espagne d'éléments excellents au point de vue professionnel, dont on regrette maintenant le départ- et cela en vertu de considérations politiques qui ne devraient pas intervenir en un temps où un pays doit développer au maximum sa production.
- A ce sujet, et concernant spécialement les réfugiés en Afrique du Nord, il convient de faire remarquer:
- a) que parmi les hommes actuellement utilisés à des travaux de terrassement, ou hébergés aux refuges, il y a une quantité de spécialistes dont la pénurie se fait cruellement sentir actuellement en France. Plus de 500 métallurgistes qualifiés se trouvent en Afrique du Nord, les autres réfugiés sont susceptibles de former dans un très court délai des manoeuvres spécialisés, ou même des spécialistes. Certains industriels français, appréciant cette main d'oeuvre pour en avoir fait l'expérience seraient disposés à faire venir d'Afrique du Nord, *par avion*, certains de ces réfugiés, tellement ils en ont un besoin urgent. Plus d'un millier d'agriculteurs sont de même facilement récupérables, ainsi qu'environ 500 spécialistes du bâtiment.
 - b) que les travaux de terrassement effectués actuellement par les compagnies de travailleurs espagnols, pourraient très bien être effectués par la main d'oeuvre locale plus adaptée, et qui est en surabondance pour les besoins du pays.
 - c) La situation actuelle n'offre pas de solution au problème des femmes espagnoles réfugiées en Afrique du

Nord. Que les maris soient employés en France, dans l'industrie ou dans l'agriculture, les femmes fourniront également en les suivant un appoint appréciable de main d'oeuvre. Or, un récent arrêté du Ministère du Travail vient de décider en France l'emploi obligatoire de la main d'oeuvre féminine.

Quant aux enfants, on peut espérer en faire des apprentis soit dans l'industrie, soit dans l'agriculture.

Il semble qu'il y ait là l'ébauche d'une solution réaliste satisfaisant à la fois les sentiments humanitaires, ayant une valeur de propagande, apportant à l'économie française un appoint de main d'oeuvre appréciable à l'heure où les femmes doivent travailler 60 heures par semaine.

Pour répondre à certaines réserves disons que:

— le nombre des «indésirables», sur un ensemble de 5 à 6.000 réfugiés, ne dépasse pas quelques centaines.

— les éléments «indésirables» ou professionnellement incapables, pourraient rester en Afrique du Nord, et organisés en compagnies de travailleurs.

La Commission Internationale pense pouvoir payer en partie les frais de transport des femmes et des enfants suivant en France les chefs de familles.

Le délégué de la Commission Internationale, repartant incessamment en Algérie peut effectuer dans un délai très bref les dernières opérations de recensement professionnel, après accord avec les services des ministères intéressés. D'ores & déjà le nombre des spécialistes de la métallurgie, mécanique, bâtiment, agriculture, qui pourraient être immédiatement dirigés sur la France pour travailler utilement, s'élève approximativement à 600.

Après vérification immédiate des témoignages recueillis sur la situation des réfugiés en Afrique du Nord, et si ces témoignages s'avèrent exants, il est nécessaire qu'une mesure intervienne *de toute urgence*, pour empêcher la fermeture des refuges et l'expulsion de femmes et des enfants. De même, pour réserver à des emplois plus adaptés la main d'oeuvre masculine présentant une valeur professionnelle certaine, et éviter leur incorporation en compagnies de travailleurs.

C'est une question d'humanité. C'est une question de «réputation». C'est une question d'intérêt économique, donc d'intérêt national.

N.B.- La presente note est présentée par la Commission International d'aide aux réfugiés, (Président Lord Kirshner), et par le Comité National Catholique de secours aux réfugiés d'Espagne (président d'honneur S.E. le Cardinal Verdier).

CARTA DE DONALD DARLING A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias)3(I)bIV

[Timbre International Comission
for the Assistance of Spanish Child Refugees]

Perpignan
11 desembre 1939
Sr. Josep Maria Trias,
París

Estimat amic:

Acabo de rebre la vostra lletra del 9 que m'ha entregat Madame de Beylier.

Pel que es refereix als mutilats i la vostra organització a Septfonds ho trobo molt interessant i crec que fóra molt indicat que parléssiu amb Mr. Kershner. Ell, d'acord amb les altres organitzacions (JARE, etc.), vol fer sortir del camp a tots el mutilats, i des del punt de vista de la pròtesis el taller de Septfonds molt bé podria fer les cames, etc.

Us prego també d'indicar a Mr. Kershner la necessitat d'enviar els esclops, o sabates, als camps, immediatament. Tenim projectada la distribució però això trigarà encara uns quants dies naturalment. Els esclops interessen molt si és que la gent s'ha de quedar molts dies en els camps. D'altra manera les sabates, amb les quals més tard podrien anar a treballar, són més indicades trobo. Digueu-li en tot cas, el que penseu, i que ell em comuniqui el resultat de l'entrevista. Les condicions de Septfonds són terribles, ho sé, i també a Gurs, que segons diuen ja no existeix (però no hi crec).

Mercès pels noms de delegats. Avui mateix escric a Ker-shner.

I res més per avui. Molt agraït de tot, i si teniu mals de cap i empr...ments com jo, penseu que la nostra recompensa la trobarem, potser, al Cel, si ens donen el permís de circulació per tal d'anar-hi.

Molts records per Madame Trias,

Donald Darling

P.S. Em penso que Madame de Beylier ha arreglat l'afer dels documents de Layret (?) et Cie.

CARTA D'ENRIC RIBERA LLORENS A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias)3(1)bI

Barcarès, 2 Maig 1939

Josep Mª Trias

5 – Rue de Lille 5

París

Volgut company:

Serveixi la present, per saludar-vos i desitjar-vos a l'ensem en dia tan senyalat com avui, les meves corals felicitacions per la nova vida que aneu a empendre, la qual faig vots perquè vagi acompanyada d'una interminable i feliç lluna de mel.

Són aquestes, dates perdurables difícils d'oblidar, màxim quan aquests actes van acompanyats de mútua compenetració i estimació. Us prego saludeu i feliciteu a la vostra jove muller en nom d'aquest anònim amic al qual ella no coneix.

Permeteu-me que entre els dies de goig i joia que passeu i els que vindran, intercali un prec aquest company d'ideals i causa desterrat entre els sorrals d'aquest desert de Barcarès, i és que volgueu dedicar uns instants per recordar la meva lamentable situació entre filferros espinosos, amb un tracte de presoner de guerra i carregat de misèria difícil de poder-se'n desprendre mentre un es vegi obligat a conviure entre certa gent. Sé que aquest benemèrit «Comité» té medis al seu abast per portar a terme un acte tan altruista com humà i vós que hi teniu un ascendent destacat, no

dubto que sabreu correspondre a aquest favor que us demano i aixís podré treballar amb una llibertat d'acció en la missió que el «Comité» m'ha confiat en aquest campament.

Uns parents meus i també uns amics residents a París (Mr. Tort-Gerard –(7 Bol. Víctor 7. XV ême) han fet tots els esforços que humanament hom pot realitzar, per reclamar-me, però es veu que hi manca perquè sigui una realitat, una influència de pes... doncs a la meua edat de 55 anys no considero que sigui una cosa impossible.

Per aquí fa dies que es parla de propers desplaçaments ja sigui a França, Mèxic, com a camps especials pels catalans. Jo voldria abans de prendre cap determinació, arribés una solució favorable al meu assumpte i aixís poder continuar essent un fervent col·laborador del Comité.

Confiant que durant la vostra estada a la Capital de França, sabreu trobar i obtenir la meua llibertat, rebeu interinament les meves expressives gràcies, amb una forta estreta de mà del vostre affin [?] amic,

Enric Ribera

CARTA DE JOSEP CABEROL A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias Peitx)3(2)BI

Josep Caberol
Camp n° 1 P.C.

Argelès-sur-Mer 6 novembre del 1939

En Josep Mª Trias Peix [sic]

París

Molt Sr. meu i amic: Perdoneu-me que us molesti però hi ha quelcom que m'interessa en gran manera saber.

Són molts els companys que amb insistència, filla de l'ansietat, em pregunten si hi ha possibilitats de poder sortir a treballar a l'interior de França.

El S.E.R.E., organisme, per altra part, que no em mereix gens de confiança, amb una lletra arribada ahir al nostre

camp, manifesta que amb data 20 de setembre proppassat aparegué en el *Journal Officiel* un decret pel que s'autoritza els refugiats espanyols a treballar en empreses públiques i privades i en les diferents branques de l'Administració.

L'Independent del 30 d'octubre últim publica una circular de M. el Prefecte dels Pirineus Orientals adreçada a tots els alcaldes en la que es proposa controlar degudament a tots els estrangers, tasca que si és necessària en tots temps, és imprescindible en les actuals circumstàncies, i dóna un termini que fineix el 10 de l'actual per a què tots aquells que no estiguin legalitzats siguin conduïts a un camp de concentració. Es dóna compte perfecte que aquesta mesura causarà molèsties als patrons francesos i ofereix revisar en breu temps els expedients i resoldre'ls en definitiva.

Que hi ha necessitat de mà d'obra, és evident, i vós, pels vostres coneixements i radi d'acció, n'esteu més ben assabentat que no pas jo. Prova palesa és el fet següent. Uns companys han publicat un anunci en el diari suara esmentat, oferint-se com a camperols, vaquers, carboners, etc. En resposta han rebut un nombre molt crescut de lletres de patrons. Les circumstàncies d'avui dia no són pas les mateixes de quan a Le Barcarés vós i el company Miserachs omplieu les fitxes dels xicots pagesos. Per altra part els llargs mesos d'exili han permès el destriament de molta gent. Si bé encara n'hi haurà un escreix que es repatriarà, la majoria dels actuals concentrats per ara i tant no podran retornar a la nostra terra.

Molts companys s'han inscrit en els Regiments d'Estrangers, però, degut al rigor dels Tribunals Mèdics han estat rebutjats.

Són fetes aquestes consideracions perquè us doneu compte dels nostre ànim. Tots sentim l'anhel de prestar el nostre ajut a l'hospitalària nació que en moments tràgics ens acollí.

Sou pregat de dir-me amb tota cruesa quines perspectives hi ha per a tots nosaltres, intel·lectuals i manuals. El decret esmentat, el text del qual m'és desconegut, pot fer-nos concebre esperances?

Què puc respondre a les preguntes dels companys?

Sols em resta desitjar-vos que la vostra salut sigui tan bona com la meva, que en nom meu saludeu els companys Mi-

serachs i Altaba, que la vostra contesta sigui ben prompte a les meves mans i que en paga volgheu acceptar una forta encaixada de mans del vostre afm.[?] i amic.

Josep Caberol

CARTA DE FRANCISCO RAMÓN OLIVA A CLARA CANDIANI
FP(Trias)3(1)bI

Bram 9.5.39

Mme. Clara Candiani

París

Distinguida señora:

Hay algo de suave y dulce a un tiempo en vuestro nombre que me ha decidido a escribiros con el presentimiento de que no ha de ser en vano.

No conozco bastante a fondo el dulce idioma de Zola y me veo obligado a hacerlo en español pidiéndoos mil perdones por esa descortesía hija de mi ignorancia.

Yo, querida señora, estoy condenado a muerte por haber cometido el *horrible delito* de poner mi arte y mi esfuerzo al servicio de una causa que creo justa.

Yo fui corresponsal de guerra republicano y mis comedias de matiz antifascista, porque eran humanas, fueron radiadas por el Ministerio de Estado republicano.

Un decreto de Franco (1937) condenaba a muerte a todos los periodistas corresponsales de guerra y a los directores de periódicos republicanos.

No puedo pues volver a España; para los fascistas soy un *enemigo*.

Como que al servicio del Arte evité la destrucción de *seis camiones* de obras artísticas antiguas y modernas, para los fascistas debo ser un *ladrón* de iglesias, o cosa por el estilo.

Ya ve Ud. pues, querida señora, que para mi, volver a España equivaldría a suicidarme.

Soy artista, escritor teatral y pintor. Jamás viví para otra cosa que no fuese esa espiritual expansión que nos produce el pincel y la pluma.

Y como buen soldado del ideal, puse siempre mis armas en defensa del que me pareció pobre y atropellado. No conozco la política, es más, siento por ella indiferencia notable.

He vivido los horrores de cinco campos de concentración y mi esposa, la buena compañera, ángel tutelar en todas mis vicisitudes, sufre el mismo trato, en otro.

Nuestra pobre vida, transcurre así tristemente y en espera de días mejores, contemplamos el esplendoroso cielo de Bram a través de unas alambradas que no nos tienen presos, pero nos quitan la libertad deliberadamente.

Yo canté siempre a la libertad mis mejores estrofas. Por eso amo el Arte, por eso sufro doblemente, mucho más que los otros.

Vos podéis darme, devolverme la vida, señora. Ya su buen amigo Mr. René Blech³ tiene nota de mi caso y según carta suya, muy atenta, dice que estoy en la lista de artistas para ser reclamado en breve por ellos pero... desgraciadamente esas cosas no pueden solucionarse tan pronto como todos deseamos.

De ahí que me atreva a molestarla y solicite su ayuda. Hable Ud. a Mr. Blech para que mi esposa y yo podamos de nuevo juntarnos y alentarnos uno al otro. Haced que lo antes posible seamos llevados a la colonia de artistas de Roissy-Brie. Varet entra [?] y si os es más fácil, hablad con don Pablo Azcarate ese buen español que se encuentra al frente del S.E.R.E. 94 rue Saint Lazaire – escalier A, 2° étage y rogadle que me incluya en las primeras expediciones colectivas que vayan a México (el día 17 sale una de Port-Vendres).

Yo no tengo amigos políticos, es justo que sea a los artistas a quienes tienda mi mano solicitando la limosna de mi libertad y la de mi esposa.

Y una voz secreta me dice que vos lo haréis. Haced pues os lo ruego, todo lo que esté en vuestra parte para que mi esperanza no muera.

³ René Blech va ser secretari de l'Asociación Internacional de Escritores por la Defensa de la Cultura.

También conozco la existencia de la Junta Cultural Española que atiende a los artistas que desean ir al extranjero. He escrito a Mr. Jean Larrea, que supongo es el Secretario General, pero mi carta no ha tenido respuesta. Por eso he escogido vuestro digno nombre entre los treinta que figuran en la lista de los protectores de sus hermanos artistas españoles. Os suplico me escribáis si me he equivocado.

Hablad (hacedlo por mi joven esposa) a Mr. Renaud de Jouvenel, a quien sea y desde el instante en que vuestra valiosa influencia de intelectual y sobre todo de talentosa mujer se deje sentir esos dos pobres os deberán la vida y la libertad.

Vuestro incondicional
Francisco-Ramón Oliva

CARTA D'AGUSTÍ BARTRA A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias)3(2)aI

Camp d'Adge,
18 de juliol de 1939

Estimat amic: Fa un parell de dies que l'amic Alcrudo em digué que havia rebut una lletra vostra en la qual li pregàveu que em comunicués que el Ministeri de l'Interior havia aprovat el meu trasllat a Roissy i que l'afer era només qüestió de dies. No cal pas que us digui que aquesta confirmació de les paraules que em diguéreu el dia que vaig tenir el gust de saludar-vos en aquest camp, m'alegrà força. Existeix el perill, però, que el meu alliberament no pugui realitzar-se si la documentació arriba tard. Es tracta del següent cas: dintre de poc han de sortir d'aquest camp varies companyies de treball que aniran a fer obres de fortificació als Alps Marítics, com les que fa uns 10 dies varen sortir. El procediment que es segueix és el del sorteig de un tant per cent d'homes per barraca, del qual estan exempts els inútils, els que formen el cor, atletes, etc. ço que redueix molt el personal sortejable entre el qual em compto jo. Existeix, doncs, la possibilitat evident que si abans no sóc

alliberat hagi d'anar a fortificar. Aquesta contingència no em preocuparia gens si no impliqués més que un ajornament del meu trasllat a Roissy, però tinc motius fonamentals per creure que la sortida d'una companyia de treball és bastant difícil. I després de més d'un any de vida de front i de tants mesos de camp un hom no pot substreure's de sentir una certa impaciència davant el temor que una solució humana d'acord amb la seva vocació i professió sigui desfeta per tercera vegada —la primera ocorregué al camp d'Haras⁴ i la segona a Argelès— per un retard d'unes hores o d'uns dies. Roissy té sobretot valor per mi ara —ultra les condicions d'ambient i materials— perquè em col·loca en una situació més còmoda per anar a viure en una modesta residència per a artistes i intel·lectuals catalans que, segons m'escriu en Carles Pi i Sunyer oferint-m'hi estada, està en camí d'ésser una realitat. Us dic tot això per justificar acabant pregunt-vos que si està al vostre abast apresseu la tramitació de la meva sortida d'ací. Us saluda afectuosament i resto al vostre manar,

Agustí Bartra

CARTA D'AGUSTÍ BARTRA A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias)3(1)bI

Roissy-en-Brie, 5 d'agost 1939
Sr. Josep Maria Trias i Peitx
París

Molt senyor meu i amic:

Ahir, cap al tard, vaig arribar ací procedent del camp d'Adge. Vaig estar algunes hores només a París i hauria volgut venir a saludar-vos i remerciar-vos tot el que heu fet per mi, però no ho vaig fer perquè anava bastant carregat amb l'equipatge, cansat del viatge i no conec gens la ciutat. De totes maneres, avui he volgut que la primera lletra que escric sigui per vós i amb la mateixa intenció que em féu ahir

⁴ Les Haras, camp de refugiats i de trànsit situat al Rosselló.

desitjar venir-vos a veure: donar-vos sincerament les gràcies i pregar-vos que les féu arribar al Comité Catholique i a tots aquells que s'hagin interessat a ajudar-vos a ajudar-me.

Us saluda cordialment i resta al vostre manar,
Agustí Bartra

CARTA DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX A PIERRE SEURAS

[1945 O POST.]
FP(Trias)3(2)dIV

Monsieur Pierre SEURAS
76. Champs-Élysées
PARIS

Monsieur,

Notre Directeur me passe votre lettre du 8 ct et je me fais un plaisir d'y répondre.

Hélas! Ce n'est pas aussi facile que vous croyez de repeupler les villages abandonnés de France. J'en ai fait personnellement l'expérience.

Depuis 1940, je me suis donné à ce travail, tâchant de faire revivre plusieurs villages abandonnés du Tarn, à titre d'essai expérimental, prévoyant comme vous qu'à la fin de la guerre, ce serait un moyen de stabiliser une grande partie de l'énorme population déracinée par le fléau.

Voici le résultat d'un village: j'ai réuni à Puycelci avec leurs familles, des lorrains et des alsaciens expulsés, ouvriers et artisans des industries du bois et de la construction et quelques agriculteurs. Chaque famille avait sa maison remise à neuf; tous sont devenus des partisans indépendants. Sans aucune mise de fonds de leur part, une société à forme coopérative de production a été créée. Cette société, dont j'ai été le gérant pendant 4 ans, a habilité et outillé un atelier mécanique collectif, elle a stocké du bois, créé des modèles, cherché les clients, assuré l'administration, etc. Le prix de façon a été de 12 Frs plus 15% de l'heure en 1941 pour arriver à 30 Frs plus 25% de l'heure en 1944 que les artisans touchaient à la livraison de la commande. Le tra-

vail n'a pas arrêté; ils avaient autant de commandes qu'il désiraient, sans autre préoccupation que de faire un travail soigné. En fin d'exercice ils touchaient 50% des bénéfices de la Société, le reste étant consacré à des oeuvres sociales à leur bénéfice, gérées par [?] eux-mêmes (assurances maladie, accidents, naissance, mariage, mort, achat et confort des maisons, etc.). En 1943 la société a fait 98.000 Frs de bénéfices; en 1944 156.000 Frs. L'affaire était prospère et les artisans vivaient largement. La population du village était passée de 92 habitants en Décembre 1940 à 236 en 1944. 47 familles nouvelles étaient installées dans le village.

Réclamé par d'autres activités, j'ai dû passer la main en Septembre 44. En juin 45, sauf 2, tous les artisans, bûcherons et agriculteurs, abandonnant tous les avantages acquis, les garanties d'un travail assuré et largement payé, et le trésor inappréciable d'une indépendance, sont repartis pour l'Alsace et la Lorraine. La plupart sont de nouveau des salariés, bon nombre habitent des ruines, d'autres n'ont pas retrouvé encore du travail. Mais ils sont *chez eux*.

Est-ce un mal? Est-ce un bien? Dans tous les cas mon expérience montre que la transplantation des populations n'est pas un problème facile.

Si le thème vous intéresse, je serai très heureux de m'entretenir avec vous du sujet.

En vous remerciant de l'intérêt que vous portez à notre Journal, nous vous prions de croire, Monsieur, à l'assurance de mes sentiments dévoués.

M. Trias.

L'exili (1945-1979)

Les activitats de Josep Maria Trias Peitx entre 1945 i la fi de la seva vida van ser molt diverses, bona mostra de la seva personalitat inquieta. Hem escollit diversos documents del fons representatius d'iniciatives en què va involucrar-se i que ofereixen una visió general de les seves inquietuds i accions al llarg d'aquest període.

La primera iniciativa que ressaltem és la tasca del *Secours Catholique International*, fins ara poc coneguda. Es reproduïx un extens informe presentat per Trias Peitx al ministre de la Reconstrucció, on exposa l'estat en què es trobaven algunes zones de França després de la Segona Guerra Mundial, notifica les iniciatives que el *Secours Catholique International* tenia previst endegar, i sol·licita al ministre tant l'aprovació d'aquestes com ajuda per als seus treballs a Normandia i la Lorena. La tasca que va portar a terme aquest organisme catòlic internacional de caritat és bastant desconeguda; per això destaquem aquesta documentació.

Amb la brusca finalització del *Secours Catholique International*, Trias Peitx va donar un tomb a la seva vida i es va dedicar a activitats de caire comercial —tot i que amb un fort vessant cultural, com les iniciatives *Le Musée a l'École* o *Le Disque a l'École*. Hem optat per no incloure cap document sobre aquestes activitats, ja que bàsicament el que localitzem al fons és documentació de caire administratiu.

Avançant en el temps, reproduïm un informe elaborat l'any 1978 sobre l'activitat del servei «Promotion Protéines»

—dirigit per Josep Maria Trias Peitx— portada a terme l'any 1977, dins el marc del Comité Français pour la Campagne Mondiale contre la Faim. El document passa revista a l'activitat del comitè i als objectius assolits als diferents països (Iran, Togo, Índia, Txad, etc.) amb els quals s'establien contactes o bé ja s'havia endegat la campanya. L'èxit de «Promotion Protéines» queda reafirmat pels resultats reflectits per l'informe de 1978, on s'afirma que a través de les diverses accions del comitè arreu del món aquest havia aconseguit arribar a 23.600 nens.

A mitjan anys setanta, Trias Peitx va iniciar les gestions per endegar un nou projecte: la fundació de la Universitat Lliure Mediterrània Ramon Llull¹. Les reflexions de Josep Maria Trias Peitx sobre aquesta idea són nombroses i en el seu fons personal hi ha informes i estudis inèdits sobre el tema, alguns mecanoscrits, d'altres mecanografiats, alguns en català, d'altres en francès, etc. La versió escollida ha estat considerada la més completa i, per tant, possiblement la més definitiva, tot i que no podem afirmar-ho amb seguretat perquè no totes les versions de l'informe estan datades.

Finalment, reproduïm un article d'opinió de Josep Maria Trias Peitx publicat a l'*Avui* el 6 d'octubre de 1977, en plena negociació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, titulat «Catalunya, Marca Hispànica». A l'article reivindica fermament una visió més oberta de l'Estat espanyol al moment de definir la nova Espanya de les autonomies i que es prengui com a referents altres moviments autonòmics com els que havien tingut lloc a Gran Bretanya pel que fa a Escòcia i el País de Gal·les, a Bèlgica o a Itàlia.

¹ En alguns documents apareix citada com a «Universitat Lliure Mediterrània Raymond Llull».

INFORME DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX
PRESENTAT AL MINISTRE DE LA RECONSTRUCTION
FP(Trias)2(1)bI(1)

Secours Catholique International

NOTE pour M. le Ministre de la Reconstruction, présentée par M. Joseph TRIAS, Directeur général du SECOURS CATHOLIQUE INTERNATIONAL

Le problème le plus grave qui se pose encore à l'heure actuelle dans les régions dévastées par la guerre, est celui du logement provisoire des populations sinistrées.

Si l'hiver 1944/45 a été meurtrier à cause des terribles conditions d'habitation (plus de 63.000 décès dans la région normande par maladies causées par le froid -56% de mortalité infantile dans la banlieue ouvrière de Rouen), l'hiver 1945/46 avec la disette, l'affaiblissement et le manque d'hygiène des populations, sera une hécatombe si l'on n'y porte remède d'urgence.

Or, dans la région normande 35% de la population sinistrée seulement a pu être réinstallé dans un habitat provisoire. Le reste de la population sinistrée continue à vivre dans des caves, ruines, Centre d'Accueil, ou entassée dans une promiscuité affreuse dans les rares immeubles disponibles. Quelques 600.000 personnes vivent encore dans la région normande dans ces conditions lamentables.

Un problème similaire se pose dans les régions de l'Est, notamment dans les zones détruites de Lorraine et d'Alsace d'où les populations avaient été expulsées. Ces populations se hâtent de rentrer même en contravention des dispositions du Gouvernement. Ils trouvent leurs maisons détruites, sans meubles et les champs minés. Un effort immédiat pourrait éviter que ces populations, déjà durement éprouvées par l'exode et la déportation, tombent dans la même déchéance que les populations normandes.

Un effort intensif devrait être fait pendant cet été pour en loger convenablement le plus grand nombre.

INITIATIVES du S.C.I.

En NORMANDIE:

Le S.C.I. a pris l'initiative de réinstaller provisoirement,

mais complètement, des villages détruits fournissant à tous les habitants sinistrés logement convenable et suffisant pour chaque famille en retapant des maisons ou des baraquements; fournissant les meubles, la literie, vaisselle [sic], etc., essentiels. Complétant les services généraux (école, mairie, église, presbytère). Aidant au moyen de ses services techniques à donner une urbanisation agréable à l'ensemble provisoire et solution aux problèmes de l'eau et de la voirie.

L'action est commencée à *EPRON*, village à 5 km au Nord-Ouest de Caen, et le S.C.I. se propose de la continuer dans les 11 villages voisins entièrement détruits qui s'étendent en éventail dans cette zone de la campagne Caennaise.

Le S.C.I. désire réaliser un travail efficace et complet dans chaque village pris en charge, de façon que même dans le provisoire, tous les habitants du pays retrouvent une vie normale.

Le S.C.I. s'efforce de faire parrainer chaque village par une ou plusieurs organisations catholiques d'un département du Sud de la France épargnée. *EPRON* est parrainé par la J.A.C.F. et la L.F.F.A.C. de la Haute Garonne qui doivent fournir l'argent pour acheter les meubles, la vaisselle, etc., et, en natura, tout ce qui ne peut pas être acheté: matelas, couvertures, draps, linge, etc.

Le S.C.I. compte déjà avec des Services Techniques sur place: un Ingénieur les dirige, secondé par un décorateur. Le S.C.I. s'efforce de constituer une équipe volante d'ouvriers de maîtrise: maçons, couvreurs, charpentiers.

En LORRAINE

Après une enquête approfondie, le S.C.I. a établi son plan d'action en Lorraine.

Cette action se concentre pour le moment dans les villages détruits de la Vallée de la Seille.

Ces villages sont entièrement dépeuplés, mais ils se repeuplent rapidement par l'arrivée des anciens habitants; expulsés ou déportés il y a quatre ans, leur retour est tragique par manque de logement; les maisons sont à moitié démolies et vides, les champs minés. Ils s'estassent dans les maisons habitables, la déchéance commence. Ils ne trouvent

pas les matériel nécessaire pour réparer même sommairement une chambre, un coin de leur logis familial; alors ils s'installent définitivement dans leur déchéance, dans une promiscuité amoral, antisociale et antihygiénique.

Le S.C.I. se propose, si l'appui nécessaire lui est accordé:

- a) Installer dans les villages les plus démolis un Centre d'Accueil où loger les familles qui arrivent pour une période d'une semaine.
- b) Chaque Centre disposera d'un Service Technique pour aider chaque famille à mettre en état une partie de leur maison afin qu'elle puisse s'installer.
- c) Chaque Centre aura un Poste de Secours d'urgence avec pharmacie. Dans tous les endroits où le ravitaillement sera possible, un réfectoire sera installé.
- d) Chaque service technique disposera d'un petit stock de matériel de réparation qui sera strictement distribué après étude de la réparation à faire.
- e) Un service complémentaire de vestiaire et d'ameublement tâchera de départer chaque famille avec le plus indispensable.

Chaque Centre sera dirigé: pour l'Accueil par une assistante sociale; pour les services techniques: par une personne spécialisée.

L'ensemble de l'expédition de secours sera dirigé par un délégué du S.C.I. qui sera secondé par une Assistante Sociale et un Architecte.

MAIN D'OEUVRE DE SECOURS

En collaboration avec le Commissariat général des Scouts de France, le S.C.I. pourrait disposer, tant en Normandie qu' en Lorraine, pendant les mois de Juillet, Août et Septembre de 7 à 10.000 routiers (2.500 à 3.000 par mois) qui, sous la direction des cadres techniques, aideront aux travaux d'aménagement provisoire.

Cette main-d'oeuvre bénévole ne doit produire aucune difficulté ni de logement ni de ravitaillement. Chaque clan apportera son matériel de camp de le ravitaillement essentiel débloqué dans le département d'origine.

AIDE SOLLICITEE PAR LE S.C.I. de M. le Ministre de la RECONSTRUCTION

Le S.C.I. pour mettre en exécution son plan d'action en Normandie et en Lorraine, sollicite de M. le Ministre de la Reconstruction:

- a) Son approbation de principe du plan général établi.
- b) Son aide morale, matérielle et financière.

AIDE MORALE

Que le plain soit agréé par communication de M. le Ministre afin d'obtenir des autorités ecclésiastiques leur appui et autorisation pour solliciter la collaboration de la masse catholique en argent et en nature, dans cette campagne pour le logement provisoire des régions sinistrées.

Que M. le Ministre accrédite dans toute l'ampleur possible le S.C.I. auprès des Services de la Reconstruction dans les départements du Calvados et de la Moselle pour que toutes les facilités lui soient accordées sur place pour l'exécution de son plan.

Le S.C.I. sollicitera de M. le Ministre d'être accrédité dans d'autres départements où son action pourra être éventuellement organisée.

AIDE MATERIELLE

Baraquements Normandie: pour l'installation dans chaque village pris en charge par le S.C.I. des familles sinistrées sans logement. Un plan précis pour chaque village sera soumis aux Services départementaux de la Reconstruction.

MOSELLE

11 baraquements 30x6 pour installer dans chaque village de la vallée de la Seille les Centres d'Accueil prévus dans le plan.

MATERIEL DE REPARATION

NORMANDIE

Pour constituer le stock de réparations urgentes dans chaque village. Matériel administré et utilisé sous le contrôle des Services Techniques du S.C.I.

B.M.M. Pour l'achat des outils nécessaires aux réparations.

NOTA. Les Services d'achat du S.C.I. se chargeraient de trouver le matériel nécessaire si des bons de déblocage et *B.M.M.* lui étaient alloués.

MEUBLES

Les Services Techniques du S.C.I. ont créé des ensembles mobiliers démontables qui peuvent être fabriqués en grande série. Un modèle spécial a été créé pour utilisation rationnelle de la place dans les logis familiaux dans les grands baraquements 30x6 (7/8 familles de 5 personnes par baraquement).

Pour la fabrication de chaque ensemble il faut: Bois 1 m³ 300; contreplaqué 6 m²; quincaillerie 2 kgs; colle 3kgs.

Le S.C.I. demande: B.M.M. et de déblocage nécessaires pour la fabrication de 2.000 ensembles.

Cette fabrication soit classés prioritaire.

TRANSPORTS

Camions. Le S.C.I. sollicite le prêt de 6 camions, 2 pour la Normandie, 2 pour la Lorraine et 2 pour les transports de liaison à longue distance.

C.F. Que les transports par chemin de fer sollicités par le S.C.I. à destination de la Normandie et de la Moselle, soient classés prioritaires.

Caburant. Des allocations d'essence et d'huile pour l'utilisation des camions (moyenne par camion 1.500 km par mois).

Bons d'achat vélos. Pour assurer le travail dans les différents chantiers au personnel: 12 vélos.

AIDE FINANCIERE

Une avance de capital pour assurer l'organisation des Services, les achats et la fabrication de meubles.

L'application aux services réalisée des subventions éventuellement prévues.

Le S.C.I. rendra compte strictement de l'utilisation précise des sommes que le Ministère voudra bien mettre à sa disposition et accepte tout contrôle financier de ces sommes.

INFORME DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias)2(1)gI(6)

C.F.C.M.C.F. «Promotion protéines» – JMT/SF
ADDITIF à la note général du 28.2.1978

Il faut mettre en relief l'évolution nettement favorable au but poursuivi, développé en 1977 par le Service «PROMOTION PROTEINES» fondé au sein du Comité Français pour la Campagne Mondiale contre la Faim et que dirige toujours notre ami José María TRIAS.

Jusqu'à fin 1976, nous avons pratiqué des essais ponctuels d'apport de protéines complémentaires aux enfants du Tiers monde carencés dans leur alimentation de cet élément vital pour un développement normal.

Si ces essais pratiqués dans différents pays nous ont confirmé dans le bien-fondé d'utiliser comme complément protéiques les LEVURES LACTIQUES SECHES sous sa formule améliorée en cours d'essais L.L.S.4 ils ont aussi éveillé comme nous le souhaitions l'intérêt et l'intervention pour une continuation et implantation définitives dans certains états, organismes publics et églises locales. C'est le commencement d'un transfert d'implantation permanente pour une continuité systématique de distribution.

Le premier des états entrés en lice est un petit état. L'ILE MAURICE, où se poursuit à l'heure actuelle un essai en cantine scolaire sous le contrôle du Ministère de la Santé.

Le second est l'IRAN, dont une commission de spécialistes de la nutrition a étudié à la demande du Gouvernement, un programme pour améliorer l'alimentation du peuple iranien et a proposé de confier au Service «PROMOTION PROTEINES» la protéinisation de 21 millions d'enfants. Nous sommes actuellement en pourparlers pour la préparation d'un programme sur 5 années.

En HAUTE-VOLTA, ce sont les services de santé scolaire qui prennent pour leur compte la suite de Frères des Hommes pour la distribution des L.L.S.4. dans les cantines de brousse.

Au TOGO, Monseigneur Barthélémy HANRION — Evêque de DAPAON— a demandé de pratiquer un pre-

mier essai en vue d'une distribution systématique à travers les paroisses.

A la demande de l'INDE et par l'intermédiaire de Frères des Hommes, 17.000 enfants sinistrés de l'Etat sont traités aux L.L.S.4. sous le contrôle des service de santé indiens.

Au TCHAD, déjà détaché de nous, le Secours Catholique local a commencé la distribution de L.L.S.4. suivant les méthodes élaborées par le service.

Il va sans dire que nous continuons notre action à MADAGASCAR par l'intermédiaire efficace du Centre Médical d'ANTSAKABARY dirigé par Soeur Claire François avec 79 postes de distribution en brousse et qu'un nouveau siège central de distribution a été créé par Soeur Claire Dominique à ANTISOHIHY pour l'établissement de centres de distribution locale selon le modèle réussi d'ANTSAKABARY.

Nous négocions à l'heure actuelle la création d'un centre de distribution dans l'ILE DE LA REUNION à travers les cantines scolaires pour la protéinisation systématique de plus de 50.000 enfants.

Cet ensemble d'actions en marche confirme que l'étape de transfert de «PROMOTION PROTEINES» vers des Etats, Missions et Organes locaux divers est bien et solidement commencée.

Néanmoins, si l'on veut s'assurer réellement de vaincre la faim endémique dont souffre ces enfants tu Tiers monde y compris de larges zones de la CHINE et même d'U.R.S.S. et des pays riches du MOYEN-ORIENT, l'intervention technique de «PROMOTION PROTEINES» sera de longue durée, ne serait-ce que pour assurer que la systématisation de distribution ne s'arrête pas en chemin.

Pour arracher un enfant à la faim endémique, il faut un minimum de trois ans de distribution systématique.

La ration jour/enfant est à l'heure actuelle, généralement, de 15 à 20 grammes de L.L.S.4. Voici une synthèse des résultats globaux obtenus.

Le poids et la taille sont dépassés, après trois mois, par rapport aux normes médicales. Le seul paramètre simple et efficace dont on dispose pour contrôler les résultats est

le taux d'hémoglobine. Or, avant traitement, dans les différents pays dans lesquels on a pratiqué des essais, le taux d'hémoglobine se situe en moyenne à 56%. Quand on sait que la norme médicale est de 85/105%, on situe exactement le drame des carences protéiques. Or, à la fin de la 1ère année de traitement, nous avons constaté avoir atteint la zone de 60%; 70% la 2ème année; 80% la 3ème année; il faut une année de distribution systématique encore par la suite pour stabiliser ce résultat à 85/95% de taux permanent d'hémoglobine.

A travers les différents essais pratiqués dans le monde par cette action systématique, nous avons sorti de la faim permanente 23.600 enfants dont nous disposons de fiches probantes de 10%, échantillonnage de chaque essai pratiqué.

Nous avons en traitement à l'heure actuelle 28.680 enfants dans les actions ponctuelles et les essais démonstratifs réclamés à MADAGASCAR, PONDICHERY, TCHAD, NIGER, TOGO, CAMEROUN, ILE MAURICE.

Nous en aurons probablement 1 million initial en IRAN où il y a quelques 21 millions d'enfants à traiter et 50.000 dans l'ILE DE LA REUNION, opérations dont l'intervention de «PROMOTION PROTEINES» sera d'ordre technique.

Ceci implique de doter «PROMOTION PROTEINES» d'une structure propre et de collaborateurs. Notre ami José María TRIAS qui en plus d'être celui à qui l'on doit l'initiative et la fondation du Service a assumé seul jusqu'à présent la conception du système, son application et son développement.

Le premier acte de développement dans chaque pays est le développement de l'Homme, dit notre ami Monsieur TRIAS.

C'est ce que le Comité essaie de mettre en évidence et pratique au moyen du Service «PROMOTION PROTEINES».

JMT/SF. 16.6.1978.

INFORME DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias)2(1)cI(1)

PER A UNA FUNDACIÓ D'UNA UNIVERSITAT
LLIURE MEDITERRÀNIA
«RAMON LLULL»

Missatge als catalans

La implantació de la indústria catalana al Rosselló és una excel·lent forma d'expansió que caracteritza bé Catalunya dins l'àrea del Mercat Comú Europeu.

Però d'ençà de la crisi del petroli que ha capgirat els possessors de riqueses financeres fent passar aquestes del Nord al Sud de la Mediterrània, sembla com si França dubtés del benefici d'aquestes implantacions. De moment hi ha, sembla, 47 demandes d'implantació en curs.

Caldria desbloquejar aquesta situació i fer que tant al Nord com al Sud de la Mediterrània tothom tingui interès en aquesta expansió de la indústria catalana.

Això em sembla possible si el projecte d'Universitat en qüestió, pot ésser portat a bon terme amb lleialtat, habilitat i audàcia i si trobem a Catalunya el finançament inicial per aquesta implantació d'ordre cultural, però rentable i molt rentable a llarg terme.

Un antecedent i una realitat que cal considerar d'antuvi.

Tots els pobles del litoral sud de la Mediterrània des del cap Mogador al Marroc fins a la mar Negra —llevat d'Israel i el Líban— són de religió musulmana oficialment reconeguda. I sense discontinuïtat frontera contra frontera amb els Estats que formen aquest litoral, tots els pobles africans compresos al Nord d'una línia més o menys accidentada però contínua que de la Guinea, passant pel Nord de Nigèria i el Sud del Sudan desemboca a l'Índic i el travessa fins al Sud del Pakistan, tots els pobles compresos al Nord d'aquesta línia i formant el hinterland immediat d'Europa, tots aquests pobles dic, són de religió mahometana amb un contingent de 400 milions de fidels, o sigui la meitat dels humans que practiquen aquesta religió, que

és la més practicada de totes les religions del món, amb la mateixa convicció que els nostres avantpassats practicaven el cristianisme abans de Gutemberg.

En aquest vast hinterland d'Europa del qual la Mediterrània és el centre natural d'intercomunicació hi ha el 80% de les deus exteriors d'energia i de matèries primeres minerals i vegetals que Europa necessita per a mantenir el seu *standing* general de vida i un moderat desenvolupament de la seva producció industrial. Caldrà que passin 15 o 20 anys abans que Europa hagi trobat noves deus d'aprovisionament.

Aquest és l'aspecte negatiu de la qüestió per a nosaltres europeus. Però, per a rescabalar aquests pobles dels béns naturals, nosaltres què els donem? Els donem dòlars, una mena de sang financera de valor fluctuant, però permanentment en depreciació, sota la influència de la credibilitat de valor que tots plegats li acordem.

Aquesta situació no té cap avantatge ni per ells ni per nosaltres europeus. Per a nosaltres és una sangria financera permanent que continuarà fins a esgotar-nos, i ells ja no saben què fer de l'acumulació financera de dòlars. La solució passa estrictament per ells i per nosaltres. Aquesta solució existeix. Car la massa popular de tots aquests països és poc desenvolupada i ara que el conjunt esdevindrà ric i els més rics semblen ben disposats a ajudar financera-ment els qui ho són menys, nosaltres, europeus, podríem ajudar-los a fons per a fer-los guanyar en pocs decennis el retard acumulat durant segles i situar-los al nostre nivell de vida tan en *standing* general com en avançament educacional, científic i tècnic. Ells han d'equipar-se, han de crear indústries, adaptar procediments, aprendre —és potser el més important— a conrear els espais immensos de terres i de deserts que cal posar en valor, trobar aigua. Tot això i molt més, Europa ha d'aportar-ho a aquestes multituds —directament o indirectament nou-riques—, si no volem nosaltres europeus esdevenir nous-pobres.

Cal fer d'aquests intercanvis financers una mena de bóta de Sant Ferriol, inesgotable i rajant per al millor benestar de tot el conjunt mediterrani.

El que us propono és de crear l'aixeta per a fer funcionar aquesta bóta de Sant Ferriol.

En aquest punt cal reprendre tot el pes dels 400 milions de musulmans del nostre *hinterland* sud-mediterrà.

A tots aquests 400 milions d'ànimes fidels, l'Alcorà els arriba en llengua àrab. Tot just uns intents s'inicien per a la traducció del Llibre Sagrat i l'oposició del món teològic musulmà és acèrrima. Per al 70% d'ells, tota instrucció els arriba encara per mitjà de l'Alcorà après en llengua àrab.

És a dir, que l'àrab esdevé de més en més, per la riquesa que s'acumula en mans dels pobles musulmans, una llengua vehicular que s'imposarà en el parlar en tot el nostre hinterland del Sud i tota la resta dels pobles islamitzats, o sigui la llengua de transmissió de 800/900 milions d'habitants de la terra.

Dintre de deu anys ens —perdó!— us caldrà saber l'àrab, com avui el francès, l'anglès o l'espanyol, i us serà més útil probablement que el rus o el xinès, que és d'oportunitat d'aprendre ara.

Cosa curiosa: *cap país europeu s'ha preocupat de crear escoles, centres o instituts on s'ensenyi l'àrab en gran, com una llengua necessària i essencial.*

Tots els antics països colonials europeus han negligit completament l'estudi d'aquest problema crucial per a l'esdevenidor d'Europa. «L'Institut national de langues et cultures orientales» de París ensenya naturalment l'àrab, però com ensenya el bambara o el peult, és a dir com un ensenyament destinat a les élites universitàries; és a dir amb un punt de vista similar de com s'ensenya el català a la Universitat de Barcelona, sense anar més enllà.

El que us propono és que nosaltres catalans cobrim amb una iniciativa agosarada aquest front europeu desguarnit,

Us propono de crear a

PERPINYÀ
la UNIVERSITAT LLIURE MEDITERRÀNIA
RAMON LLULL

Crec que la Universitat projectada no pot tenir millor patronatge car, com sabeu, fou Ramon Llull el primer que tingué la idea i la convicció que per entendre's i convèncer, calia parlar i conèixer les llengües de «Barbaria».

És el que anem a fer, si voleu, seguint la seva petja cinc segles després.

Això vol dir que la Univesitat no serà una universitat catalana, sinó una universitat d'iniciativa catalana oberta a tothom, però especialment a la coneixença i a l'estudi de les llengües i cultures de la perifèria i hinterland del sur de la mediterrània.

La universitat tindrà com a motivació principal l'ensenyament pragmàtic i utilitari de totes les llengües vehiculars o parlades en tot el litoral Mediterrani i en tots els pobles de l'hinterland del Sud i llurs cultures respectives.

És en aquest doble quadre que el català i les seves diverses cultures ètniques trobaran lloc preminent dins la Universitat.

Però el primer que caldrà posar en ruta dins el quadre de la Universitat serà l'Institut multinacional de les cultures d'origen aràbic, que tindrà per missió primera de crear una pedagogia per a millor ensenyar l'àrab i els àrabs derivats (l'algerià el primer) tant per a crear ensenyaments per a les escoles primàries i secundàries dels països mahometants amb coneixements tècnics inicials suficients per a preparar els infants a l'evolució necessària, com ensenyants destinats a les escoles tècniques d'Europa, per a una preparació lingüística adequada per a utilitzar-los en aquells països.

Per començar, l'Institut tindrà per missió de crear classes immediates per a aprendre l'àrab clàssic, com s'aprèn ara l'anglès per a anar als U.S.A., per a facilitar al personal europeu un contacte ràpid, útil i simpàtic amb les poblacions del hinterland (est). Hauran de seguir dins la mateixa orientació l'àrab algerià i els altres, i les llengües vernacles, semi-vehiculars dels països musulmans de l'Àfrica (peult, bambara, etc.).

El segon Institut de base de la Universitat tindria per missió l'ensenyament ponderal de les ciències i tècniques modernes per llur aplicació en els països de l'hinterland, tant per a la creació d'indústries en aquests països, com per a l'economia i en l'organització econòmica.

És en el quadre d'aquest Institut on caldria elaborar la transposició i adaptació de termes tècnics i científics a l'àrab i potser a altres llengües vehiculars.

¿És que la creació de la Universitat Lliure Mediterrània Ramon Llull no facilitaria l'expansió mediterrània dels catalans sense batalles aquesta vegada, però d'una manera positiva per als uns i per als altres?

Penso haver donat tots els arguments positius principals que justifiquen, a la meua manera de veure, que aquesta iniciativa sigui catalana d'implantació.

Vagin ara els arguments contraris o dubitatius.

El primer de tots: ¿És que França permetria la implantació per nosaltres d'una tal Universitat de Perpinyà?

Sempre hi ha hagut oposició per part de les universitats dels voltants a la creació d'una universitat a Perpinyà, perquè seria una universitat catalana per la força d'expansió que nosaltres catalans de l'altre cantó hi aportariem.

L'àrab essent el primer i principal ensenyament de la Ramon Llull, l'argument s'esfuma davant una raó d'interès general per a Europa, sense, però, que la nostra cultura hi perdi res. Això descartat, no hi ha pas gaires arguments perquè França no ens deixi fer. La implantació universitària en les condicions proposades és més lògica que la implantació industrial, però facilitarà l'expansió d'aquesta.

França podria fer seva la idea i crear pel seu compte la Universitat? Ben segur que sí. El risc és evident. És per aquesta raó que demano la discreció màxima a les personalitats a qui sotmeto aquest document, fins que hàgim elaborat tots junts el pla estructural d'implantació de la universitat i hàgim reunit els fons per a transformar el projecte en realitat.

No veig, però, l'avantatge de França d'executar la idea pel seu compte. Crear una universitat aràbiga ara, pren un aire de deferència excessiva de la part d'una expotència colonial encara molt enravenada en el seu passat. En canvi, tolerar que nosaltres ho fem, és d'una elegància de gran potència. No, si estem preparats aviat per a prendre la responsabilitat de la creació, puc dir personalment, que hi ha un 80% de possibilitats que França ens deixi fer.

Cal, en arribar a aquest punt, que jo declari clar i net:

El meu projecte d'Universitat Lliure Mediterrània Ramon Llull no pressuposa cap conseqüència política, menys encara cap idea separatista.

Tot separatisme, en el si d'una Europa que aspira i avança devers una unificació política, és absurd i ridícul.

Però és segur que la creació de la Universitat i les obertures que suposa del potencial català de cara a Europa i l'aport substancial que representaria per a aquesta el camí obert per la Universitat devers el Mitjà Orient a benefici del conjunt europeu, donaria a Catalunya una personalitat específica, per a esdevenir de bell nou la «marca hispànica» europea de cara a la Península, quan el règim canviï, cosa que no sembla pugui trigar massa.

El pressupost per a posar en ordre de marxa i fer la implantació d'aules obertes, serà de l'ordre de ___ milions de francs F. actuals². Després es pot donar per descomptat que els grans països mahometants de l'or negre seran probablement molt generosos per a assegurar-ne la continuïtat. Totes les informacions de què dispo ho confirmen; volen que els projectistes aportin els primers capitals, després no miren prim. A més, com a poble tenim un ascendent de simpatia que he experimentat personalment sovint: el poble català no ha participat a «l'epopeia» colonial moderna... i quan tots els pobles són ja independents, el poble català, a Europa, no ho és pas encara.

Trameto aquest document a un nombre limitat de personalitats. Espero i desitjo saber llur opinió sobre el projecte i la comunicació dels ciutadans que caldria posar en la confiança. Reservaré tots els noms.

¿Trobarem, Catalunya endins, patriotes abnegats per a fer l'esforç financer necessari? Jo bé ho espero. A fi de comptes, el que proposo és un excel·lent afer a llarg terme. Gràcies per la vostra resposta.

Josep Maria Trias

² En una de les versions d'aquest informe localitzades al fons indica «300 milions de francs».

JOSEP MARIA TRIAS PEITX, «CATALUNYA, MARCA HISPÀNICA»,
AVUI, DIJOUS 6 D'OCTUBRE DE 1977
FP(Trias)2(1)cI(7)

A l'hora en què es construeix l'Europa política amb moltes dificultats i entrebancs, em sembla que és útil de portar a la vostra reflexió, amb la màxima objectivitat possible, la solució que em sembla adequada perquè l'autonomia de Catalunya sigui una aportació a aquella realització i no un inconvenient.

Parlar de separatismes mentre tots construïm els Estats Units d'Europa és un absurd.

Caldria que els dirigents polítics espanyols s'inserissin d'aquesta idea.

Cal canviar la mentalitat definida un dia per Calvo Sotelo dient: «Prefiero una España roja, que una España rota».

Nosaltres, catalans, en una immensa majoria, no la volem «ni rota», «ni roja», sinó ben estructurada segons el voler de les diverses ètnies que la formen.

En escriure ètnia, ho faig conscientment, perquè quan parlem de nacionalitats no tots volem dir el mateix, uns les defineixen com Estat-nació, altres com a pobles etnogràficament distints.

La Península Ibèrica hauria pogut ésser potser una unitat política, però si davant un mapa de la península veiem la queixalada que pel cantó atlàntic s'emporta Portugal amb tota la seva història, la realitat de la Catalunya del Principat i dels altres pobles de la mateixa ètnia que la circumscriuen, justifica plenament la seva existència política distinta dins el conjunt peninsular ibèric.

Sembla aconsellable que la constitució que elaboren actualment les Corts espanyoles tingui en compte aquesta realitat per donar pas a les autonomies que es dibuixen clarament a l'Estat espanyol i que coincideixen amb els moviments autonòmics que es perfilen a Europa.

Cal agrair al Partit Socialista francès el fet que, amb un coratge polític extraordinari, acabi de rompre amb la tradició unitarista de França sotmetent al Parlament francès un projecte d'autonomia per a l'illa de Còrsega; és un pri-

mer pas per a fer possible la solució d'un problema, avui encara insoluble com és la unificació política d'una França centralista i una Alemanya federal.

Per a fonamentar aquest punt de vista, cal dir que la potencialitat de París capital ha retingut fins ara França en la seva unitat intangible, però aquesta capitalitat de París ultrapassa els límits de l'octògon francès. D'enllà del temps, París es forja capital d'Europa. Ja el segle V nosaltres, catalans, formant part de les hosts dels barons visigots, participarem en la batalla dels camps Catalàunics defensant París contra les hordes d'Àtila. Moltes vegades m'he preguntat si les quatre barres de sang del nostre escut no foren marcades pel rei Franc en aquesta batalla a causa de l'heroisme del comte i dels seus soldats, i el nom de Camps Catalàunics en té moltes ressonàncies, passant per Catalogne en flexió de llengua d'oïl convertida en Catalunya en flexió de llengua d'oc.

Dec afegir que aquesta atracció que París sobre nosaltres, catalans, ha arribat fins els nostres dies. Si no recordo malament de l'any 31 al 36, sortien a Barcelona cap a París quatre expressos i només dos de Barcelona cap a Madrid.

Hem de recordar que, en el moment actual, un moviment autònom agafa vida a la Gran Bretanya amb Escòcia i al País de Gal·les. A Bèlgica, on es fa cada vegada més necessària l'autonomia de valons i flamencs i, probablement, de Brussel·les. A Itàlia, amb l'autonomia de la Vall d'Aosta, Sicília i d'altres.

No cal negligir que Europa haurà d'absorbir adequadament la República Federal Suïssa amb els seus quaranta-nou cantons, cada un dels quals disposa del seu poder polític.

Seria útil que els dirigents de l'Estat Espanyol es despullessin d'idees preconcebudes d'unitarisme i fessin possibles les realitats estructurals que demà seran les de tot Europa, car és ben inútil de fer i desfer feina que endarrereix la solució real. I seria aconsellable pel que fa a nosaltres, catalans, que l'autonomia del Principat permetés la incorporació autònoma del País Valencià, les Illes i, quan sigui possible, la Catalunya Nord, per fer-ne una federació ètnica d'autonomies juxtaposades al Principat, car nosaltres no

serem mai centralistes. Aquesta fórmula no serà solament útil per als Països Catalans, sinó també per a Euskadi i Navarra, per a Galícia, autònoma amb Portugal, i així mateix per a Andalusia fatalment federació, com probablement per a les Castelles i els pobles que han entrat en la seva òrbita cultural per la llengua, com Astúries, Aragó, etc.

Cal precisar que per a l'estructuració política dels Estats Units d'Europa fóra tan absurd, com deia abans, de pensar en separatismes, com oblidar la realitat històrica dels Estats actuals. Espanya, França, Itàlia, Alemanya, Gran Bretanya, Suïssa, etc. no són solament noms, sinó realitats polítiques que s'han format enllà dels segles fins arribar als nostres dies, i que porten en si un contingut polític útil si se'ls hi dóna el lloc que li correspon en la nova estructuració europea.

Jo la concebo com una mena de «Senatus Consuitus» amb un dret de recurs i de veto.

En aquest punt cal que torni a la història de Catalunya i recordi que al segle IX un gran rei somnià ja els Estats Units d'Europa: fou Carlemany. Derrotat en pretendre penetrar a la Península amb la conquesta de l'Emirat de Saragossa, va haver de retirar-se i es va refiar de Catalunya creant la «Marca Hispànica», com per a la conquesta d'Anglaterra creà la Marca Bretona.

Són aquests antecedents històrics els que han marcat la nostra història i han donat una característica particular a la nostra ètnia.

No és pas restringint les facultats autònomes de l'Estatut del 32 com el Principat podrà realitzar la seva motivació històrica del moment.

Però restringit o no l'estatut provisional de la Generalitat, cal que l'autonomia definitiva de Catalunya que ha de venir després, li permeti d'esdevenir la Marca Hispànica i tenir una política oberta, pròpia i lliure amb vista a Madrid, a Europa i a la Mediterrània.

És una necessitat no solament per a Catalunya sinó per a tot l'Estat espanyol i per als altres pobles que el componen per tal d'aprofitar com cal l'hora històrica que Déu ens dóna i estar tots preparats per a inserir-nos adequada-

ment i políticament estructurats en el que seran demà els
Estats Units d'Europa.

Josep M. Trias Peitx

Catalunya i l'Estat espanyol als anys 60: documentació seleccionada

El material contingut al quart bloc és d'allò més heterogeni. En gran part es tracta de documentació relativa bàsicament a Catalunya i compilada i arxivada per Trias Peitx al llarg del seu exili. Trias estimava profundament Catalunya, però el seu ferm propòsit de no retornar fins que s'hagués restablert l'autonomia va comportar que no hi tornés mai. Malgrat la llunyania, el seu interès per tot el que passava a la seva terra és més que evident. A la correspondència que es localitza al fons es pot comprovar com l'intercanvi epistolar establert amb diverses persones de l'interior és la via per la qual s'assabenta d'allò que succeeix a Catalunya.

El fet de no residir a la seva pàtria no va ser un motiu perquè Trias Peitx deixés d'endegar projectes beneficiosos per a Catalunya o deixés d'involucrar-se allà on tenia possibilitats d'actuació. Entre els anys 1959 i 1963, per exemple, va mantenir una relació epistolar amb Joan Pelegrí Partegàs¹ per intentar recopilar i publicar una història de la premsa catalana. La correspondència conservada al fons entre aquests dos personatges —una trentena de cartes— denota la il·lusió i voluntat de materialitzar el projecte, per bé que finalment no fou possible.

¹ Joan Pelegrí Partegàs (Barcelona 1910-1998), metge, pedagog i escriptor. Creu de Sant Jordi 1984.

D'altra banda, es conserva al fons la relació epistolar amb Josep Maria Batista i Roca², bàsicament al voltant de dos fets. Un d'ells, sobre el qual reproduïm una carta, és la demanda de Batista i Roca per tal que Trias intervingui davant el Vaticà per forçar l'Estat espanyol a complir amb la resolució de la Unesco signada l'any 1956 a Nova Delhi. En aquesta carta Batista fa dues peticions molt concretes a Trias, aprofitant les bones relacions que aquest mantenia amb la jerarquia catòlica, possiblement per la tasca desenvolupada durant la guerra. Malgrat tot, deduïm que Trias no va portar a terme les gestions de Batista i Roca; així sembla indicar-ho la seva nota manuscrita a l'encapçalament del primer full de la carta: «No faig la gestió demanada. No és oportú. Masot la farà. Deixeu-me a la reserva; seré més útil.» La segona carta que reproduïm fa referència a les declaracions de l'abat Escarré el 14 de novembre de 1963³. La carta, datada el 10 de desembre de 1963, posa sobre la taula la voluntat d'acció de Trias, que tracta en profunditat l'estat de la qüestió amb Batista: les repercussions de les declaracions, les adhesions que l'abat rebia i el moment crític que vivia Òmnium Cultural, atès que havia estat clausurat a principi de desembre.

També s'hi conserven retalls de premsa, opuscles, fulls volants, informes, etc., i dins aquest conjunt de documentació tan heterogeni localitzem íntegrament transcrita la intervenció que Trias Peitx va enviar, que no presentar personalment, al Vè Congrés d'Unió Democràtica de Catalunya, que va tenir lloc el 12 i 13 de juny de 1976 a Barcelona. En aquesta intervenció, es mostra disposat a col·laborar en el que se li demani, malgrat ser conscient de la distància que comporten els trenta-set anys d'exili. A través del text podem copsar la lectura que Trias Peitx fa del present, de la realitat europea i de la realitat cata-

² Josep Maria Batista i Roca (Barcelona 1895-1978). Part del seu fons personal es custodia a la Biblioteca del Pavelló de la República (UB).

³ Les declaracions obertament contràries a la dictadura fetes per l'abat de Montserrat, Aureli Maria Escarré, al diari francès *Le Monde* van provocar que el 1965 es veiés obligat a exiliar-se a França i a renunciar al títol d'abat del monestir.

lana, especialment de la necessitat de projecció exterior de Catalunya, de la importància de Barcelona com a cap i casal, de la qüestió de la immigració, etc. L'ideari de Trias Peitx sobre com hauria de ser la Unió Democràtica de Catalunya que s'enfrontava al nou futur democràtic també havia centrat la seva reflexió: proposa canvis en la nova declaració de principis que es pretén aprovar, arribant fins i tot a afirmar que deixarà el partit si aquest s'allunya de la declaració de 1931. Trias Peitx acaba reclamant la internacionalització de Catalunya aprofitant la proximitat de París i la geostratègia internacional. Aquesta intervenció posa en evidència que, malgrat la distància, Trias Peitx va mantenir el seu compromís amb Catalunya i amb el seu partit de tota la vida.

CARTA DE JOSEP MARIA BATISTA I ROCA
A JOSEP MARIA TRIAS PEITX
FP(Trias)4(1)aIV

Confidencial 5 Lyndewode Rd.
Cambridge
20 · oct · 58
Relf. 22/10/58
No faig la gestió demanada.
No és oportú. Masot la farà.
Deixeu-me a la reserva; seré
més útil. [text manuscrit de Trias Peitx]

Estimat amic Trias,
Estic segur que acceptareu fer una nova gestió per Catalunya prop dels representants del Vaticà a París.

Heus ací l'afer:

La conferència d'UNESCO a New Delhi (1956) va aprovar per unanimitat (i sense cap reserva per part d'Espanya), una Resolució invitant tots els Estats a respectar en el seu sistema educatiu la llengua i les tradicions nacionals de cadascun dels seus pobles i a presentar un *report* a les Confe-

rències Generals d'UNESCO sobre el que hagin fet sobre aquest punt. Naturalment, Espanya no ha fet res.

Això ens dóna ocasió a insistir novament ara que s'acosta la pròxima Conferència d'UNESCO (París, 3 novembre).

Us adjunto una lletra enviada al director General el 17 de setembre. Ja m'estranyava no rebre resposta quan aquesta m'ha arribat amb data 13 octubre. Ve del Gabinet del Director General i signada de H. Saba, «Conseller Jurídic», per informar-me en nom del Director General que la nostra lletra ha estat passada (i; és clar, prèviament estudiada i acceptada) «segons el procediment en vigor» a UNESCO al President del Consell Executiu. Remarquem q.[sic], en resposta a totes les comunicacions anteriors, s'havien limitat sempre a acusar rebut. Hem progressat!

Ara bé, el President del Consell Executiu és el Dr. Vitorino Veronese. És un dels caps d'Acció Catòlica Italiana, en relació amb el Vaticà. És molt amic d'En Sugranyes i gens amic d'En Franco, de manera q. sovint ha fet arribar al Vaticà papers d'en Sugranyes sobre la situació de l'Església a Catalunya. Més encara, l'actual Director General d'UNESCO, Dr. Luther Evans, acaba el seu mandat ara i el candidat amb més probabilitats d'ésser elegit Director General és el Dr. Veronese. UNESCO passarà, doncs, de les mans de Luter a les del Vaticà.

En saber que la nostra comunicació havia estat tramesa al President del Consell Executiu, vaig escriure seguidament a En Sugranyes demanant-li d'insistir prop del Dr. Veronese.

Us escric ara a vós per a una gestió similar a París. La Santa Seu no té Delegació a UNESCO, però sí un Observador Permanent, Mgr. F. Pirozzi, *Nonciature Apostolique de France, 10 Avenue du President Wilson, París XVI, Telf. PAssy 58-34.*

Tots aquests dies jo he fet visites al Cap de la Delegació Britànica a UNESCO, i a les Ambaixades del Marroc, Uruguai, Iugoslàvia, Suècia, Israel, etc. Altres amics fan gestions a Mèxic, Xile, Noruega, Dinamarca, etc. A tot arreu he trobat evidents ganes d'ajudar a la nostra petició: «Que UNESCO demani a tots els seus Estat-membres, Espanya inclòs, el Compliment de la Resolució de New-Delhi.»

A París, en Masot ha fet una sèrie de gestions relacionades amb la demanda catalana a UNESCO (a més de la Comunicació al Director General, segueix ara una Nota a totes les Delegacions). Us agrairia, doncs, volguéssiu posar-vos en relació amb ell per a fer una visita a Mgr. Pirozzi, tota vegada q. vós esteu més versat en els tractes amb la jerarquia eclesiàstica i la Diplomàcia Vaticana.

No cal dir res més a Mgr. Pirozzi del que, per a informació vostra, us he explicat sobre el Dr. Veronese i les seves relacions amb el Vaticà i En Sugranyes. Crec q. la vostra gestió hauria de reduir-se a:

- a) Informar l'Observador de la Santa Seu de la gestió q. [sic] un grup d'intel·lectuals catalans fa demanant l'aplicació general, inclús Espanya, de la Resolució de New Delhi. Que la nostra comunicació ha estat passada al President del Consell Executiu d'UNESCO. Donar-li còpia de la documentació.
- b) Que els Catalans agrairem molt si l'Observador Permanent de la Santa Seu a UNESCO volgués expressar al President del Consell Executiu q. l'execució per tots els Estats de la Resolució de New Delhi és conforme als principis de l'Església Catòlica en el respecte a la llengua de *tots* els pobles en l'ensenyament i predicació de la Doctrina Cristiana. O bé, alguna altra fórmula de recomanació.

Escrits al lateral esquerra de cada full:

1r. Suposo q. resta clar q. l'objectiu de la visita de Mgr. Pirozzi és obtenir q. envii *una comunicació* al Dr. Veronese q. hi faci pressió. Els termes de la comunicació preferible q. siguin els indicats, però no necessàriament.

2n. Jo ja he escrit a En Massot dient-li q. es posés en relació amb vós. Telefoneu-hi desseguida puix el temps és curt (la conferència comença el 3 novbre.!) Records a la vostra esposa i amics. Ben cordialment,

Batista i Roca

CARTA DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX
A JOSEP MARIA BATISTA I ROCA
FP(Trias)4(1)aII

París, 10/XII/63
Amic Batista,

Si us queden declaracions voleu portar-ne quan vingueu?
És que les heu traduïdes a l'anglès? En l'afirmativa voleu portar-ne?

No tinc cap notícia directa nova. Les portades al nostre amic Narcís de part de l'Òmnium ja les coneixeu directament em penso:

- a) No fer cap acció pública a l'exterior de moment (les darreres rebudes directament em deien el contrari).
- b) Raons avençades: s'estan recollint signatures de clergues per a recolzar les declaracions de l'Abat (això és veritat segons clergues catalans arribats ahir).
- c) Millet negocia amb el governador l'extracció del Palau Dalmasas de la documentació i fitxers de l'I. d' E. C⁴.
- d) Hi hauria perill greu per al Sr. Abat (no ho crec). I l'atac lateral en un periòdic de «províncies» de l'Abat de *los Caídos*, m'ho confirma. El govern no gosa atacar-lo directament a l'Abat; això perquè sap que el conflicte seria d'envergadura. El que tracta és de llevar prestigi a l'Abat utilitzant aquests medis laterals de premsa.

Jo no he vist l'enviat de l'OC⁵. Però ell va telefonar-me insistint en dues coses:

1. Ningú li havia confiat cap missió d'informació prop meu.
2. Però, sobretot, no feu res a l'exterior.

El meu punt de vista és el següent:

⁴ Institut d'Estudis Catalans.

⁵ Òmnium Cultural.

1er. L'acció legal empresa pel maig amb les peticions individuals, continua i s'estén: jo en tinc prova en la correspondència rebuda aquest matí. Hi deuen haver recollides uns bons milers de signatures. Molt jovent.

Com a resultat positiu: Tancament de l'O.C. i el Sr. Muñoz Grandes declara a en F. Millet no haver rebut cap «petición» encara.

Si no hi ha una acció exterior, deixem a l'estacada una vegada més la nostra gent de l'interior. I passarem anys a poder mobilitzar-la de nou.

2n. No cal que us digui com estimo l'actitud pública presa pel Sr. Abat; com em plauria que hi hagin 200, 300, 1000 sacerdots catalans que la recolzin.

Però no val oblidar que *tota* la jerarquia regular —de Catalunya i d'Espanya— serà passivament o activament contra. Recordeu com s'aigualeix la lletra dels sacerdots bascs; aigualir és la tàctica habitual del govern espanyol i la seva utilització ja es fa evident en el nostre cas actual.

Cal, doncs, em sembla «dessacralitzar» el més possible el nostre problema cultural i restituir-li les seves greus proporcions cíviques: l'Abat i els sacerdots no fan més que recolzar com és degut una actitud del poble que reclama un dret.

Però tot això no tindrà valor sense un recolzament d'acció exterior. I el temps és, ara, un element essencial que compta.

D'acord amb en Xuriguera i en Bonet ací hi ha la demanda dels que a l'interior havien llençat la campanya de signatures, el treball per aquesta acció, com sabeu, estava embastat. De cop i volta, aquest fre lateral i a mitges arriba; no hi fa res. Jo continuo preparant i vós veniu dissabte. Us prego de telefonar-me des de la vostra arribada car hi ha persones que se'n van diumenge i seria útil que les vegem junts.

Fins a dissabte, doncs s. D. v. Cordialment vostre com sempre. JM Trias.

INTERVENCIÓ DE JOSEP MARIA TRIAS PEITX
AL VÈ CONGRÉS NACIONAL D'UNIÓ
FP(Trias)4(1)dII(I)

Intervenció

París, juny del 1976

D'en Josep Maria Trias Peitx

Al Vè. Congrés d'Unió Democràtica de Catalunya

Amics d'Unió Democràtica de Catalunya,
Amics d'abans,
Amics de després,
Amics d'ara,

Catalans: Déu vos guard!

Us porto al Congrés la veu de la Pàtria a l'exili.

La veu dels milers de catalans llençats per la guerra civil espanyola sobre totes les rutes del món i que esperen des de fa 37 anys, en forma permanent de protesta cívica, que Catalunya trobi la seva autonomia política, amb les llibertats democràtiques de tots els ciutadans de l'estat espanyol.

Permeteu, doncs, que sigui des de París que us secundi per esmolar bé les eines polítiques d'Unió Democràtica de Catalunya en aquest Vè. Congrés per estar tots junts preparar a intervenir des de que això serà possible públicament.

Ho sia quant les repetides i imprecises promeses de fer més o menys liberal el règim actual de l'estat espanyol, prengui la forma democràtica concreta d'una convocatòria de tots els ciutadans homes i dones fins als 18 anys, a unes eleccions o a un referèndum al sufragi universal directe. Si sigui quina sigui la motivació de la convocatòria a les urnes, nosaltres catalans tenim la mà trencada per a transformar unes eleccions en exigència de la llibertat de la Pàtria.

Si Déu em dóna vida, podeu comptar amb mi per a venir a votar amb vosaltres.

De moment, per a secundar el vostre treball interior que aquest Congrés haurà planificat, us sóc més útil a París per una acció exterior. Em dono compte que 37 anys d'exili pe-

sen. Un pes cada dia més feixuc davant l'opinió internacional a mida que l'estat dictatorial es desagrega de mica en mica, sense arribar a trobar una sortida democràtica més o menys efectiva. Per ara, l'exili voluntari irreductible és favorable a l'estratègia exterior de Catalunya. Val la pena no rompre'l.

Promesa feta i explicació donada, penso que serà útil a les deliberacions del Congrés que posi a la vostra disposició, ben decantades en síntesis breus, un nombre concret de reflexions, de línies d'orientació i d'observacions, sobre el passat, el present i l'avenir tant d'U.D.C. com de Catalunya.

Caldria que, des d'ara, la Catalunya estricta formulés i tingués una *política de projecció exterior en totes direccions*: a l'oest cara a la Península, devers l'Europa al Nord, una política mediterrània a l'est i cara a l'Orient-Mitjà i a l'Àfrica al sud.

En l'etapa de la precedent autonomia, ni Unió Democràtica ni cap altre partit català tingué compte d'aquesta realitat política panoràmica de tots els pobles que circumden Catalunya. Crec que fou una falla greu que contribuí molt a la pèrdua de la llibertat autonòmica, falla que em sembla molt important de rectificar.

No m'apar inoportú abans d'anar més enllà de posar en evidència *la força de capitalitat que té Barcelona*. Recordeu si us plau.

El general Primo de Rivera, Capità General de Catalunya, en un moment d'eufòria més o menys alegre diu a Barcelona que ell és capaç d'arreglar l'afer del Riff, el rei el cridà a Madrid i esdevé dictador. El President Macià en tota legitimitat democràtica proclama la República Catalana a Barcelona i el fet provoca l'abdicació del rei i la sortida de la presó de Carabanchel del govern provisional de la República que proclamà la IIa. República Espanyola a Madrid. El 19 de juliol el quartel de la Muntanya a Madrid no es rendeix fins que la rebel·lió està liquidada a Barcelona. En fi, el govern republicà resisteix la rebel·lió tant com pot a Madrid, assaja de governar des de València, però no té més remei que instal·lar-se a Barcelona i a Barcelona resisteix més d'un any. Però tres mesos després de la rendició de Barcelona, Madrid es rendeix i tota la resistència és liquidada.

Pot afirmar-se, doncs, que en tot el que va de segle, res d'importància política esdevé a Madrid que en bé o en mal, no comenci a Barcelona.

I quan De Gaulle defineix la seva gran visió de l'Europa post colonial i l'estén des dels Urals a Tamanraset, pensa en el meridià de Granwicch [sic] que passa prop de les dues grans capitals; Londres i París, sense adonar-se gaire que el meridià passa pel centre mateix de Barcelona per arribar a Tamanraset al cor de l'Àfrica, unint la nostra capital a la noció mateixa de l'Euroàfrica que acaba de crear.

Això dit per demostrar que Barcelona amb el seu *hinterland* constituït per la Catalunya estricta, té una tal capacitat de capital que ens obliga a nosaltres catalans del Principat a no conformar-nos d'una autonomia interna, i que tenim l'obligació pels altres i per nosaltres d'explorar aquesta capacitat de capitalitat de Barcelona preparant des d'ara la seva projecció exterior en el quadre de la política general que es proposa d'elaborar aquest Vè. Congrés d'Unió Democràtica de Catalunya, tot invita [sic] les altres organitzacions polítiques catalanes a situar-se amb nosaltres en aquesta perspectiva.

És en la línia d'aquesta perspectiva que es situen dos problemes essencials que caldria que el Congrés assagés proposar solucions a incorporar en la nostra declaració de principis d'U.D.C.

Primer problema: Res fou previst per què els altres pobles de la nostra ètnia catalana poguessin acoblar-se lliurement en forma federativa a la Catalunya autònoma.

Cal que el postulat sigui formulat i que la cosa sigui possible en el quadre de la nostra futura autonomia. O que sigui previst com a possible per tots els partits catalans, si no es pot anar més enllà en una primera etapa.

A partir d'aquest postulat em sembla que fóra necessari declarar que nosaltres no som separatistes.

Car en el quadre d'Europa que es forma i va lentament a una difícil però necessària unitat supranacional, tota idea de separatisme és retrògrada i absurda.

En relació a la Península, cal que la nostra ètnia reprengui la posició que tingué a l'època carolíngia de *marca hispànica* quan Carlemany assajà per primera vegada la unitat

europèa. Dins un futur context europeu formarà segurament un conjunt federat en el qual Catalunya com Portugal tindran posicions diferencials ben definides com cada un dels altres pobles d'ètnies diferents que formen el conjunt peninsular. És a nosaltres que ens toca, nosaltres catalans, portuguesos, bascos, gallecs, d'ajudar els altres pobles de la Península a definir-se en llurs característiques particulars.

Sobre aquesta qüestió depono un projecte additiu a la declaració de principis sobre el qual el congrés podrà bastir el definitiu.

El segon problema. És el de la immigració al Principat com és el de la mà d'obra procedent d'altres regions de la Península.

No tractar aquest problema en la declaració de principis d'U.D.C. del 31 fou una altra de les carències greus i hem de fer un «*mea culpa*» els que signarem la declaració.

L'únic que sollevà aquest problema el 1931 fou el President Macià i ho féu d'una manera pragmàtica i clarivident amb la implantació de la caseta i l'hortet. Qui podia suposar llavors que la mateixa fórmula serviria al President Mao 20 anys després per estabilitzar la massa camperola després de la llarga marxa i crear les comunes rurals donant a cada família el seu hort propi al marge de les explotacions col·lectives.

El cert és que la «*mania*» de l'Avi commogué la massa de la població immigrada fins al punt que l'Estatut de Núria fou referendat pel 92% de la població habitant de Catalunya i l'estatut proposat per Madrid per 73%. En aquella època, la població immigrada representava el 42% de la població del Principat.

Se'm diu que avui la massa d'immigrants representa més del 60% de la població.

Se'm diu també que l'actitud dels catalans envers aquesta mà d'obra que ens ve de la Península i que econòmicament ens és necessària, resta la mateixa que fa 40 anys. [***] «*murciano*» continuaria a ésser un pària, un intocable, marginal sempre de la societat catalana.

Fa 40 anys, aquesta actitud d'*apartheid* era general a tota Europa. Avui és inconcebible vist des de París. No només

els salaris dels obrers immigrants són paral·lels als salaris dels obrers francesos i els sindicats els defensen seriosament amb accions específiques però les relacions entre poblacions són fluides i normals.

Són ara els països d'origen de la mà d'obra que limiten la integració europea dels immigrants. Car la mà d'obra exportada torna al país amb una riquesa tècnica i cultural que impulsa favorablement l'evolució dels països menys desenvolupats.

És sota aquest prisma que caldria, em sembla a mi, situar la posició d'U.D.C. sobre aquest problema avui de primera magnitud per Catalunya tant des del punt de vista ètic, com el polític i econòmic. Són em sembla aquests els *altres catalans* que caldria integrar de bell antuvi per a tenir una majoria de catalans que es trobin bé a casa nostra.

Fou una veritable llàstima que mort el President Macià, ningú impulsà la continuació intensa de l'obra de l'Avi per arrelar immigrants. Si pel juliol del 36 hi haguessin hagut a Catalunya 300.000 famílies afincades a Catalunya amb llur caseta i hortet, la revolució desballestada del 20 de juliol hauria estat pràcticament impossible.

Cal evitar a Catalunya la repetició d'un tal cataclisme perfectament inútil, que féu perdre la guerra civil, l'autonomia a Catalunya, desgavellà la nostra indústria i occí milers de catalans injustament.

Sotmeto al congrés un additiu a la Declaració de Principis sobre aquesta qüestió que us pot servir de base per una redacció definitiva.

Íntimament lligat amb el problema de la immigració hi ha la qüestió de la LLIBERTAT SINDICAL, que en els nostres països democràtics és tan important com la diversitat política lliure.

França és un excel·lent exemple d'eficàcia i pluralitat sindical en un país de democràcia capitalista. Com les grans empreses entre elles, les tres grans sindicals franceses treballen en un ambient de competència mútua i això crea una pulsio permanent en l'avenç social i obrer. Avui en som a la cogestió i a la participació en els Consells d'Administració de delegats sindicals i no sembla pas que l'evolució social pugui aturar-se en aquests límits.

És aquest model multinacional que caldrà implantar a Catalunya quan la llibertat arribi. I crec que l'anarcosindicalisme que fa el mort sembla, per ara, prendrà el mig de les altres sindicals, una plaça útil en els nostres medis laborals com és d'estil de dir ara. Si renuncia a imposar-se com a única cosa que no li donà en definitiva tants bons resultats per la massa que li féu confiança, la seva fórmula sindical és totalment inèdita a l'hora actual en el món del treball. L'anarcosindicalisme té una originalitat que el fa atractiu, i és que la seva cèl·lula de base no és ni sindicat d'empresa, ni d'ofici, sinó la família el que m'apar acostar-lo molt a nosaltres.

Jo aconsellaria al Congrés de crear una ponència permanent al si d'U.D.C. per a estudiar a fons aquesta qüestió sindical i prendre contactes i interrelacions. Crec que fóra útil que els sindicats informin i que nosaltres informem. És el que s'assaja actualment a França. Crec que innovar en aquest sentit fóra força útil a casa nostra.

Hi ha dues qüestions que afecten profundament la posició ideològica i tàctica d'Unió Democràtica de Catalunya que no puc passar en silenci car modifiquen la posició inicial d'U.D.C.

Es tracta de l'eventual definició d'U.D.C. com a *Democràcia Cristiana* i la realitat de l'oposició greu de les altes esferes eclesiàstiques als partits comunistes occidentals.

La primera qüestió, ja se'ns plantejà l'any 1931.

La lliçó del «Sillon» de Marc Sangnier, confessional, condemnat al mateix temps que l'Acció Francesa pel Vaticà, la seva transformació en partit de la «Jeune Republique» no confessional, l'existència del Partit Popular Italià de Don Sturzo sense altra ingerència clerical que la seva personal ens orienten a definir U.D. com a organització política no confessional, però d'ideologia estructurada per *l'ètica cristiana*. Vàrem resistir a l'època de les invitacions reiterades de la CEDA i de Gil Robles, per a refusar no sols una unió, però ni tan sols una aliança permanent.

És en els 37 anys de silenci obligat d'U.D.C. que s'ha produït l'òrbita d'expansió i de decadència de la Democràcia Cristiana a Europa. A França el M.R.P. emmarcà el

zenit i la liquidació. Després d'una època de primer pla, és en segona posició a Alemanya Federal, als Països Baixos i a Bèlgica, i no és més que a Itàlia que manté una preponderància, que serà segurament minoritzada després de les properes eleccions. Sembla doncs que en el moment actual la Democràcia Cristiana està en camí de decadència a Europa i el veto brutal i públic de la jerarquia catòlica italiana al partit comunista, no solament accentua la decadència de la Democràcia Italiana, però fa evident l'anacronisme substancial de les estructures de la nostra Església, que per conservar intactes unes prerrogatives avui arbitràries, obliguen les masses populars més pobres i més religioses a sortir del si de l'Església, si volen seguir el camí d'un millor benestar col·lectiu. Quan vaig conèixer Fanfani a Itàlia, era el líder extremista de l'esquerra del partit Demòcrata Cristià, ha estat President del Govern. No, avui la Democràcia Cristiana és la força política democràtica més conservadora d'Europa.

En aquestes condicions, fer ara d'U.D.C. una Democràcia Cristiana de Catalunya, aimés encara estretament vinculada a una Democràcia Cristiana radicada a Madrid?

Conec de fa temps Antoni Canyelles i la seva profunda honestedat política, conec el seu dinamisme d'eficàcia i la seva tenacitat en l'acció. És ell pràcticament que ha fet possible aquest Congrés que obre de bell nou a l'activitat pública la nostra Unió. Segurament té arguments d'importància a oposar als meus. Cal que sospeseu bé els seus i els meus abans de prendre una decisió greu per l'avenir de l'Unió.

Però des d'ara dec dir-vos que si el Congrés pren la decisió de fer d'U.D.C. una democràcia Cristiana, amb tot el dolor de la meva ànima, no podré seguir-vos. Em quedo amb la convicció profunda d'un millor bé per Catalunya de mantenir la posició definida en la Declaració de Principis d'U.D.C. de 1931.

Això dit sobre el fons, em permeto d'aconsellar vivament de no vincular U.D.C. amb cap partit ni grup de partits madrilenys. És un consell que voldria fer extensiu al P.S.U.C. A Madrid com a París i arreu del món totes poden ésser bones i útils, però cap vinculació, sobretot, cap dependència dels partits catalans als partits espanyols.

La total independència dels partits catalans dels partits de Madrid és una força diferencial que si d'antuvi molesta com una nosa a la gent pesa molt a l'exterior tant o més que a Catalunya. Per què doncs malgastar aquest potencial de credibilitat del nostre problema nacional?

Passant a un altre pla i prosseguint camí, em sembla important de parlar-vos de la *projecció de Catalunya a l'exterior de la Península*. Catalunya ha tingut sempre una tendència instintiva de cercar la seva expressió exterior europea i mundial a través de París. Cosa que sembla lògica i natural en si mateixa, però que no és gens original, car totes les nacionalitats europees dominades, han cercat ajuda per sortir-se'n a París.

Però a nosaltres catalans aquesta inclinació d'escollir París com a capital global de l'Europa ens ve de molt lluny, quan les hosts venint de Barcelona, pujaren amb els barons visigots amb el rei Teodoric fins als «Champs Catalauniques» per ajudar al rei Franc i a les legions romanes a barrar el camí de París a les hordes d'Àtila. Sempre m'ha agradat de cercar en aquesta consonància de Catalòniques amb Catalogne, versió tònica en llengua d'Oïl, que esdevé Catalunya en la flexió occitana, l'origen del nom en què ha estat batejada la nostra ètnia. I posats a avançar hipòtesis, per què no seria en aquella conjuntura que el Rei Franc de la llegenda, ens conferí l'escut de les 4 barres de sang per baró visigot interposat, que en raó d'aquesta distinció reial mateixa que el distingia dels altres barons, fou instituït comte de Barcelona, quan prosseguí la conquesta de la Península?

Excuseu-me la digressió que no fora tal, si tingués raó — deixo als historiadors de treure'n l'aigua clara — car fixaria enllà dels segles a la nostra ètnia en la doble trajectòria a l'exterior com a l'interior de la Península que la definí més tard com a Marca Hispànica des del segle VIIIè.

El fet és que, des del final de la preponderància romana a Europa, segle darrera segle, París s'ha forjat una personalitat de capital no igualada per cap altra ciutat del món occidental. Normands i anglesos lluitaren 100 anys per assajar de conquerir-la. Sant Lluís rei de França tingué la bona idea d'escoltar Monsieur Sorbon creant una doble

universitat a París, consolidant la seva supremacia cultural al diversificar les recerques universitàries atraient així a París, tota la intel·ligència de l'Europa. Abans mateix que la Plèiade obligués a substituir a la Universitat el llatí pel francès, un segle exactament després de Gutemberg l'any 1549 va existir el primer «bet-seller» de la llengua francesa, «Amadis de Gaule» havia ja tingut un tiratge i una venda de 45.000 exemplars. Gràcies a la Sorbone primera universitat popular, la massa popular llegia ja en Francès. Henri IV s'acontentà modestament d'anar a missa per conquerir París. Però Richelieu, Mazarin, Louis XIV, Napoleon, Bismarck, Hitler, grans governants, reis, dictadors, tots han pensat París capital d'imperi.

La nostra direcció secular no era doncs pas equivocada i és hora d'ajudar a fer possible que [***] esdevingui capital dels Estats Units d'Europa.

No somrigueu irònics i escolteu-me uns moments encara. Sens esperar la realització de la nostra llibertat política, bon nombre d'accions útils poden activar-se passant per París tant en l'ordre econòmic com cultural que marquin la nostra projecció i rellevin la qualitat de capital de París de cara a l'Europa.

Un exemple d'un resultat d'intervenció [***] acaba d'obtenir-se precisament aquests darrers dies. La Comissió tripartita del gazoduc [sic] a construir per portar el gas natural d'Algèria a França passant per la Península, acaba de prendre la decisió amb l'aprovació dels governs respectius, que el gazoduc passarà pel litoral mediterrani de la Península. Fa tres anys una pressió considerable de l'estat interessat [***] pels U.S.A., havia fet acceptar per la França el principi de que el gazoduc passés pel Marroc, entrés a la Península per Algesires, pugés per Madrid i empalmés amb el gas francès de Lacq. Fou possible d'intervenir discretament, els arguments no mancaven. La França féu oposició i reprengué pràcticament els treballs. La qüestió ha estat seguida de prop. Avui el gazoduc és cosa feta, té de passar pel nostre litoral. Creieu-me.

Caldria que els nostres financers i industrials es captin-guessin de la quantitat de coses que poden fer-se per Ca-

talunya tot fent bons negocis passant per París. La nostra gent de diners manca d'imaginació.

No cal, per exemple, esperar de participar a la CEE que es dongui entrada a l'estat espanyol. Ningú s'ha adonat que els «Pyrinnés Orientales» —feu-me el favor de guardar pel nostre ús interior la definició de Catalunya del Nord que per ara encara fa mal a les orelles franceses— ningú s'ha adonat deia, que aquest departament francès és un dels més pobres en indústries. Res costaria que els nostres industrials estudiessin un pla d'expansió de filials de productes d'exportació fora del mercat comú que poguessin ésser instal·lades en aquesta zona pròxima a la nostra frontera comuna actual. Fa dos anys quan vaig proposar la creació de la Universitat Raymond Llull a Perpinyà, obrint al mateix temps a la nostra tècnica i a la nostra indústria tot el *hinterland* maometà immens que del Marroc fins a la mar Negra i del Pakistan fins a la Guinea a l'Atlàntic fan una massa de 300 milions de mahometans els uns amb molt diners però amb esperit solidari pels que no tenen més que matèries primeres, però que tots necessiten la nostra ajuda industrial i tècnica. En fi potser el projecte era massa vast i faig rodar el cap. Tant se val, el cert és que fa dos anys l'ambient era favorable a la implantació, ja fóra una bona cosa per a pulsar més endavant; les relacions de Catalunya amb París, per nosaltres futura capital dels Estats Units d'Europa.

Perdoneu, amics, la meva considerable intervenció. Ben contant [sic] i serveixi per a manar endevant UDC i amb ella la llibertat de la nostra terra. Jovent feu la vostra Catalunya ben rica i plena que tothom en càpiga feliç i en llibertat. A Déu siau. Fins aviat amics! Visca Catalunya!

Bibliografia

- ALBERTÍ, Jordi (2007): *El silenci de les campanes: de l'anticlericalisme del segle XIX a la persecució religiosa durant la guerra civil a Catalunya*, Proa, Barcelona.
- AULADELL I FONTSECA, Joan (2012): *El dir i el fer: una aproximació a la història d'Unió Democràtica de Catalunya*, en línia (consulta: 10-IV), a <http://www.unio.org/partit/hist%F2ria.pdf>.
- BARBERÀ, Òscar (2000): *Unió Democràtica de Catalunya: 1976-1978: CIU-el pacte amb Convergència Democràtica de Catalunya*, Mediterrània, Barcelona.
- CABALLER, Gemma, TUBELLA, Imma i VINYAMATA, Eduard (eds.) (2008): *La solitud de la llibertat: memòries de Josep M. Trias i Peitx, secretari general d'Unió Democràtica de Catalunya durant la Guerra Civil*, Símbol, Sant Cugat del Vallès.
- i SOLÉ, Queralt (2009): «El Comitè Nacional Catòlic de Socors als Refugiats d'Espanya, una aproximació», a *Catalans du Nord et languedociens at l'aide à la République Espagnole, 1936-1946: actes de la Journée d'études de l'Association Maitron Languedoc-Roussillon, Perpignan, Couvent des Minimes, 7 février 2009*, Presses Universitaires de Perpignan, Perpinyà.
- CAMPILLO, Maria i VILANOVA, Francesc (eds.) (2000): *La cultura catalana en el primer exili (1939-1940): cartes d'escriptors, intel·lectuals i científics*, Fundació Carles Pi i Suñer d'Estudis Autònoms i Locals, Barcelona.

- CANOSA, Francesc (2012): *Entre el sabre i la bomba: memòries d'un país i d'un partit. Unió Democràtica de Catalunya (1931-1980)*, A Contra Vent, Barcelona.
- CULLA, Joan B. (2002): *Unió Democràtica de Catalunya: el llarg camí (1931-2001)*, Unió Democràtica de Catalunya, Barcelona.
- DOLL-PETIT, Rubèn (2003): *Els «catalans de Gènova»: història de l'exode i l'adhesió d'una classe dirigent en temps de guerra*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- RAGUER, Hilari (1976): *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- SERRAHIMA, Maurici (1981): *Memòries de la guerra i de l'exili: 1938-1940*, Edicions 62, Barcelona.
- TORRA, Quim (2011): *Honorables: cartes a la pàtria perduda*, A Contra Vent, Barcelona.
- VILA-ABADAL, Ramon (2011): *Catalunya, la meua nació dissortada i decadent*, Gregal, Girona.
- VILANOVA, Francesc (2006): *Exiliats, proscrius, deportats: el primer exili dels republicans espanyols: dels camps francesos al llindar de la deportació*, Empúries, Barcelona.
- VINYAMATA, Eduard (1991): «Josep Maria Trias Peitx, primer secretari general d'Unió Democràtica de Catalunya», a *Miscel·lània d'homenatge a Josep Benet*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

S'acabà d'imprimir
a la Ribera del Xúquer
el 24 de gener
del 2013

els papers del pavelló de la república

1. Josep TERMES (ed.): *Fons Jordi Arquer. Correspondència (1939-1985)*. Nota introductòria de Rafael Aracil i Martí, 194 pp.
2. Antoni SEGURA & Jordi SOLÉ (eds.): *El fons MIL. Entre el record i la història*, 162 pp.
3. Andreu MAYAYO & Miquel Àngel VELASCO (eds.): *Fons Manuel Serra i Moret (1939-1963). Cartes, articles de premsa i documents*, 176 pp.
4. Susanna TAVERA (ed.): *Fons La Revista Blanca. Federica Montseny i la dona nova (1923-1931)*, 170 pp.
5. Francesc ROCA (ed.): *Jaume Miravittles: informes sobre l'economia franquista de postguerra (textos originals en anglès)*, 228 pp.
6. Jaume BUSQUÉ I BARCELÓ (ed.): *Xavier Vinader i Sánchez. Periodisme i compromís*. Pròleg d'Antoni Segura, 242 pp.
7. Jordi AMAT (ed.): *Fons José María Valverde (1942-1996). Fragments d'una biografia intel·lectual*, 152 pp.
8. Alberto PELLEGRINI & José Manuel RÚA FERNÁNDEZ (eds.): *Pssst... Passa-ho. La lluita per la democràcia a Catalunya (1939-1975)*, 204 pp.
9. Miquel-Àngel VELASCO (ed.): *Fons Miquel Ferrer i Sanxis (1939-1989)*, 156 pp.
10. Gemma CABALLER & Queralt SOLÉ (eds.): *Fons Josep Maria Trias Peitx (1900-1979)*, 162 pp.

recerca i pensament

1. Andreu MAYAYO I ARTAL: *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya (1894-1994)*. Pròleg de Josep M. Riera, 320 pp.
2. Josep GUIA I MARÍN: *De Martorell a Corella. Descobrint l'autor del Tirant lo Blanc*. Pròleg de Curt Wittlin, 304 pp.
3. Gil-Manuel HERNÁNDEZ I MARTÍ: *Falles i franquisme a València*. Pròleg d'Alfons Cucó, 416 pp.
4. Lluís DURAN: *Pàtria i escola. L'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana*. Presentació de Josep Termes, 422 pp.
5. Antoni QUINTANA I TORRES: *La Festa de l'Estendard. Cultura i cerimonial a Mallorca (segles XIV-XX)*. Presentació de Joan F. Mira, 308 pp.

6. Jill R. WEBSTER: *Per Déu o per diners. Els mendicants i el clergat al País Valencià*. Pròleg de Robert I. Burns, S. J., 204 pp.
7. José R. MODESTO ALAPONT: *A ús i costum de bon llaurador. L'arrendament de terres a l'Horta de València, 1780-1860*. Pròleg de Jesús Millan, 332 pp.
8. Agustí COLOMINES & Vicent S. OLMOS (eds.): *Les raons del passat. Tendències historiogràfiques actuals*, 308 pp.
9. José Alberto GÓMEZ RODA: *Política i poder local. Catarroja: un municipi valencià durant el primer franquisme*. Pròleg d'Ismael Saz Campos, 224 pp.
10. Alfons CUCÓ: *El valencianisme polític, 1874-1939*. Segona edició ampliada i revisada. Pròleg d'Emili Giralt i Raventós, 320 pp.
11. Dolores PLA BRUGAT: *Els exiliats catalans a Mèxic. Un estudi de la immigració republicana*. Proemi de Josep M. Solé i Sabaté. Pròleg d'Avel·lí Artís-Gener, 404 pp.
12. Pau VICIANO: *Els cofres del rei. Rendes i gestors de la batllia de Castelló (1366-1500)*. Pròleg de Guy Bois, 204 pp.
13. Ernest LLUCH: *La via valenciana*. Segona edició. Pròleg, epíleg i bibliografia de Vicent Soler, 398 pp.
14. Núria SALES: *De Tuïr a Catarroja. Estudis sobre institucions catalanes i de la Corona d'Aragó (segles XV-XVII)*, 232 pp.
15. Josep PICH I MITJANA: *El Centre Català. La primera associació política catalanista (1882-1894)*. Pròleg d'Agustí Colomines i Companys, 298 pp.
16. Albert BALCELLS & Enric PUJOL: *Història de l'Institut d'Estudis Catalans. Vol. I (1907-1942)*, 396 pp.
17. Immaculada DOMÈNECH SUBIRANAS & Federico VÁZQUEZ OSUNA: *La repressió franquista a l'àmbit local. Manlleu (1939-1945)*. Pròleg d'Antoni Segura i Mas, 302 pp.
18. Enric PUJOL: *Història i reconstrucció nacional. La historiografia catalana a l'època de Ferran Soldevila (1894-1971)*, 370 pp.
19. Manuel ARDIT: *Creixement econòmic i conflicte social. La foia de Llombai entre els segles XIII i XIX*, 650 pp.
20. Miquel PÉREZ LATRE: *La Generalitat de Catalunya en temps de Felip II. Política, administració i territori*. Pròleg d'Ernest Belenguier, 332 pp.

21. Federico VÁZQUEZ OSUNA: *La rebel·lió dels tribunals. L'Administració de justícia a Catalunya (1931-1953). La judicatura i el ministeri fiscal*. Pròleg d'Antoni Segura i Mas, 320 pp.
22. Josep TERMES: *Misèria contra pobresa. Els fets de la Fatarella del gener de 1937: un exemple de resistència pagesa contra la col·lectivització agrària durant la Guerra Civil*, 288 pp.
23. James CASEY: *La terra i els homes. El País Valencià a l'època dels Àustria*. Pròleg de Manuel Ardit, 340 pp.
24. Ricard Camil TORRES FABRA: *Camp i política. La Falange en una comunitat rural valenciana (la Ribera Baixa)*. Pròleg de Pelai Pagès, 252 pp.
25. Xavier FERRÉ I TRILL: *De la nació cultural a la nació política. La ideologia nacional d'Antoni Rovira i Virgili*. Pròleg d'Anna Sallés, 254 pp.
26. Josep PICH I MITJANA: *Valentí Almirall i el federalisme intransigent*. Pròleg de Marició Janué i Miret, 310 pp.
27. Santiago IZQUIERDO I BALLESTER: *República i autonomia. El difícil arrelament del catalanisme d'esquerres, 1904-1931*. Pròleg de Josep Termes, 226 pp.
28. James CASEY: *El regne de València al segle XVII*. Segona edició revisada, 318 pp.
29. Arnau GONZÀLEZ I VILALTA: *La nació imaginada. Els fonaments dels Països Catalans (1931-1939)*, 380 pp.
30. Òscar JANÉ I CHECA: *Catalunya i França al segle XVII. Identitats, contraidentitats i ideologies a l'època moderna (1640-1700)*. Pròleg d'Antoni Simon i Tarrés i Jean-Pierre Amalric, 462 pp.
31. Sebastià GARCIA MARTÍNEZ: *El País Valencià modern. Societat, política i cultura a l'època dels Àustria*. Pròleg de Manuel Ardit, 336 pp.
32. Albert BALCELLS, Santiago IZQUIERDO & Enric PUJOL: *Història de l'Institut d'Estudis Catalans. Vol. II (De 1942 als temps recents)*, 506 pp.
33. Lluís DURAN: *Intel·ligència i caràcter. Palestra i la formació dels joves (1928-1939)*. Pròleg de Josep Termes. Epíleg de Josep Maria Solé i Sabaté, 394 pp.
34. Josep TERMES: *La catalanitat obrera. La República Catalana, l'Estatut de 1932 i el Moviment Obrer*, 334 pp.

35. Josep TERMES: *Història de combat*, 402 pp.
36. Giovanni C. CATTINI: *Historiografia i catalanisme. Josep Coroleu i Inglada (1839-1895)*. Pròleg de Jordi Casassas Ymbert, 292 pp.
37. Pau VICIANO: *Senyors, camperols i mercaders. El món rural valencià al segle XV*, 268 pp.
38. Llorenç FERRER I ALÒS: *Hereus, pubilles i cabalers. El sistema d'hereu a Catalunya*, 432 pp.
39. Xavier BOSCH BELLA: *L'energia elèctrica a Catalunya 1944-1958*. Pròleg d'Antoni Segura, 288 pp.
40. Arnau GONZÀLEZ I VILALTA: *Valencianistes a Catalunya. Actuació Valencianista d'Esquerra de Barcelona (1932-1939)*. Presentació de Vicent Partal, 50 pp.
41. Manuel PÉREZ NESPEREIRA: *La secessió catalana. Els corrents culturals europeus a la fi del segle (1872-1900)*. Pròleg de Jordi Casassas Ymbert, 230 pp.
42. Lluís MIRÓ I SOLÀ: *L'alba dels matiners. El procés dels trabucaires (Perpinyà, 1845-1846)*, 304 pp.
43. Queralt SOLÉ I BARJAU: *Els morts clandestins. Les fosses comunes de la Guerra Civil a Catalunya (1936-1939)*. Pròleg de Joan Villarroya i Font, 610 pp.
44. Sebastià GARCIA MARTÍNEZ i Vicent L. SALAVERT FABIANI: *L'ocupació franquista de la Universitat de València el 1939*. Pròleg de Salvador Albiñana. Edició i epíleg de Vicent Olmos, 160 pp.
45. Joan FUSTER: *Heretgies, revoltes i sermons. Tres assaigs d'història cultural*. Epíleg de Manuel Ardit, 228 pp.
46. Giovanni C. CATTINI: *Prat de la Riba i la historiografia catalana. Intel·lectuals i crisi política a la fi del segle XIX*, 362 pp.
47. Pau VICIANO: *Barres i corones. La bandera de la ciutat de València (segles XIV-XIX)*, 88 pp.
48. Paola LO CASCIO: *Nacionalisme i autogovern. Catalunya, 1980-2003*. Pròleg d'Agustí Colomines, 396 pp.
49. Carmel FERRAGUD DOMINGO: *La cura dels animals. Menescals i menescalia a la València medieval*, 254 pp.
50. Jordi CASASSAS YMBERT: *La fàbrica de les idees. Política i cultura a la Catalunya del segle XX*. Pròleg de Juan-José López Burniol, 318 pp.

51. Joaquim MARTÍ MESTRE: *Josep Bernat i Baldoví. La tradició popular i burlesca*, 396 pp.
52. Óscar JANÉ CHECA: *Catalunya sense Espanya. Ramon Trobat. Ideologia i catalanitat a l'emparr de França*, 380 pp.
53. Xavier SERRA: *Història social de la filosofia catalana. La Lògica (1900-1980)*, 270 pp.
54. Albert TOLDRÀ I VILARDELL: *Mestre Vicent ho diu per spantar. El més enllà medieval*. Pròleg de Francisco M. Gimeno Blay, 372 pp.
55. Faust RIPOLL: *Valencianistes en la postguerra (1939-1951). Estratègies de supervivència i de reproducció cultural*, 318 pp.
56. Manuel PÉREZ NESPEREIRA: *La fallida del parlamentarisme. Catalanisme i corporativisme (1900-1936)*, 242 pp.
57. Àlvar MARTÍNEZ VIDAL (coord.): *Exili, medicina i filantropia. L'Hospital Varsòvia de Tolosa de Llenguadoc (1944-1950)*, 92 pp.
58. Rafael ARACIL, Andreu MAYAYO, Antoni SEGURA (eds.): *Diari d'una postguerra. La Vanguardia Española (1939-1946)*, 232 pp.
59. Jordi FONT AGULLÓ (dir.): *Reflexionant l'exili. Aproximació a l'exili republicà: entre la història, l'art i el testimoni*, 336 pp.
60. Josep Lluís MARTÍN BERBOIS: *Joventut Nacionalista de Catalunya. Escola de patriotes*. Pròlegs de Gerard Martí Figueras, Jordi Cuminal i Jordi Pujol, 432 pp.
61. Vicent FLOR: *Noves glòries a Espanya. Anticatalanisme i identitat valenciana*. Pròleg de Salvador Cardús, 382 pp.
62. Juan Vicente GARCÍA MARSILLA: *Art i societat a la València medieval*, 348 pp.
63. Flocel SABATÉ (coord.): *L'edat mitjana: món real i espai imaginat*, 324 pp.
64. Lluís GUIA MARÍN: *Sardenya, una història pròxima. El regne sard a l'època moderna*. Pròleg de Francesco Manconi, 400 pp.
65. Ferran ARCHILÉS I CARDONA: *Una singularitat amarga. Joan Fuster i el relat de la identitat valenciana*, 432 pp.

66. Josep Lluís MARTÍN I BERBOIS: *El Sindicat de Metges de Catalunya. Un exemple de perseverança en la defensa de la medicina i el país*, 146 pp.

els llibres del contemporani

1. Rosa MONTORIOL I SABATÉ: *Ferran Soldevila (1894-1971). Una aproximació biobibliogràfica*. Pròleg d'Emili Giralt i Raventós, 148 pp.
2. Norberto BOBBIO: *Dreta i esquerra. Raons i significats d'una distinció política*. Pròleg de Joan Subirats, 152 pp.
3. Jaume COMELLAS I COLLDEFORNIS: *Aquí hi ha gana! Debat sobre la marginació social a Barcelona*. Pròleg de Manuel Vázquez Montalbán. Epíleg de Jaume Lorés, 184 pp.
4. Francesc ROCA: *El miracle europeu i la via asiàtica. Viatges entorn de la modernitat*, 206 pp.
5. Ricard PÉREZ CASADO: *Conflicte, tolerància i mediació. Onze conferències de l'Administrador europeu a Mostar*. Presentació de Javier Solana Madariaga, 86 pp.
6. Isaiah BERLIN: *Entre la filosofia i la història de les idees. Una conversa amb Steven Lukes*. Introducció de S. Lukes: «El singular i el plural», 104 pp.
7. J. GARCÉS, F. RÓDENAS, S. SÁNCHEZ i I. VERDEGUER: *Política social, exclusió i pobresa a Rússia*, 130 pp.
8. Pere MAYOR: *Un país amb futur. Converses amb Víctor G. Labrado*. Pròleg de Ramon Lapiedra, 2a ed., 124 pp.
9. Norbert BILBENY: *Política noucentista. De Maragall a D'Ors*, 160 pp.
10. Carles SANTACANA I TORRES: *El franquisme i els catalans. Els informes del Consejo Nacional del Movimiento (1962-1971)*, 2a ed., 148 pp.
11. Agustí COLOMINES I COMPANYYS: *Testimoni públic. Política, cultura i nacionalisme*. Pròleg de Francesc-Marc Álvaro, 286 pp.
12. Andreu MAYAYO I ARTAL: *La ruptura catalana. Les eleccions del 15-J del 1977*, 286 pp.
13. Joan FUSTER: *De viva veu. Entrevistes (1952-1992)*. Edició a cura d'Isidre Crespo. Pròleg d'Enric Sòria, 456 pp.
14. Pilar PARCERISAS: *Art & Co. La màquina de l'art*. Pròleg de Manuel Guerrero, 208 pp.

15. Josep Lluís BLASCO: *La nau del coneixement*. Edició a cura de Jesús Alcolea i Xavier Sierra. Pròleg d'Enric Casaban i Tobies Grimaltos, 406 pp.
16. Jordi SEBASTIÀ: *El parany cosmopolita. Una mirada a les arrels ideològiques de la globalització*, 180 pp.
17. Simona ŠKRABEC: *L'atzar de la lluita. El concepte d'Europa Central al segle XX*, 280 pp.
18. Agustí COLOMINES & Vicent S. OLMOS (eds.): *Pensar la contemporaneïtat. Divuit converses sobre la història*, 362 pp.
19. Pau VICIANO: *El regne perdut. Quatre historiadors a la recerca de la identitat valenciana*, 176 pp.
20. Rodolf LLORENS I JORDANA: *Catalunya des de l'esquerra. Una lectura moderna i popular de la cultura nacional*. Edició a cura de Joan Cuscó i Clarasó, 174 pp.
21. Gemma SANGINÉS & Àngel VELASCO (eds.): *Identitats. Convivència o conflicte?*, 130 pp.
22. Albert MESTRES: *Història i tragèdia. A propòsit dels catalans jueus*, 220 pp.
23. Montserrat COMAS I GÜELL: *Víctor Balaguer i la identitat col·lectiva*, 264 pp.
24. Antoni FERRANDO (ed.): *El primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i el País Valencià. Els reptes del futur*, 274 pp.
25. Pilar PARCERISAS: *Barcelona Art/Zona. De l'avantguarda a les noves estratègies culturals*. Pròleg de Vicenç Altaió, 194 pp.
26. Doro BALAGUER: *L'esquerra agònica. Records i reflexions*. Pròleg de Francesc Pérez i Moragón, 264 pp.
27. Àngel VELASCO i Quim GIBERT (eds.): *Removent consciències. Transgressió cívica i fet nacional*. Pròleg de Susanna Barquín, 116 pp.
28. Alexandre CIRICI PELLICER: *Viure l'art, transformar la vida*. Edició a càrrec de Narcís Selles, 250 pp.
29. Gustau MUÑOZ (ed.): *Els reaccionaris valencians. La tradició amagada*, 216 pp.
30. Francesc PÉREZ MORAGÓN: *Himnes i paraules. Misèries de la Transició valenciana*. Pròleg d'Adolf Beltran, 164 pp.
31. Ramon TRIAS FARGAS: *Narració d'una asfíxia premeditada*. Pròleg d'Elisenda Paluzie, 162 pp.

32. Xavier SERRA: *La tertúlia de Joan Fuster*, 60 pp.

el món de les nacions

1. François THUAL: *Els conflictes identitaris*, 184 pp.
2. Alfons CUCÓ: *Els confins d'Europa. Nacionalisme, geopolítica i drets humans a la Mediterrània oriental*, 190 pp.
3. Ernest GELLNER: *Nacionalisme*, 112 pp.
4. Liah GREENFELD: *Nacionalisme i modernitat*, 196 pp.
5. Daniele CONVERSI: *La desintegració de Iugoslàvia*, 212 pp.
6. Miroslav HROCH: *La naturalesa de la nació*, 182 pp.
7. Anthony D. SMITH: *La nació en la història*, 132 pp.
8. Gérard BOUCHARD: *La nació quebequesa: futur i passat*, 204 pp.
9. Josep R. LLOBERA: *La teoria del nacionalisme a França*, 162 pp.
10. Benedict ANDERSON: *Comunitats imaginades. Reflexions sobre l'origen i la propagació del nacionalisme*. Edició revisada i ampliada, 260 pp.
11. Albert MONCUSÍ I FERRÉ: *Fronteres, identitats nacionals i integració europea. El cas de la Cerdanya*. Pròleg de Joan J. Pujadas, 258 pp.
12. Michael BILLIG: *Nacionalisme banal*, 308 pp.
13. Craig CALHOUN: *Nacionalisme*, 208 pp.
14. Anthony D. SMITH: *Els orígens ètnics de les nacions*, 472 pp.
15. Xosé Manoel NÚÑEZ SEIXAS: *Internacionalitzant el nacionalisme. El catalanisme polític i la qüestió de les minories nacionals a Europa (1914-1935)*, 286 pp.
16. Alain-G. GAGNON: *Temps d'incertituds. Assajos sobre el federalisme i la diversitat nacional*, 210 pp.

textos clàssics

1. JAUME I: *Llibre dels fets*. Introducció i versió modernitzada a cura d'Antoni Ferrando i Vicent Josep Escartí, 334 pp.
2. Pere TOMIC: *Històries e conquestes del realme d'Aragó e principat de Catalunya*. Pròleg d'Albert Hauf i Valls. Introducció i edició a cura de Joan Iborra, 354 pp.

personatges

1. Enric PUJOL: *Ferran Soldevila i els fonaments de la història catalana contemporània*. Pròleg d'Antoni Simon i Tarrés, 370 pp.
2. Albert FORMENT: *Josep Renau. Història d'un fotomuntador*. Pròleg d'F. J. Yvars, 388 pp.
3. Joaquim FERRER: *Francesc Layret (1880-1920)*. Pròleg de Josep M. Álvarez, 224 pp.
4. Felip CID: *Memòries inútils*, 340 pp.
5. Santiago IZQUIERDO: *Pere Coromines (1870-1939)*. Pròleg de Josep Termes, 262 pp.
6. Josep POUS I PAGÈS: *Dietaris i memòries de l'exili*. Edició a cura de M. Àngels Bosch, 286 pp.
7. Manuel SANCHIS GUARNER: *Lletres de resistència (1939-1981)*. Edició a cura de Santi Cortés. Presentació d'Antoni Ferrando, 426 pp.
8. Narcís SELLES RIGAT: *Alexandre Cirici Pellicer. Una biografia intel·lectual*, 396 pp.
9. Fermí RUBIRALTA I CASAS: *Daniel Cardona i Civit (1890-1943). Una biografia política*, 228 pp.

biografies parcials

1. Xavier SERRA: *Els 70 al País Valencià*. Fotografies de Francesc Vera, 220 pp.
2. Xavier SERRA: *Nascuts abans de la guerra*. Fotografies de Francesc Vera, 202 pp.

literatures

1. Francisco MATEU: *Cita amb ningú*. Pròleg de Joan Iborra, 112 pp.
2. Jorge BROTONS: *La raó de les sèquies*, 48 pp.
3. Francisco MATEU: *Chez Lyon blues*. Pròleg de Joan Iborra, 128 pp.
4. Antoni GÓMEZ: *Eros és l'escriptura. La literatura com a estimulant vital*, 224 pp.
5. Xavier SERRA & Francesc VERA: *A peu de foto*, 142 pp.

estudis locals

1. Manuel CIVERA I GÓMEZ: *Morvedre hebreu (segles XIII-XVI)*. Pròleg d'Enric Guinot, 430 pp.
2. Rafael REQUENA DíEZ: *El patrimoni esborrat. Barri d'Obradors de Manises o la crònica d'una fatalitat*. Pròleg de Gil-Manuel Hernández i epíleg de Román de la Calle, 98 pp.

actes de congressos

1. *Els catalans a Espanya, 1760-1914*. M. Teresa Pérez Pica-zo, Antoni Segura i Mas i Llorenç Ferrer i Alòs (eds.). Actes del Congrés «Els catalans a Espanya» (Barcelona, 21 i 22 de novembre de 1996), 504 pp.
2. *Sense memòria no hi ha futur*. Actes de les III Jornades de Joves Historiadors i Historiadores de la Universitat de Barcelona (Barcelona, 13, 14 i 15 de març del 2003), 400 pp.
3. *Fosses comunes i simbologia franquista*. Antoni Segura, Andreu Mayayo i Queralt Solé (eds.). Ponències de les Jornades, Barcelona, 9 i 10 d'octubre 2008, 382 pp.
4. *La guerra del Francès als territoris de parla catalana*. Núria Sauch Cruz (ed.). Jornades d'estudi, el Bruc (l'Anoia), 23, 24 i 25 de maig de 2008, Bicentenari de les batalles del Bruc, 564 pp.
5. *Autobiografies, memòries, autoficcions*. Joaquim Espinós, Dari Escandell, Isabel Marcillas i Maria Jesús Francés (eds.), 392 pp.
6. *Història local. Recorreguts pel liberalisme i el carlisme*, homenatge a Pere Anguera (I). Ramon Arnabat i Antoni Gavaldà (eds.), 506 pp.
7. *Projectes nacionals, identitats, i relacions Catalunya-Espanya*, homenatge a Pere Anguera (II). Ramon Arnabat i Antoni Gavaldà (eds.), 552 pp.
8. *II Congrés Català de Filosofia. Joan Fuster, in memoriam*, Enric Casaban i Xavier Serra (eds.), 552 pp.

mirmanda

1. Òscar JANÉ & Eric FORCADA (eds.): *L'afrontera. De la dominació a l'art de transgredir*, 224 pp.

2. Òscar JANÉ & Queralt SOLÉ (eds.): *Observar les fronteres, veure el món*, 352 pp.

revistes de l'editorial afers

Afers. Fulls de recerca i pensament (quadrimestral).

Segle XX. Revista catalana d'història (anual).

